

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2017

Lenka Kašparová

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra pomocných věd historických a archivnictví

**Sirotčí registra královského věnného města Jaroměře z let 1554–1647
(Diplomatický rozbor a výběrová edice pramene)**

Bakalářská práce

Autor: Lenka Kašparová

Studijní program: B7105 Historické vědy

Studijní obor: Archivnictví - historie

Vedoucí práce: PhDr. Jana Vojtíšková, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor: Lenka Kašparová

Studium: F13423

Studijní program: B7105 Historické vědy

Studijní obor: Archivnictví - historie

Název bakalářské práce: **Sirotčí registra královského věnného města Jaroměře z let 1554 - 1647 (Diplomatický rozbor a výběrová edice pramene)**

Název bakalářské práce AJ: The Orphan Register of Royal Dowry Town Jaromer from the Years 1554 - 1647 (Diplomatic Analysis and Selective Edition of the Source)

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

pramenný výzkum, diplomaticko-paleografická analýza, syntéza, komparace, transkripce Cílem bakalářské práce je vypracování diplomatického rozboru zvoleného pramene, a to v kontextu nejen dochovaných jaroměřských pramenů doby předbělohorské a období třicetileté války, ale též v komparaci se situací v dalších východočeských věnných městech. Nedílnou součástí absolventské práce bude výběrová edice pramene.

Státní okresní archiv Náchod, fond AM Jaroměř, Sirotčí registra 1554 - 1647, inv. č. 60, kn. č. 58
Antonín KNAPP, Paměti královského věnného města Jaroměře nad Labem, Jaroměř 1887. Dagmar KRŠKOVÁ, Královny a jejich věnná města, Dvůr Králové nad Labem 2001. Pavla SLAVÍČKOVÁ, Právní ochrana dětí v období prvních kodifikací, Praha 2012.

Garantující pracoviště: Katedra pomocných věd historických a archivnictví,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Jana Vojtíšková, Ph.D.

Oponent: PhDr. Jakub Zouhar, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 25.10.2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci zpracovala za pomoci vedoucí práce samostatně a uvedla jsem všechny zdroje literatury a pramenů, které jsou uvedeny v závěrečném seznamu.

V Hradci Králové dne

podpis autorky

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí své bakalářské práce PhDr. Janě Vojtíškové, Ph.D. za udělení velmi cenných a přínosných rad a také za velkou dávku trpělivosti, kterou se obrnila. Dále bych ráda vyjádřila své díky celé rodině a dalším blízkým za jejich podporu při vzniku této bakalářské práce.

ANOTACE

Lenka KAŠPAROVÁ, *Sirotčí registra královského věnného města Jaroměře z let 1554–1647 (Diplomatický rozbor a výběrová edice pramene)*, Filozofická fakulta Univerzity Hradec Králové, Hradec Králové 2017, 98 s. Bakalářská práce.

Cílem této bakalářské práce je seznámení s knihou sirotčích register z let 1554–1647, která se zachovala v Jaroměři. Výzkum je zaměřen na diplomatický rozbor a paleografickou analýzu této městské knihy. Součástí této práce je také stručný pohled na dějiny a správu města ve sledovaném období. Také jsou zde osvětleny právní předpisy, které zaštiťovaly sirotky před majetkovou ztrátou, ale i jinými křivdami, zejména ze strany poručníků. Pramen byl nakonec komparován s ostatními městskými knihami soudnictví nesporného, jež byly založené do roku 1648 v Jaroměři. Provedena byla i transkripce vybraných textů ze sirotčích register.

Klíčová slova: diplomatický rozbor, paleografická analýza, Jaroměř, poručenství, sirotčí registra, městské knihy.

ANNOTATION

Lenka KAŠPAROVÁ, *The Orphan Register of Royal Dowry Town Jaromer from the Years 1554–1647 (Diplomatic Analysis and Selective Edition of the Source)*, Faculty of Arts of University of Hradec Králové, Hradec Králové 2016, 98 pp. Bachelor Degree Thesis.

The goal of this bachelor thesis is apprising with the book of orphan's registers from years 1554-1664, which has been preserved in Jaroměř. Research is primarily focused on diplomatic analysis and palaeographic analysis of this town book. Brief view of town's history and administration in reporting period is part of this thesis as well. There are also explained legislations, which ensured the orphans from loss of their property and the others injustices from the trustees. The source was compared with others town's books of the judicial dispute, which was established until the year 1648 in Jaroměř. Some of the texts from orphan's registers were transcribed.

Keywords: diplomatic analysis, palaeographic analysis, Jaroměř, orphans, wardship, orphan's registers, town's books.

OBSAH

ÚVOD	8
1. DĚJINY KRÁLOVSKÉHO VĚNNÉHO MĚSTA JAROMĚŘE SE ZVLÁŠTNÍM ZAMĚŘENÍM NA DOBU DRUHÉ POLOVINY 16. A PRVNÍ POLOVINU 17. STOLETÍ	10
2. SPRÁVA MĚSTA OD ROKU 1547	16
3. PORUČENSTVÍ NAD SIROTKY POHLEDEM MĚSTSKÉHO PRÁVA.....	18
4. DIPLOMATICKO-PALEOGRAFICKÝ ROZBOR KNIHY SIROTČÍCH REGISTER MĚSTA JAROMĚŘE Z LET 1554–1647.....	23
5. POROVNÁNÍ DOCHOVANÝCH MĚSTSKÝCH KNIH SOUDNICTVÍ NESPORNÉHO V JAROMĚŘI DO ROKU 1648.....	56
6. VÝBĚROVÁ EDICE PRAMENE	60
ZÁVĚR.....	83
SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ	85
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	86
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	89
OBRAZOVÁ PŘÍLOHA	90
TABELÁRNÍ PŘÍLOHA.....	95

ÚVOD

Cílem této bakalářské práce je seznámení odborné veřejnosti s jaroměřskými sirotčími registry z let 1554-1647,¹ které se dochovaly z působnosti městské kanceláře v Jaroměři. Na následujících stranách je pramen podroben diplomaticko-paleografickému rozboru a následně je porovnáván s ostatními městskými knihami soudnictví nesporného, jež se v Jaroměři dochovaly do roku 1648.² Výzkum by měl přinést nové poznatky o vedení sirotčí agendy v období druhé poloviny 16. a první poloviny 17. století a tím přispět k poznání vývoje městských knih v Českém království.

Bakalářská práce je celkem členěna na šest částí. První kapitola se stručně věnuje dějinám města, přičemž se převážně zaměřuje na dobu odpovídající rozsahu zkoumaného pramene. Druhá část je zaměřena na chod městské správy v Jaroměři, která je úzce spojena s institucí poručnictví nad sirotky. Třetí oddíl postihuje právněhistorické aspekty sirotčí agendy, jsou zde také zmíněny klíčové právní předpisy pro dobu 16. a 17. století. Nejvíce se však tato část opírá o zákoník Pavla Kristiána z Koldína „*Práva městská Království českého*“ z roku 1579. Další oddíl tvoří jádro celé práce, jedná se o diplomaticko-paleografický rozbor zkoumané městské knihy spolu s analýzou písařských rukou. Následující kapitola je věnována komparaci městských knih soudnictví nesporného založené do roku 1648 v jaroměřském prostředí. Šestá část je věnována výběrové edici a představuje tak nejčastější zápisy. Ukázky jsou vybrány pečlivě tak, aby ukázaly podobu zápisů napříč knihou. Na konci samotné práce nalezneme obrazovou a tabelární přílohu.

Literatura zaměřující se na tematiku sirotčí agendy je poměrně bohatá, avšak převážně zaměřená na prostředí Moravy a jižních Čech. Text věnovaný problematice poručenství sirotků je z velké části postaven na monografii a člancích Pavly Slavičkové, která se tomuto tématu dlouhodobě věnuje.³ Dalším významným autorem zabývajícím se institucí poručenství nad sirotky byl Jan Kapras, který zřehlednil vývoj poručenství a pokusil se o vykreslení základních rozdílů sirotčí agendy v různých právních

¹ SOA Zámorsk, SOkA Náchod, fond Archiv města Jaroměř, *Registra sirotčí 1554–1647*, kn. č. 58.

² SOA, Zámorsk, SOkA Náchod, fond Archiv města Jaroměř, *Knihy Smluv žlutá menší 1630–1738*, kn. č. 21, *Knihy zdání statků manželských i smluv manželských 1592–1679*, kn. č. 54, *Knihy kšaftů a pozůstalostních inventářů z let 1606–1662*, kn. č. 55, *Knihy kšaftů a pozůstalostních inventářů z let 1626–1687*, kn. č. 56.

³ Pavla SLAVÍČKOVÁ, *Právní ochrana dětí v období prvních kodifikací*, Praha 2012.

předpisech.⁴ Právní stránce věci se obecně věnuje i Karel Malý.⁵ Nesmíme opomenout ani na pramenný výzkum týkající se městských knih, tomuto tématu se věnovali např. Václav Vojtíšek,⁶ Rostislav Nový,⁷ Ludmila Sulitková,⁸ ale také Jana Vojtíšková, jenž se zevrubně věnuje studiu hradeckých městských knih a fungování městské kanceláře.⁹

⁴ Jan KAPRAS, *Poručenství nad sirotky v právu českém se zřetelem k právům římskému, německému a v Rakousích platnému*, Praha 1904.

⁵ Karel MALÝ a kol., *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*, Praha 2010.

⁶ Václav VOJTÍŠEK, *O studiu městských knih českých*, Praha 1916.

⁷ Rostislav NOVÝ a kol., *Soupis městských knih českých od roku 1310 do roku 1526*, AUC – Philosophica et historica 4, Praha 1963.

⁸ Ludmila SULITKOVÁ, *Městské úřední knihy z Archivu města Brna 1343–1619, Katalog, I.–III. svazek, Knihy početní*, Brno 1999, 2001 a 2003.

⁹ Jana VOJTÍŠKOVÁ – Vít ŠEBESTA, *(Králové) hradecké městské kanceláře do roku 1620*, Ústí nad Orlicí 2013.

1. DĚJINY KRÁLOVSKÉHO VĚNNÉHO MĚSTA JAROMĚŘE SE ZVLÁŠTNÍM ZAMĚŘENÍM NA DOBU DRUHÉ POLOVINY 16. A PRVNÍ POLOVINU 17. STOLETÍ

Město Jaroměř nad Labem leží ve východních Čechách na opukové skále v povodí řeky Labe. Původní hradiště, jehož založení se datuje někdy k počátku 11. století, nechal vybudovat přemyslovský kníže Jaromír.¹⁰ Hrad držel poměrně strategické místo, ze tří stran ho obtékala řeka Labe a tvořila tak přírodní opevnění.¹¹ Jaroměřské hradiště také zaštiťovalo jednu z důležitých obchodních stezek, tzv. polskou neboli kladskou cestu, která směřovala z Prahy přes Hradec a Jaroměř do Polska.¹²

Osada v předhradí byla povýšena na město zřejmě v době vlády Přemysla Otakara II. v průběhu druhé poloviny 13. století. V listině Václava II. z roku 1298 se píše o darování 4 masných krámů ve městě Jaroměři klášteru v Sezemicích.¹³ Ještě v době Přemysla Otakara II. na českém území probíhala kolonizace německým obyvatelstvem, které s sebou přinášelo krom jiných věcí i ucelený právní systém, který lépe vyhovoval odlišným poměrům ve městech.¹⁴ Po vzoru Hradce Králové, kam se zvyklosti magdeburského práva dostaly po obchodní kladské stezce, zřejmě spadala do okruhu magdeburského práva i Jaroměř.¹⁵ Podle Z. Hledíkové však už na přelomu 14. a 15. století Jaroměř spolu se Dvorem Králové příslušela pod pražské právo.¹⁶

Jako věnné město se Jaroměř připomíná v listině krále Albrechta I. v roce 1307.¹⁷ Ve 14. století, po smrti krále Rudolfa Habsburského připadla Jaroměř královně vdově Elišce Rejčce. Královna potvrdila svým městům všechna privilegia a přislíbila jim, že je nikdy nenechá zastavit. Přesto však Jaroměř tomuto osudu neušla. Eliška

¹ August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze království českého: Díl 2. Hradecko*, s. 236.

¹¹ Jaroměřský hrad fungoval jako strážní hrad, který měl sledovat oblast Náchodska a Novoměstka před možným postupem nepřátel.

¹² František MUSIL – Ondřej FELCMAN – Jaroslav ČECHURA, *Dějiny východních Čech: v pravěku a středověku (do roku 1526)*, s. 165.

¹³ Erik BOUZA – Hana HOMOLKOVÁ, *Stručné dějiny města*, in: *Jaroměř 1126–1976: u příležitosti 850. výročí Jaroměře vydal v roce 1976 Městský národní výbor v Jaroměři*, s. 10.

¹⁴ Karel MALÝ, *Vývoj městského práva v Čechách (namísto úvodu)*, in: Karel MALÝ a kol., *Práva městská Království českého: edice s komentářem*, s. 14.

¹⁵ J. VOJTÍŠKOVÁ – V. ŠEBESTA, *(Králové) hradecké městské kanceláře*, s. 26.

¹⁶ Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Královská města na přelomu 14. a 15. století (mapová příloha)*, in: Jan JANÁK – Zdeňka HLEDÍKOVÁ – Jan DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*, s. 510–511.

¹⁷ A. SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze*, s. 236.

Rejčka se dostala do sporu s Janem Lucemburským a následně byla nucena postoupit svá věnná města králi.¹⁸

Za husitských bouří roku 1419 Jaroměř stála na straně krále Zikmunda. Byla však dobyta Janem Žižkou z Trocnova. Od té doby byla Jaroměř věrná husitům.¹⁹ Rozepře mezi královskou stranou, která podporovala Zikmunda Lucemburského, a Janem Žižkou rozohnila boj o osvobození východočeských měst od pražského vlivu. Roztržka vyústila v prohru Žižkových siroteků u Lipan, po které musela města přísahat věrnost Zikmundovi Lucemburskému. Jaroměř poté připadla královně Barboře Celské, která se však k městu a jeho obyvatelům chovala bezohledně, nectila jejich privilegia ani práva. Jaroměřští měšťané se vzbouřili a odmítli královně vydat rychtu získanou během husitských válek. Rozhořčená královna přenechala město za 1000 kop grošů Jiřímu z Poděbrad a městu zakázala používat starou pečeť s dvojí stupnicí obrácenou k sobě vrcholy, která se užívala od roku 1309. Jiří z Poděbrad zavedl novou městskou pečeť představující lvici obtočenou trnovou korunou. Tento pečetní obraz měl symbolizovat bezpráví, které Barbora zakusila od Jaroměřských.²⁰

V 15. století se postavení města značně zlepšilo, o čemž svědčí zejména skupování deskových statků, např. některé okolní vesnice: Čáslavky, Dolany a Hořenice, část Kladrub a Kohoutova. Město se tak stalo jejich vrchností.²¹

Jak již bylo zmíněno výše, Jaroměř stojí na soutoku řek: Labe, Metuje a Úpy. Město bylo zbudováno na opukové vyvýšenině, kterou ze tří stran obtéká řeka Labe. Kromě přírodního opevnění byla Jaroměř ohrazena i tlustou kamennou zdí opatřenou četnými baštami a přední a zadní vartou²². K městu patřila i dvě nehrazená předměstí, která od náměstí oddělovaly dvě brány. Směrem na západ se nacházelo předměstí Pražské, které bylo soustředěno okolo kostela Panny Marie. S náměstím ho spojoval krytý dřevěný most.²³ Jakubské nebo také Náchodské předměstí bylo vybudováno na východní straně města u kostela Sv. Jakuba.²⁴

¹⁸ Pro ujasnění podává více informací D. KRŠKOVÁ, *Královny a jejich věnná města*, s. 201.

¹⁹ Jan Stanislav POLICKÝ, *Kniha o Jaroměři*, s. 51-53.

²⁰ Dagmar KRŠKOVÁ, *Královny*, s. 201.

²¹ Olga MERTLÍKOVÁ – Jan ČÍŽEK, *Důsledky válečných událostí na vývoj Jaroměře v období třicetileté války*, in: *Věnná města za třicetileté války a jejich poválečná obnova*, s. 101.

²² J. S. POLICKÝ, *Kniha o Jaroměři*, s. 70.

²³ Antonín KNAPP, *Paměti královského věnného města Jaroměře nad Labem*, s. 83.

²⁴ Blanka VLČKOVÁ, *Knihy svatebních smluv východočeských královských věnných měst a jejich vývoj do roku 1620*, bakalářská práce na Katedře pomocných věd historických a archivnictví FF Univerzity Hradec Králové, Hradec Králové 2016, s. 20-23.

Chceme-li si udělat představu o počtu obyvatel, je možno využít zprávy purkmistra české komoře z roku 1568, která dokládá 303 domů. V samotném městě jich stálo 61, na přední vartě 13, na druhé 15, Na Valech 9, na předměstí Svatého Jakuba 99, pod Hradem 15, na podměstí za Dlouhým mostem 60, na Novém Městě na obci 20, na Klouzkově 9 a u Ptáka 2. Jaroměř zaujímal mezi královskými městy co do počtu domů šestnáctou příčku, byla tedy větší než například Čáslav, Písek nebo Kolín.²⁵

Roku 1547 se město připojilo na stranu odporu proti Ferdinandovi I. a následně bylo potrestáno rozsáhlými sankcemi.²⁶ Jaroměři byly odebrány deskové statky a zároveň tak přišla o značný obnos peněz, který z nich plynul. Odejmuty byly vsi Hořenice, Jezbiny, Dolany, Čáslavky, Heřmanice, Brod, Slotov, Krabčice, Vyhnanov, Prorub a Svinišťany. Dále byla všechna města nucena předložit svá městská i cechovní privilegia králi, jenž měl rozhodnout o jejich dalším osudu. Jaroměř neušla ani finančnímu postihu v podobě pokuty 2 000 kop míšenských a dalších sankcí, které se týkaly mýtného a cel z obchodu. Navíc měl být vyplácen poplatek z piva a sladu, tzv. posudné.²⁷ Omezení městské samosprávy bylo samozřejmostí, pro tuto úlohu král dosadil zvláštní úředníky – královské rychtáře, do každého města jednoho. Současně bylo určeno, že rozsudky nejen jaroměřského soudu musí být předkládány královskému apelačnímu soudu na Pražském hradě.²⁸

V následujících letech začala Jaroměř rychle ztrácet svou prestiž. V roce 1548 město postihl velký požár, který zachvátil školu, faru s kostelem a radnici. Nenávratně byl zničen i městský archiv.²⁹ Jaroměřští po tomto incidentu žádali krále o navrácení alespoň některých statků na opravu města. Ferdinand I. si uvědomoval bídné poměry, které panovaly ve všech královských městech, které postihl trest za odpor proti němu. Král městu přeci jen vyhověl a navrátil Jaroměři vsi Jezbiny, Hořenice, Dolany a Čáslavky. Roku 1555 zasáhla Jaroměř černá smrt, která za sebou zanechala více než 1100 mrtvých.³⁰ Morové rány prošly městem ještě dvakrát a to v letech 1583 a 1599. Špatnou situaci ve městě znásobovaly berně, které byly vybírány na účely války s Tureckem.³¹

²⁵ A. KNAPP, *Paměti*, s. 81.

²⁶ O. MERTLÍKOVÁ – J. ČÍŽEK, *Důsledky válečných událostí*, s. 101.

²⁷ A. KNAPP, *Paměti*, s. 37–40.

²⁸ E. BOUZA – H. HOMOLKOVÁ, *Stručné dějiny města*, s. 18.

²⁹ A. KNAPP, *Paměti*, s. 37–40.

²⁹ E. BOUZA – H. HOMOLKOVÁ, *Stručné dějiny města*, s. 18–19.

³⁰ Tamtéž, s. 19.

³¹ E. BOUZA – H. HOMOLKOVÁ, *Stručné dějiny města*, in: *Jaroměř 1126–1976: u příležitosti 850. výročí Jaroměře vydal v roce 1976 Městský národní výbor v Jaroměři*, s. 18–19.

Jednou z výsad, kterými Jaroměř oplývala, bylo právo várečné. Ve městě ale neexistoval obecní pivovar, avšak někteří měšťané měli právo vařit pivo soukromě.³² V roce 1602 se ve městě nacházelo 60 měšťanů, kteří měli oprávnění vařit pivo.³³ Krom pivovarnictví se v Jaroměři nacházel například cech řeznický, který vlastnil masné krámy³⁴ vedle Pražské brány. O cechu kožešníků se dochovalo nejvíce písemného materiálu v podobě listinné či cechovních knih. Objevují se také zmínky o cechu krejčovském a ševcovském. Mezi obyvatelstvem byli zastoupeni i hrnčíři, mečíři, jircháři, barvíři, pekaři, kováři, koláři a některá další řemesla.³⁵ Bohužel o jednotlivých řemeslech se žádné větší množství zpráv nezachovalo. Velká část obyvatelstva se živila i polním hospodářstvím a obchodem. Kolem města se pěstovala vinná réva.³⁶ Městský lékař je v Jaroměři poprvé doložen okolo poloviny 16. století; v sedmdesátých letech však zemřel a od té doby se s touto živností nesetkáváme. Základní lékařskou péči pak nejčastěji zastávali bradýři a lazebníci.³⁷ Škola ve městě fungovala při faře již od roku 1374.³⁸ Zdejší partikulární škole spravovali bakaláři a mistři učení pražského. Jaroměřská škola zároveň sloužila jako jakýsi alumnát, kdy chudí a přespolní žáci zůstávali v budově školy a majetnější spolužáci, měšťané a další obyvatelé jim obstarávali stravu. Učitelé bývali tři: správce školy, kantor a sukcentor. Po vypuknutí reformace se správa školy dostala do rukou katolickému duchovenstvu. Byl zde ustanoven zvláštní kněz - pater, který vyučoval na škole náboženství. Z doby třicetileté války jsou zprávy o školství v Jaroměři velmi sporé.³⁹

Jaroměř se za protihabsburského povstání z let 1618–1620 hlásila na stranu direktoria a pomáhala vydržovat stavovská vojska.⁴⁰ Výdaje, které město platilo za výživu vojáků usazených ve městě, se stávaly neúnosné a neobešly se bez značných finančních půjček. Výdaje města za pěchotu umístěnou do města v roce 1620, rostly závratnou rychlostí a nepomohly ani vypůjčené zádušní či sirotčí peníze.⁴¹ Město bylo donuceno rozprodat část svých pozemků, aby bylo schopné dál odolávat vysokému

³² A. KNAPP, *Paměti*, s. 75.

³³ Martin DUŠÁNEK, *Knihy testamentů východočeských věnných měst*, s. 20.

³⁴ Mimo jiné, tyto krámy byly zničeny právě Švédy při jejich pobytu ve městě za třicetileté války.

³⁵ A. KNAPP, *Paměti*, s. 143.

³⁶ Tamtéž, s. 75–78.

³⁷ Tamtéž, s. 180.

³⁸ F. MUSIL – O. FELCMAN – J. ČECHURA, *Dějiny východních Čech*, s. 458–459.

³⁹ A. KNAPP, *Paměti*, s. 137.

⁴⁰ O. MERTLÍKOVÁ – J. ČÍŽEK, *Důsledky válečných událostí na vývoj Jaroměře v období třicetileté války*, in: *Věnná města za třicetileté války a jejich poválečná obnova*, s. 102.

⁴¹ Tamtéž.

tlaku kvůli finanční pomoci, kterou vyžadoval císař pro potřeby války.⁴² Jaroměř pocítila úlevu až roku 1624, kdy vojska odtáhla bojovat za hranice. Městu zůstaly vysoké dluhy, věřitelé byli často nespokojeni se systémem splácení a město kvůli tomu žalovali nebo peníze hrubě vymáhali. Tyto spory se vlekly až do šedesátých let 17. století.⁴³ Roku 1631 Jaroměř znovu obsadila posádka císařského vojska, což přinášelo pouze další zvyšování nákladů. Koncem třicátých let pak do země vpadli Švédové a opanovali Jaroměř až do roku 1640. Z této doby se nezachovaly téměř žádné prameny, z pozdějších zpráv však vyplývá, že byla zničena téměř polovina všech domů na náměstí a značná část zástavby na předměstích.⁴⁴ Švédská vojska okupovala královské věnné město Jaroměř ještě několikrát do konce roku 1648. Při té příležitosti Švédové napáchali ve městě a okolních vsích mnoho škod, následně zatížili zdejší zchudlé obyvatelstvo vysokými kontribucemi.⁴⁵

Období třicetileté války se nese i ve znamení rekatolizace. Obnovené zřízení zemské (1627) ustanovilo římskokatolickou víru jako jedinou možnou. Z města dobrovolně odešli někteří měšťané, kteří odmítli přestoupit na katolickou víru. Majetek, který tu zanechali, byl okamžitě zkonfiskován.⁴⁶ Konšelé a majetní měšťané se přizpůsobili novému nařízení mnohem ochotněji nežli vesnické obyvatelstvo, které bylo pro uspíšení rekatolizace mnohdy donuceno násilím⁴⁷. Již v roce 1627 byla ve městě zavedena řádná duchovní katolická správa. Jmenovaný kvardián Bartoloměj Mussolinus se stal děkanem města. V roce 1628 zde nechal založit křestní matriku,⁴⁸ ta se však v letech 1639–1640 nevedla kvůli vpádu švédských vojsk do města. Po vypuzení Švédů vedl církevní správu kněz Václav Alexander Baltazar Kopidlanský, který byl po reformaci prvním katolickým knězem. Od roku 1646 zde vykonávali duchovní správu minorité.⁴⁹

Zchudlé obyvatelstvo, zničené a pusté domy a především vyprázdňená městská pokladna. To je obraz Jaroměře nejen z průběhu povstání českých stavů a třicetileté války, ale i následujících 25 let.⁵⁰ K roku 1641 je doloženo pouze 29 usedlých měšťanů,

⁴² A. KNAPP, *Paměti*, s. 104.

⁴³ O. MERTLÍKOVÁ – J. ČÍŽEK, *Důsledky válečných událostí na vývoj Jaroměře v období třicetileté války*, in: *Věnná města za třicetileté války a jejich poválečná obnova*, s. 103.

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ A. KNAPP, *Paměti*, s. 105.

⁴⁶ E. BOUZA – H. HOMOLKOVÁ, *Stručné dějiny města*, s. 21.

⁴⁷ O. MERTLÍKOVÁ – J. ČÍŽEK, *Důsledky válečných událostí*, s. 104.

⁴⁸ SOA Zámorsk, fond Sbirka matrik, 66–1: *Matrica natorum, copulatorum, mortuorum im circulo decanati Jaromer et pagis: Hořenice, Čáslavky, Dolan ab anno 1628 usque 1705*.

⁴⁹ A. KNAPP, *Paměti*, s. 134–137.

⁵⁰ O. MERTLÍKOVÁ – J. ČÍŽEK, *Důsledky válečných událostí*, s. 104.

kteří byli schopní platit daně.⁵¹ V roce 1651 město vlastnilo pouze jeden dvůr se třemi lány polí, mlýn s vodárnou, tři rybníky, obecní lázeň a sladovnu. Pivovar přešel do správy císařského rychtáře.⁵² Přesto všechno se město začalo pozvolna zotavovat. Klidnější poválečný stav však netrval dlouho, roku 1670 vypukl v Jaroměři požár, který zničil téměř celé Jakubské předměstí a dvě třetiny domů ve městě. Obnova města a jeho hospodářství se tak opět značně zpomalilo.⁵³

⁵¹ A. KNAPP, *Paměti*, s. 110.

⁵² E. BOUZA – H. HOMOLKOVÁ, *Stručné dějiny města*, s. 21.

⁵³ O. MERTLÍKOVÁ – J. ČÍŽEK, *Důsledky válečných událostí*, s. 105.

2. SPRÁVA MĚSTA OD ROKU 1547

Zařazení této kapitoly, týkající se městské správy, má v této práci své opodstatnění zejména proto, že členové městské rady měli vedle ochrany sirotčích zájmů dozírat také na přidělené poručníky, kterým v případě potřeby udělovali rady, případně je mohli vyměnit, pokud nevyhovovali. Je tedy zapotřebí nastínit fungování městské správy v Jaroměři.⁵⁴

Po událostech v roce 1547, proběhly určité změny v obecním zřízení. Do Jaroměře byl dosazen královský rychtář, jemuž náleželo první místo v městské radě. Bez jeho svolení nesměla být svolána městská rada ani v ní nikdo nesměl zastávat funkci. Náležel mu dohled nad administrativou, městským hospodářstvím a samozřejmě nad celkovým děním v městské radě.⁵⁵

Městská rada⁵⁶ byla složena z dvanácti konšelů, přičemž každý z nich byl po čtyři neděle purkmistrem. Dále dohlížela na administrativu a soudní řízení ve městě a jeho okolí. Prvnímu z konšelů se říkalo primas nebo primátor. Primas byl v Jaroměři od poloviny 16. století městským hospodářem a vedl vrchní správu statků a obecních důchodů. Rada byla každoročně obnovována od podkomořího případně od královského hofrychtěře. K výjimkám došlo pouze v letech 1582 a 1599, kdy se kvůli epidemii moru obnovení městské rady opozdilo.⁵⁷

K městské radě přináležel sbor obecních starších, který se sestával původně ze šesti a později z pěti osob. Obecní starší byli pověřeni dohledem nad městskou radou, aby konšelé nepodnikali nic, co by mohlo uškodit městu nebo pobouřit lid. Na místa obecních starších byli dosazováni spíše mladší lidé, kteří se tak připravovali pro svou budoucí konšelskou úlohu.⁵⁸

Městské radě byla samozřejmě k dispozici městská kancelář, která sídlila, jak již bylo výše zmíněno, v budově radnice. Písařskou úlohu v Jaroměři plnili dva písaři,

⁵⁴ Pavla SLAVÍČKOVÁ, *Rodinné právo v Právech městských království českého: Komentář k rodinnému a manželskému právu Zákoníku práv městských království českého z roku 1579*, in: Karel MALÝ a kol., *Práva městská Království českého: Edice s komentářem*, s. 733.

⁵⁵ J. JANÁK – Z. HLEDÍKOVÁ – J. DOBEŠ, *Dějiny správy*, s. 219.

⁵⁶ Městská rada je zde vzpomenua převážně z toho důvodu, že měla na starosti péči a dohled nad sirotky a jejich majetkem.

⁵⁷ SOKA Náchod, fond: Archiv města Jaroměř, *Registra sirotčí 1554–1647*, fol. 78r; přepis pod obnovením rady z roku 1583 zní: „*Ouřad konšelský jest za léto etc. [15]82 obnoven a to za příčinou rány morové se protáhlo.*“ V roce 1599 postihla Jaroměř druhá morová rána, je tedy pravděpodobné, že obnovení městské rady se taktéž opozdilo.

⁵⁸ A. KNAPP, *Paměti*, s. 56.

starší a mladší, kteří se starali o zápisy do městských knih.⁵⁹ Kolem roku 1625⁶⁰ přišel do Jaroměře Jiří Svěchyn z Paumberka,⁶¹ který se zde měl ujmout uvolněného místa radního písaře po Eliáši Chudkovi.⁶² Od roku 1637 byl téměř nepřetržitě primasem města až do roku 1658, kdy zemřel. Mladším radním písařem vedle Jiřího Svěchyna z Paumberka se stal roku 1628 Jan Juliš. Dle A. Knappa Jan Juliš vykonával svou práci v úřadě od roku 1637 sám až do své smrti roku 1653.⁶³

Spolu s radou a obecními staršími býval také každý rok jmenován městský rychtář. Ten nejčastěji zastával policejní funkci, dále vykonával rozsudky v méně závažných civilních i trestních záležitostech a skládaly se před ním purkrechtní peníze. Rychtáři byli v případě Jaroměře po ruce vždy hejtmané, kteří byli voleni z měšťanů. Tři pro předměstí sv. Jakuba a dva pro Pražské předměstí. Stejně tak byli z měšťanů vybráni dva až čtyři berníci.⁶⁴

Konšely se často stávali spíše zámožnější měšťané. Někteří z nich se dokonce zasloužili o zvelebení města nebo se snažili přispívat jinou cestou.⁶⁵ Vzpomeňme např. Jana Cikána, později s predikátem z Čermné, který se objevuje v městské radě od roku 1583, během let se stal významnou osobností města. Od roku 1611 byl dosazen na post císařského rychtáře. Za svého života nabyl velké množství pozemků a domů, často se pak vyskytoval jako svědek, plnomocník či poručník. Cikánové z Čermné pak patří mezi významný měšťanský rod, který sídlil v Jaroměři.⁶⁶ Důležitou osobou byl i Jan Jiří Mann, který se roku 1637 stal nástupcem Jeronýma Todta z Kamenice na postu císařského rychtáře. Stejně jako Jan Cikán, byl i Jan Jiří Mann často volen do pozice poručníka. Dále se zasloužil o zavedení vody do města, což jistě přispělo ke zlepšení životních podmínek zdejších obyvatel.⁶⁷

⁵⁹ A. KNAPP, *Paměti*, s. 58.

⁶⁰ A. Knapp uvádí r. 1622.

⁶¹ Jiří Svěchyn z Paumberka pocházel z Chrudimi, kde absolvoval školu, poté odešel do Prahy, kde na univerzitě získal titul bakalář. Po ukončení studií pracoval jako písař městského rychtáře v Hradci Králové. Kolem roku 1625 se odstěhoval do Jaroměře, kde zastával úřad radního písaře. (J. VOJTÍŠKOVÁ – V. ŠEBESTA, *(Králové) hradecké městské kanceláře*, s. 300.)

⁶² Eliáš Chudek byl bakalářem na pražské akademii, správcem školy v Rakovníku a od roku 1623 městským písařem v Jaroměři (Jiří UHLÍŘ, *Významní rodáci a kulturně političtí pracovníci města Jaroměře*, in: *Minulost Jaroměře. Sborník příspěvků k dějinám města*. Jaroměř: Městský národní výbor, 1968, s. 211.)

⁶³ A. KNAPP, *Paměti*, s. 127.

⁶⁴ A. KNAPP, *Paměti*, s. 57.

⁶⁵ Seznam primasů viz tabelární příloha s. 76.

⁶⁶ A. KNAPP, *Paměti*, s. 59.

⁶⁷ Tamtéž, s. 126.

3. PORUČENSTVÍ NAD SIROTKY POHLEDEM MĚSTSKÉHO PRÁVA

Již v předmoderní době zasahovala do životů lidí smrt jejich blízkých. Zejména smrt otce rodiny byla o to těžší, pokud se v ní nacházely nezletilé děti. Tito sirotci ztráceli smrtí svého otce formální i faktickou právní ochranu, získávali však majetek různé výše, kterým ovšem nemohli podle práva disponovat.⁶⁸ Z tohoto důvodu vznikl základní rámec právní ochrany osiřelých dětí, který byl nadále rozšiřován a upravován už v nejstarších právních předpisech. Tyto právní předpisy měly nadále omezovat poručnickou moc právě v rovině manipulace se sirotčími statky a stanovit jasná pravidla tak, aby nedocházelo ke zneužívání rodinného dědictví.⁶⁹

Jaroměřská kniha sirotčích register zasahuje dvě různá období: dobu předbělohorskou a třicetiletou válku. V knize je tedy možné nalézt zápisy, které zrcadlí praxi různých právních předpisů. Jak již bylo zmíněno výše, Jaroměř spadala pod právo magdeburské, později na přelomu 14. a 15. století již nejspíše po vzoru Hradce Králové příslušela pod pražské právo.⁷⁰ V knize jsou zápisy pro předbělohorské období velmi dlouhé, písař se v nich snaží postihnout co nejpřesněji nastalou situaci, aby co nejlépe ukotvil tento případ v dosud nejednotném městském právu.

Zájem o sjednocení městského práva můžeme pozorovat od počátku 16. století, kdy dochází k usnesení zemského sněmu o vypracování zákoníku městského práva (1523).⁷¹ V první polovině 16. století proto vznikl poměrně nedokonalý soubor městských práv Brikcího z Licska „*Práva městská*“. Jeho dílo bylo překladem a úpravou starší brněnské právní knihy písaře Jana užívané dosud v českých městech. Nebylo sice nikdy oficiálně kodifikováno, přesto bylo vydáno tiskem a užíváno městskými soudy.⁷²

Právu dědickému a poručenství se zevrubně věnuje až zákoník „*Práva městská Království českého*“, který vytvořil M. Pavel Kristián z Koldína a byl vydán roku 1579.⁷³ Tento kodex upravuje veškerý život obyvatel města, jeho správu

⁶⁸ Pavla SLAVÍČKOVÁ, *Různé formy správy sirotčího majetku v královských městech v období raného novověku*, in: *Historica Olomucensia*, s. 21.

⁶⁹ P. SLAVÍČKOVÁ, *Právní ochrana sirotků ve Všeobecném občanském zákoníku a starších právních předpisech*, in: *200 let Všeobecného občanského zákoníku*, s. 482.

⁷⁰ Z. HLEDÍKOVÁ, *Královská města na přelomu 14. a 15. století (mapová příloha)*, in: J. JANÁK – Z. HLEDÍKOVÁ – J. DOBEŠ, *Dějiny správy*, s. 510–511.

⁷¹ K. MALÝ a kol., *Dějiny*, s. 109.

⁷² Karel MALÝ, *Vývoj městského práva v Čechách (namísto úvodu)*, in: K. MALÝ a kol., *Práva městská Království českého: edice s komentářem*, s. 12–21.

⁷³ K. MALÝ a kol., *Dějiny*, s. 109.

i soudnictví.⁷⁴ V Jaroměřské knize sirotčích register pak můžeme sledovat pozvolné zkracování a zestručňování obsahu jednotlivých zápisů. Je tedy zřejmé, že městští písaři se začínali řídit ustálenější normou, kdy nebylo potřeba zacházet do přílišných podrobností.⁷⁵

Co se týče institutu poručenství, Koldín jej rozdělil do třech skupin podle toho, jakým způsobem byl poručník zvolen do své funkce.⁷⁶ První skupinou je „*tutores legitimi*“, kdy se mají stát opatrovníky osoby z otcovy strany, tzv. po meči. Nejčastěji byl oslovován nejstarší mužský příbuzný, který byl schopný se o sirotky postarat. Pokud však nastala situace, kdy se nenašel nikdo schopný o osiřelé děti pečovat, přistupovalo se i k dědicům z linie matčiny, tedy po přeslici. Druhou je nařízení kšaftem neboli „*tutores testamentarii*“. V tomto případě byl poručník určen otcem, případně jinou osobou, která měla osiřelé děti v péči. Člověku, který byl určen otcem za poručníka, připadla moc, jakou měl vlastní otec sirotek, od toho se tomuto typu také říká „*Mocné otcovské poručnictví*“. Mocný otcovský poručník v praxi nemusel za statek ničím ručit a nebyl povinen skládat počty ze svěřeného majetku.⁷⁷ Do třetí skupiny se řadí „*dativi per inquisitionem judicis*“. Jedná se o situaci, kdy byl poručník určen soudem nebo městskou radou.⁷⁸ Dělo se tak v případě, že otec nezanechal závět, případně sirotkům nezbyl žádný rodinný příslušník, který by se o ně mohl postarat. Poručníci se ve zvláštním případě mohla stát i vdova po zemřelém otci, tzv. „*tutela anomala*“. Nicméně žena musela pro udržení tohoto stavu splňovat jistá nařízení. Matka se v tomto případě již nesměla znovu provdat a musela se dobře starat o rodinný majetek. Často pak byla vdova pod dozorem konšelů a městské rady, v podstatě se jednalo o pomocné poručníky „*tutores honorarii*“. Tito pomocní poručníci zasahovali zejména při soudních řízeních, kde nebyla schopna sirotka zastupovat žena, to se však nedělo příliš často.⁷⁹ Pokud se vdova jakožto poručnice neosvědčila a špatně nakládala s majetkem, který jí byl svěřen, měla městská rada právo matku z postu poručníka sesadit a jmenovat na její místo vhodnějšího kandidáta.⁸⁰ Dále je třeba podotknout, že zemské ani městské právo

⁷⁴ K. MALÝ a kol., *Dějiny*, s. 110.

⁷⁵ Pro srovnání: SOKA Náchod, fond: AM Jaroměř, *Sirotčí registra 1554–1647*, fol. 36–38r a zápisy na fol. 167r.

⁷⁶ P. SLAVÍČKOVÁ, *Právní ochrana dětí*, s. 155.

⁷⁷ Tamtéž, s. 161.

⁷⁸ Fakticky měl být poručníkem takových dětí král, ten však ve svém zastoupení nechával městskou radu zvolit adekvátní náhradu, která mu měla být odpovědná za své konání.

⁷⁹ P. SLAVÍČKOVÁ, „...*Kdyby se jí... ubližovalo, aby jí za vochranu byli.*“ *Poručenství sirotek a správa městského sirotčího statku před Bílou horou*, Výběr: časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech, České Budějovice 2006, s. 10.

⁸⁰ P. SLAVÍČKOVÁ, *Právní ochrana dětí*, s. 157.

neznalo instituci poručenství nad ženami, v tomto smyslu ho nahrazoval poměr otcovský nebo manželský. Pro ženu sňatek znamenal vyvázání z moci otce. Žena takto získávala vlastní práva, ale byla podřízena moci manželské.⁸¹

Právní předpisy dále jasně určovaly, kdo mohl být vhodným kandidátem pro poručenství sirotků. Určený poručník musel být dobře zajištěný, aby dětem poskytl patřičnou ochranu. Jen pro upřesnění je třeba zmínit, jaké vlastnosti měla mít osoba, která byla vhodná proto, aby se stala poručníkem. Dobrý poručník se měl vyznačovat dobrou pověstí, poctivostí, pečlivostí, spolehlivostí a důvěryhodností, dále to měla být osoba usedlá v daném městě a to zejména z důvodu snadnějšího řešení případných pří.⁸² Za nezpůsobilého poručníka byl naopak považován člověk nedospělý, duševně chorý, voják či duchovní, lidé se špatnou pověstí, osoby jakkoliv nepřátelské k rodině sirotků a ti, již byli k sirotčímu statku vázáni nějakým dluhem⁸³ a do jisté doby to byla například i žena. Pokud určený člověk poručníkem být nechtěl, musel do dvou týdnů předložit pádné důvody, které ho k odmítnutí vedly.⁸⁴

Prvním krokem k tomu, aby mohl být majetek osiřelého dítěte předán do poručenské správy, bylo vyhotovení pozůstalostního inventáře. Soupis měl být učiněn z moci úřadu co nejdříve po úmrtí otce rodiny a o všem měl být proveden písemný záznam, jehož jedna kopie byla uschována na úřadě a druhou dostal poručník.⁸⁵ Inventář byl následně uschován na radnici až do doby, kdy dospělo i poslední z dětí. Při převzetí poručenství musel poručník složit jistou zálohu za sirotčí majetek. Tuto kauci nemusel vykazovat pouze mocný otcovský poručník, jak již bylo zmíněno výše. O převzetí majetku měl pak být proveden zápis do městských knih.⁸⁶

Situace každého sirotka byla jiná. Nejvíce vždy záleželo na tom, z jakých poměrů dítě pochází, to mělo velký vliv na jeho budoucí život. Dítě z chudých poměrů, kdy byla rodina zadlužena či jinak svázána různými závazky, nemělo dobré vyhlídky do budoucna. V okamžiku, kdy takové dítě osiřelo, se správce pozůstalosti musel vypořádat se všemi závazky, které na sobě majetek měl.⁸⁷ Často se stávalo, že dluhy

⁸¹ P. SLAVÍČKOVÁ, „...Kdyby se jí... ubližovalo, aby jí za ochranu byli.“, s. 9.

⁸² Tamtéž, s. 4.

⁸³ Tamtéž.

⁸⁴ Pavla SLAVÍČKOVÁ, *Právní ochrana sirotků ve Všeobecném občanském zákoníku a starších právních předpisech*, in: *200 let Všeobecného občanského zákoníku*, s. 483.

⁸⁵ Tamtéž, s. 487.

⁸⁶ P. SLAVÍČKOVÁ, „...Kdyby se jí... ubližovalo, aby jí za ochranu byli.“, s. 5.

⁸⁷ P. SLAVÍČKOVÁ, *Na pomezí dospělosti. Majetkoprávní pohled na postavení dětí v raně novověké společnosti*, in: *Děti ve velkoměstech od středověku až na práh industriální doby: stati a rozšířené příspěvky z 29. vědecké konference Archivu hlavního města Prahy, uspořádané ve spolupráci s Institutem*

byly natolik vysoké, že se nemovitost musela neprodleně prodat, aby bylo možné uhradit dlužnou částku. Peníze, které zbyly po zaplacení všech finančních závazků, byly uloženy na radnici do tzv. „sirotčích pokladen“. Tyto truhlice měl na starosti nejčastěji purkmistr a radní. Na vesnicích o výběr sirotčích peněz dbal rychtář, avšak s ústupem významu jeho osoby v rámci městské samosprávy byla tato činnost předána radním.⁸⁸ Ve větších městech tuto agendu mnohdy obstarával důchodní či sirotčí písař, který mohl zakládat samostatné sirotčí účty.⁸⁹ Peníze tak byly chráněny před poručníky, kteří by se mohli obohacovat na úkor svých svěřenců. To však nebyla jediná nesnáz, které museli sirotci čelit. Vrchnost si tyto finanční prostředky často půjčovala pro své účely a docházelo tak k časté zpronevěře těchto peněz. Bohužel, tyto peníze nebyly nijak zajištěny a sirotkům se nedostávalo žádné náhrady za jejich ztrátu. Další svízelná situace nastala v období třicetileté války, kdy byly peníze ze sirotčích pokladen používány na vydržování vojsk ve městech nebo ke splácení vysokých dluhů města. Sirotčí truhlice se leckdy stávaly objektem přímého rabování cizích vojsk.⁹⁰ O vypůjčení sirotčích peněz se zmiňuje i A. Knapp v případě Jaroměře v průběhu třicetileté války.⁹¹

Sirotčí peníze uložené na radnici se užívaly i jako jistá záruka. Pokud se sirotek pokusil zběhnout a opustil tak nelegálně panství, jeho jmění propadalo vrchnosti. Někdy se však stávalo, pokud se „uprchlík“ rozhodl vrátit, že mu vrchnost znovu přidělila již zkonfiskovaný majetek.⁹²

V této době fungoval i systém vejrunkových splátek, které se pomalu vyplácely nedospělým dětem v hotových penězích z jejich podílu.⁹³ Tyto peníze pak poručník využíval na výdaje spojené s ošacením, stravováním, případně zaručením vzdělání sirotka nebo k jeho léčbě, bylo-li to potřeba. Všechny výdaje poručník musel zaznamenávat do účtů, které byly předány dítěti v dospělosti ke kontrole. Poručník měl nadále zajistit, že pozůstalý majetek předaný dětem, bude ve stejném stavu, jako když ho přebíral. Sirotkovi měl být zástupcem před soudem, případně pokud si dítě chtělo

mezinárodních studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy ve dnech 12. a 13. října 2010 v Clam-Gallasově paláci v Praze, s. 400.

⁸⁸ Jan KAPRAS, *Poručenství nad sirotky v právu českém se zřetelem k právům římskému, německému a v Rakousích platnému*, s. 107.

⁸⁹ Josef HANZAL, *Patrimoniální úředníci a úřady v době předbělohorské*, in: *Sborník archivních prací*. Praha: Archivní správa Ministerstva vnitra Roč. 19, č. 2. s. 441–456.

⁹⁰ Bronislav CHOCHOLÁČ, *Sirotčí truhlice*, in: *Milý Bore-: profesoru Ctiboru Nečasovi k jeho sedmdesátým narozeninám věnují přátelé, kolegové a žáci*, s. 45.

⁹¹ A. KNAPP, *Paměti*, s. 115.

⁹² B. CHOCHOLÁČ, *Sirotčí truhlice*, s. 44.

⁹³ Tamtéž..

koupit nemovitost nebo si potřebovalo půjčit peníze, nemohlo tak učinit bez souhlasu svého opatrovníka, dokonce ani uzavřít sňatek. Pokud však sirotek uzavřel jakýkoli svazek či smlouvu bez svolení přiděleného poručníka či městské rady, byl potrestán ztrátou dědického podílu, případně mu hrozilo i vypovězení z města.⁹⁴

Povinnosti opatrovníka končily v případě smrti, sňatku nebo dosažením dospělosti i nejmladšího z dětí a následným pořízením vyúčtování.⁹⁵

⁹⁴ J. KAPRAS, *Poručenství*, s. 104.

⁹⁵ P. SLAVÍČKOVÁ, *Právní ochrana dětí*, s. 191.

4. DIPLOMATICKO-PALEOGRAFICKÝ ROZBOR KNIHY SIROTČÍCH REGISTER MĚSTA JAROMĚŘE Z LET 1554–1647

Z působnosti jaroměřské městské kanceláře se dochovaly dvě knihy sirotčích register: starší dochovanou je *Kniha sirotčích register*, která pochází z let 1554 až 1647;⁹⁶ a mladší je *Kniha sirotčích register*, která byla vedena v letech 1693 až 1721.⁹⁷

Ve fondu Archivu města Jaroměř (dále jen AMJ) můžeme nalézt i další knihy z prostředí soudnictví nesporného, které se dobou svého založení dotýkají časového rozsahu zkoumané knihy: *Kniha smluv žlutá menší*, která pochází z let 1630–1738,⁹⁸ *Kniha zdání statků manželských i smluv manželských* vedená v letech 1592–1679⁹⁹ a *Knihy kšaftů a pozůstalostních inventářů* z let 1606–1662¹⁰⁰ a 1626–1687.¹⁰¹ Zkoumaná kniha je tak nestarší tamní dochovanou knihou soudnictví nesporného. Jaroměřským knihám soudnictví nesporného bude věnována náležitá pozornost níže.

Formát knihy Sirotčích register z let 1554 až 1647 je 22 x 33 cm; příliš se tedy neliší od ostatních knih soudnictví nesporného, které se dochovaly ze sledovaného období v AMJ. Desky knihy jsou vyrobeny z tmavě hnědé usně. Vyznačují se poměrně bohatým zdobením, převážně se jedná o květinové a církevní motivy. Ražba je totožná na obou stranách desek, přičemž na přední straně je navíc vyražen nápis *REGISTRA SIROTCZI 1554*. Stav, ve kterém se kniha nachází, svědčí o její časté manipulaci; původní kůže je potrhaná a poškrábaná, např. ze hřbetu knihy se dochovaly pouze fragmenty. Na kůži je možné nalézt i otlaky od kovových přezek, které sloužily k uzavírání knihy. Tyto staré kožené desky jsou nalepeny na nových. K restauračnímu zásahu došlo někdy mezi léty 1929 až 1930 z rozhodnutí muzeální komise.¹⁰²

Kniha původně nebyla foliována, je opatřena až novodobou foliací, která byla provedena obyčejnou tužkou v pravém horním rohu. Celá kniha čítá celkem 352folií. Některé strany v knize jsou nepopsané, zřejmě předpřipravené pro další zápisy, avšak

⁹⁶ SOA Zámorsk, SOkA Náchod, fond AM Jaroměř, *Sirotčí registra 1554–1647*, kn. č. 58.

⁹⁷ SOA Zámorsk, SOkA Náchod, fond AM Jaroměř, *Sirotčí registra 1693–1721*, kn. č. 59.

⁹⁸ SOA Zámorsk, SOkA Náchod, fond AM Jaroměř, *Kniha Smluv žlutá menší 1630- 1738*, kn. č. 21.

⁹⁹ SOA Zámorsk, SOkA Náchod, fond AM Jaroměř, *Kniha zdání statků manželských i smluv manželských 1592–1679*, kn. č. 54.

¹⁰⁰ SOA Zámorsk, SOkA Náchod, fond AM Jaroměř, *Kniha kšaftů a pozůstalostních inventářů z let 1606–1662*, kn. č. 55.

¹⁰¹ SOA Zámorsk, SOkA Náchod, fond AM Jaroměř, *Knihy kšaftů a pozůstalostních inventářů z let 1626–1687*, kn. č. 56.

¹⁰² SOA Zámorsk, SOkA Náchod, fond AM Jaroměř, *Kniha zápisů muzeální komise městského muzea v Jaroměři 1910–1931*, nezpracováno.

nevyužité. Jedná se např. o folia 6 a 77r. Ofoliována nebyla úvodní strana, na níž je zmíněno založení knihy. Prázdné listy na konci knihy též nejsou nijak označeny.

Psací látkou je v celé knize papír, který je ve velmi dobrém stavu. V případě folií 189, 190, 191, 260, 269, 306 a 306/2 je použit jiný druh papíru než ve zbytku knihy. Liší se především jemnější strukturou a barvou, která je žlutorůžová, filigrán na tomto typu papíru chybí. Ve zbytku knihy můžeme nalézt filigrán, v tomto případě se jedná o divoké prase s kly a štětinami na zádech. Jeho provenience však není známá.¹⁰³ Pouze v práci Charles-Moïse Briqueta se můžeme setkat s jistou podobností tohoto vyobrazení (jedná se o typy 13 574, 13 575 a 13 576), které odkazují na města Svídnice, Lužickou Nisu či Hnězdno.¹⁰⁴ Z internetové databáze *Piccard Filigranes* se pak můžeme setkat s odkazy na Lehnici, Svídnici, Vratislav aj.¹⁰⁵

K propíjení inkoustu dochází jen ojediněle. V případě této knihy si inkoust u většiny zápisů zachoval svou původní černou nebo tmavohnědou barvu, což je i důkazem, že písaři používali kvalitní inkoust, který si sami vyráběli. Jen na některých foliích je již inkoust značně vybledlý a jeho barva spíše rezavá.¹⁰⁶

Prvním zápisem v knize sirotčích register je doklad o jejím založení. Jedná se o úvodní stranu, která je velmi pěkně zpracovaná. Záznamy jsou psané česky, ojediněle se objevuje pár slov napsaných latinsky (většinou se jedná o dataci), německý jazyk v knize zastoupen není. Písaři, kteří se podíleli na vzniku knihy, užívali především českou novogotickou polokurzivu s četnými kurzivními prvky. V knize jsou obsaženy jak zápisy zajišťující poručnictví sirotků, tak zápisy majetkoprávní povahy, např. dědická vyrovnání, pozůstalostní inventáře a nájmy zahrad a dvorů. Příhodně lze v knize nalézt i údaje o obnovení městské rady, která měla veškerou agendu spojenou se sirotky na starosti. V uvedených letech však tento typ zápisu úplně chybí 1575, 1594, 1599, 1613, 1616, 1618, 1620–1622, 1624, 1632, 1634–1636, 1639 a 1647. Chronologie zápisů je dodržována pouze ze začátku, v pozdějších letech je narušována zpětně dopisovanými zápisy, které již nemohly být umístěny k původnímu záznamu. Na takový zápis nás povětšinou upozorní znaménko na konci původního zápisu nebo dopsaná poznámka, která sděluje pokračování textu na jiné straně. Tato metoda je však neefektní, neboť znaménka se často u několika zápisů shodují a je těžké rozeznat

¹⁰³ J. VOJTÍŠKOVÁ – V. ŠEBESTA, *(Králové) hradecké městské kanceláře*, s. 136.

¹⁰⁴ Charles-Moïse BRIQUET, *Les Filigranes*, Vol. IV., s. 674.

¹⁰⁵ Piccard watermark collection. Piccard-online, Dostupné z: <https://www.piccard-online.de/ergebnis1.php>. [cit. 5. 2. 2017].

¹⁰⁶ Jaroslav KAŠPAR, *Úvod do novověké latinské paleografie se zvláštním zřetelem k českým zemím*. 3. přeprac. vyd., 1. sv., s. 27.

k čemu, který záznam skutečně patří. Nevyhneme se zde ani přípisům, které povětšinou oznamují zaplacení požadovaných dávek či splátky.¹⁰⁷

Jak již bylo výše zmíněno, nejstarším zápisem je úvodní text, oznamující založení sirotčích register při události obnovení městské rady roku 1554 ve čtvrtek po apoštolech Petrovi a Pavlovi, tj. 5. července 1554.¹⁰⁸ Avšak první právní zápis v knize je datován rokem 1554 ve čtvrtek po svatém Jakubu Velkém.¹⁰⁹ Nejmladší zápis, který ustavuje poručníky, je poté datován na 6. června 1647.

Strukturou si jsou zápisy ve zkoumané knize velmi podobné. Většina záznamů je uvedena nadpisem, který bývá často odlišen od zbývajících textu kresleným novogotickým písmem. Již z nadpisu je patrné, čeho a koho se zápis bude týkat. Po tomto krátkém uvedení následuje datační formule, která je v některých případech potvrzena na konci textu, většinou v těchto podobách: „*Stalo se léta a dne nadepsaného*“¹¹⁰, případně v latinské formě „*Datum ut supra*“ či „*Anno ut supra scripta*“; tyto formule se však vyskytují většinou ve zkráceném tvaru. Zápis dále pokračuje uvedením pana purkmistra a členů rady, kteří byli přítomni při zápisu dané smlouvy do knihy. Stejně tak jsou uvedeny obě smluvní strany. Nejčastěji se jedná o sirotky a další členy rodiny či přidělené poručníky, případně o osobu, která si od sirotka pronajímá statek nebo zahradu. U mužů bývá uvedeno celé jméno a příjmení, často v doprovodu řemesla či živnosti, kterou provozuje. U žen se objevuje jméno jejich zesnulého otce nebo manžela, jak bylo tehdy zvykem. Samotný předmět smlouvy je následně rozebrán na zbývajících řádcích. V případě udělení poručnictví vystává požadavek dobré péče o svěřené dítě a majetek. Inventáře mívají nejčastěji podobu seznamu, kdy je pečlivě zaznamenána každá věc, která se v domě nachází, jejich počet a míry. Těchto zápisů se v knize nachází celkem 6,¹¹¹ byly tedy připojovány účelně, neboť smíšená kniha kšaftů a pozůstalostních inventářů byla vedena zvlášť. Zápisy o dělení dědictví, tzv. „*Rozdílové*“, vypadají obdobně, pouze jsou uvozeny krátkým textem, na který navazují tzv. dílčí cedule, ve kterých je uveden seznam věcí a osoba, která se odkázaného majetku ujímá.¹¹²

¹⁰⁷ Oba případy, jak znaménko pro vynechání textu, tak přípisy oznamující zaplacení dávek nalezneme na SOkA Náchod, AM Jaroměř, *Registra Sirotčí 1554–1647*, fol. 2v.

¹⁰⁸ U zápisu tohoto data byla použita zkratka *APPLI*, kterou lze chápat buďto jako den Apoštolů Petra a Pavla nebo jako rozeslání Apoštolů, které je datováno k 15. červenci, v tomto případě by uvedené datum bylo 19. července. 1554.

¹⁰⁹ Tj. 26. července 1554.

¹¹⁰ SOkA Náchod, AM Jaroměř, *Registra Sirotčí 1554–1647*, fol. 50r.

¹¹¹ SOkA Náchod, AM Jaroměř, *Registra Sirotčí 1554–1647*, fol. 197–199v.

¹¹² SOkA Náchod, AM Jaroměř, *Registra Sirotčí 1554–1647*, fol. 25v.

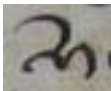
Spolehlivě lze rozlišit 22 písařských rukou, které se podílely na vedení zápisů v sirotčích registrech v průběhu 93 let. Nutno však podotknout, že rozbor písařských rukou probíhal pouze v hlavní vrstvě zápisů, tzn., že přípisy, které se váží k těmto záznamům, nebyly podrobeny paleografické analýze. Lze ovšem konstatovat, že se v těchto partiích objevují i další písařské ruce. Kniha samotná obsahuje jen pár jmen písařů, teprve analýza dalších pramenů by mohla odhalit i některá další jména. V celé knize je shodně užito české novogotické polokurzivy s kurzivními prvky, teprve později se objevují i prvky kurentní. Všechny texty jsou psány česky. Občas je možné v textu vyhledat i písmo humanistické u latinsky psaných vpisků či datačních formulí, které využívají datování podle církevního kalendáře. Shodně písaři užívají metody zkracování pomocí kontrakce a suspenze. Přičemž kontrakci jsou nejčastěji zkracována slova jako: „*jest*“ jako „*gt*“, případně u slov „*jeho*“ jako „*ge^o*“. Suspenze je nejčastěji užita zejména u slova „*Nebožtik*“, které je zkráceno na pouhé „*N*“; stejně tak slovo „*pán*“ je zkracováno na „*p*“. Tyto metody jsou v textu aplikovány různě často, zřejmě záleželo na praktických dovednostech jednotlivých písařů.

Písař 1 (Jan Rožnovský)

Tato písařská ruka se v knize objevuje jen krátce, a to v letech 1554 a 1555. Jeho rukopis můžeme sledovat u celkem pěti zápisů, přičemž z roku 1554 se jedná o 3 záznamy, které se nacházejí na foliích 1, 3 a 4r. Zápisy z roku 1555 se nachází na foliu 2. Zápisy jsou psány českou novogotickou kurzivou s polokurzivními prvky. Tahy nejsou vždy důsledně spojovány. U zápisu obnovení rady na fol. 2r je datace vyvedena humanistickým písmem. Písmo je téměř svislé, místy nakloněné mírně doprava. Písař hojně využívá zkracování slov pomocí suspenze i kontrakce.

Typická je litera „A“, která má v majuskulní podobě či na začátku slova tvar připomínající řeckou alfu. Blíží se VIII. typu podle J. Kašpara.¹¹³ Koncový tah je

ukončen k sobě kolmou čárkou nebo patkou. Dalším charakteristickým písmenem je „H“, které ve své minuskulní podobě odpovídá Kašparovu typu III.¹¹⁴ Jakožto majuskula se vyznačuje vlevo zahnutým dříkem, na který je navázána oblá nedotažená smyčka. Ke dříku je z levé strany v dolní části připojen ozdobný kratší tah, který směřuje v mírném obloučku dolů, ale neuzavírá se do smyčky, na svém konci

tvorí malý háček. Majuskulní písmeno „K“ je pro tohoto písaře velmi specifické, dnes by nám připomínalo tiskací písmeno „R“. Vlevo mu chybí protažená klička, místo ní je zde protažený dřík, který však uhýbá doleva. Vpravo je druhým

tahem na dřík navázaná větší klička. Písmenu „K“ pak chybí navazující tah.

K osobitým znakům tohoto písaře patří i majuskulní „M“, které se vyznačuje různou velikostí obloučků, přičemž první oblouček bývá mnohem nižší než ten druhý.

Tato obdoba písmene však není striktně dodržována. Charakteristické je i písmeno „Y“,

které si udržuje totožný minuskulní a majuskulní tvar. Je složeno ze dvou tahů. Dříku, který je nakloněn doleva, je vyveden silnějším tahem. K němu přimyká puntus, který se ve své vrchní části mění v oblouček, který je připojený k dolní části dříku a tvoří tak břicho.¹¹⁵ Puntus je dále protažen pod spodní linku, kde je prudce zatočen

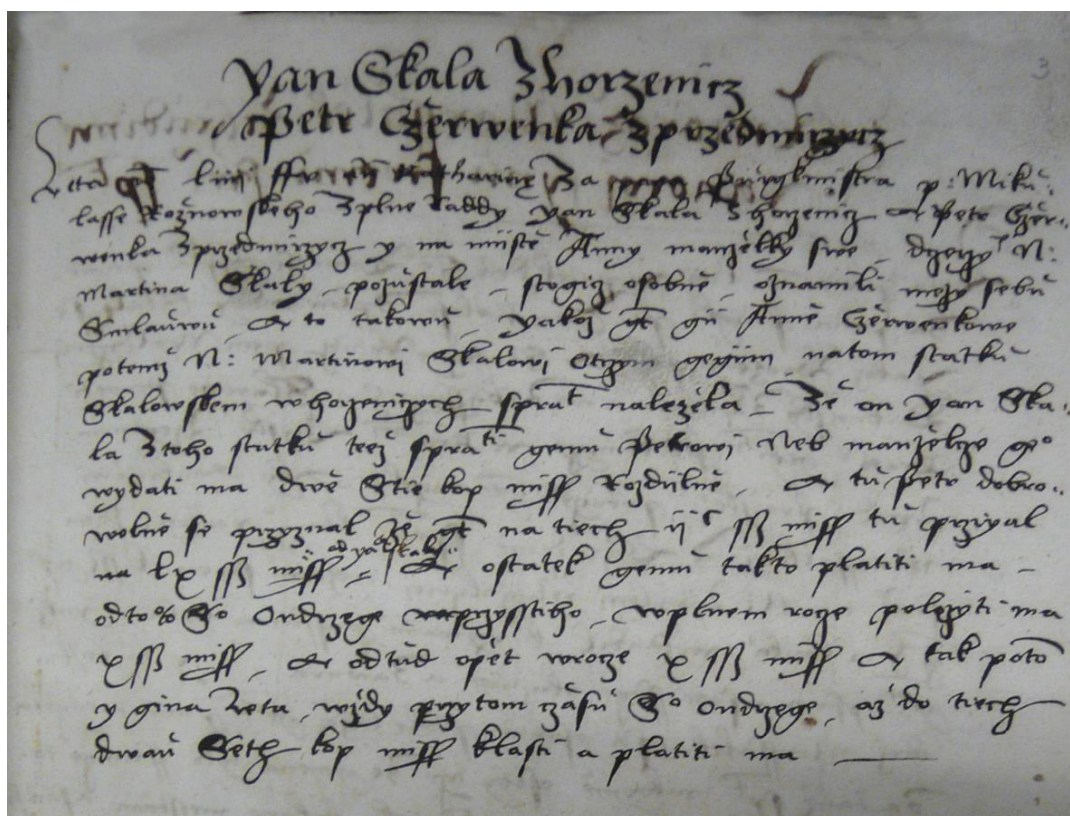
¹¹³J. KAŠPAR, *Úvod...*, s. 104.

¹¹⁴Tamtéž, s. 92.

¹¹⁵Tamtéž, s. 101.

doleva, smyčka však není ukončena. Písaříje možné přiřadit jméno, neboť podle A. Knappa byl písařem do roku 1555 Pavel Rožnovský, zřejmě poboku s druhým písařem Janem Vodičkou z Obrvane. Po Pavlu Rožnovském toho léta nastoupil jeho syn Jan.¹¹⁶ Tuto domněnku podporuje i zápis v knize, kdy je na posledním řádku při obnovení městské rady v roce 1555¹¹⁷ napsáno „Script. Jan Rožnovský“, z čehož vyvozují, že následující léta byl písařem Jan Rožnovský.

Ukázka P1¹¹⁸

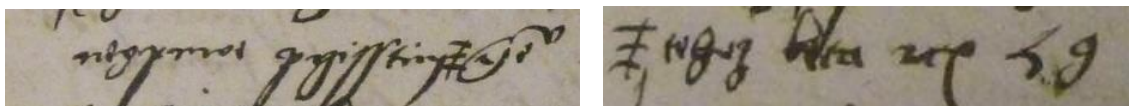
¹¹⁶ A. KNAPP, *Paměti...*, s. 58.

¹¹⁷ SOKA Náchod, AM Jaroměř, *Registra Sirotčí 1554–1647*, fol.2r.

¹¹⁸ SOKA Náchod, AM Jaroměř, *Registra Sirotčí 1554–1647*, fol. 3r.

Písař 2 (Jiřík Šuvarť)

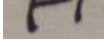
Druhého písaře (dále v textu označovaného jako P2) je možné doložit v letech 1556–1567 na foliích 4v, 5r, 7r, 9r, 10r, 11r, 12, 13r, 14, 15, 16, 18r, 20v a v případě krátkého zápisu na foliu 22v. Rukopis P2 působí poměrně kostrbatě a je hůře čitelné než písmo P1. Sklon písma se mění dle potřeby zběžnosti psaní z vertikálního na pravosklonné. Spojování tahů se vyskytuje pouze v případě zběžnější formy písma a není důsledné. Jedná se o českou novogotickou kurzivu s četnými polokurzivními prvky. P2 zkratky užívá minimálně, vyskytují se převážně jen u slova „*Nebožtík*“ v podobě „N.“ či zkracuje oslovení „*pana purkmistra*“ na pouhé „*pur.*“ a „*p.*“. U různých zápisů je použito zřejmě jinak seříznuté brko, je to patrné u tloušťky tahů písmen jednotlivých záznamů.¹¹⁹ Tento písař také používá znaky pro vložení vynechaných slov do textu a podobně označuje přípisy, které se již nevešly na určené listy pro danou smlouvu.

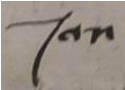
Litera „A“ má opět, jakožto v případě P1, podobu řecké alfy . Písmeno se objevuje ještě v podobě, která se tvarem blíží dnešnímu psacímu „A“, koncový tah se

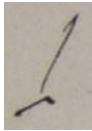
již nekříží s počátečním Charakteristické je pro tohoto písaře i písmeno „B“ v majuskulní podobě. Na dřík, který se směrem dolů zužuje, se vpravo napojují dvě

bříška, přičemž horní bříško zůstává otevřené . Litera „H“ je totožná s dnešním velkým tiskacím „H“. První dřík je vlevo zakončen vlasovým tahem, který je zkosen šikmo dolů. Tvarem připomíná číslici 1. Stejně tak vypadá i druhý dřík, kde je však vlasový tah méně patrný. Břevno je těsně napojeno na první dřík, ke druhému často

nepřimyká . P2 dále střídá literu „Y“, která má na začátku slov význam písmene „J“. Tvar má jednoduchý a připomíná číslici 7. Dřík je téměř rovný, občas mírně prohnutý vlevo. Břevno, které bývá stejné délky jako dřík, se objevuje vlevo

¹¹⁹Tloušťku tahů u zápisu lze nejlépe porovnat na: SOKA Náchod, AM Jaroměř, *Registra Sirotčí 1554–1647*, fol. 5r a 2v či 13v.

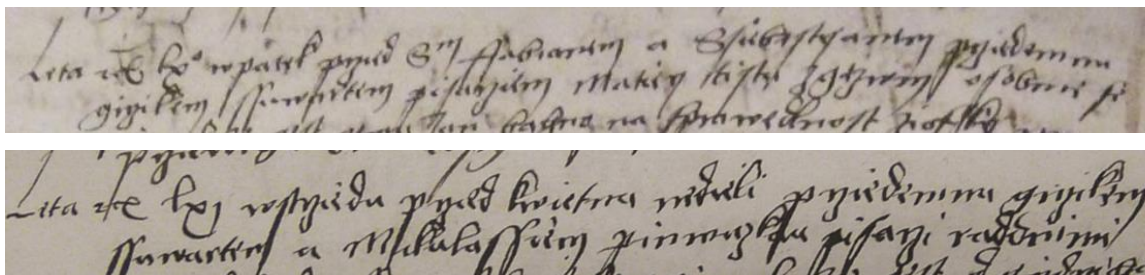
a tvoří mírně zkosený zobáček. Tato litera je užitá pouze jako majuskula a převážně u křestních jmen. Nejedná se však o pravidelné použití. Výjimečně se objeví i klasické „Y“. Majuskulní písmeno „L“ se v průběhu písařské praxe P2 v podstatě nemění. Dřík svou formou opět vychází z číslice 1 a je nasměrován přibližně do středu břevna, avšak k němu těsně nepřiléhá. Břevno se láme do tvaru jakési stříšky nebo

vlnovky, která je ve směru vpravo o něco kratší . „P“ jakožto minuskula se vyznačuje vlevo na protáhlém dříku úzkým břískem či kličkou, která někdy zaniká v důsledku slití inkoustu. Dřík bývá v horní části opět ukončen vlevo mírně zkoseným

ozdobným zobáčkem a vpravo jdoucím břískem. Velmi se podobá vzoru V podle J. Kašpara.¹²⁰ Charakter litery minuskulního „S“, pokud stojí samostatně jako předložka

nebo je na konci slova, odpovídá tak pozdně středověké formě. Má okrouhlý tvar se dvěma uzavřenými bříšký, připomíná dnešní velké tiskací „B“.¹²¹

V sirotčích registrech můžeme nalézt u zápisu obnovení městské rady jméno P2. V tomto zápisu je uveden na posledním řádku jakožto „*Script. Jiřík Šuvar*“.¹²² Jméno tohoto písaře pak bývá uvedeno i u některých přípisů.¹²³ V případě folia 11r je uvedeno i jméno dalšího písaře Mikuláše Pinvičky.¹²⁴

¹²⁰ J. KAŠPAR, *Úvod* ..., s. 96.

¹²¹ Hana PÁTKOVÁ, *Česká středověká paleografie*, s. 42.

¹²² SOkA Náchod, AM Jaroměř, *Registra Sirotčí 1554–1647*, fol. 4v.

¹²³ SOkA Náchod, AM Jaroměř, *Registra Sirotčí 1554–1647*, fol. 2v, 11r.

¹²⁴ SOkA Náchod, AM Jaroměř, *Registra Sirotčí 1554–1647*, fol. 11r.

Leto Bozicho 1556 waukry po pamatce mladictu za pana purg-
mistra pana Arnošta Královce zpuštno radej stal si podil manžetu
hlavňan a gedni a frotty pguštalegmi po nebezpečij martinow
hlavňan tímto dímekem sa waglawný a strany druhé a to talowij
guz si dotyže ruffi srawodnost po nebezpečij martinow hlav-
ňan dád nadhledy y natom dotnu ediz laurya srawagut sdy
y nastle se ži maruffi zapobau ma 20 // 7 guz sduhu sduhu
pogiyala, a nato demel gest zaplagnu sdy // 7 y zduhpnung
maruffi srawagi ij // 7 a talowij 20 // 7 sdy srawagut natom
demel zaplagnu nalyz // 7 guz se pak sduhlo w srawagut dotyže
ij maruffi srawagut wyu pominný sdy pguštaleg nalyz a ty tak
nalyz sdy srawagut sdy srawagut sdy srawagut sdy srawagut ma
a guz se nadoz srawagut srawagut srawagut srawagut srawagut
sdy srawagut sdy srawagut sdy srawagut sdy srawagut a sdy
a nadoz to se w srawagut sdy srawagut srawagut sdy srawagut
nebezpečij maty sdy srawagut nalyz sdy sdy srawagut
srawagut a ty sdy srawagut po sdy maruffi sdy nalyz
sdy sdy maruffi srawagut sdy sdy srawagut sdy srawagut
po nebezpečij martinow hlavňanij po maruffi srawagut

¹²⁵ SOkA Náchod, AM Jaroměř, Registra Sirotčí 1554–1647, fol. 5r.

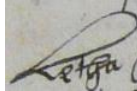
Písař 3

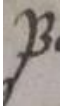
Písmo, P3 se objevuje v letech 1562, 1563 a 1564. Jedná se dohromady o čtyři zápisy, přičemž z let 1562 a 1564 to jsou dva a další dva pocházejí z roku 1563. Tyto záznamy nalezneme na foliích 19r, 18r, 20r a 21r.

Písmo je mírně pravosklonné a stále jde o českou novogotickou kurzivu s polokurzivními prvky. Dříky dlouhých minuskulních písmen „P“ a „S“ jsou výrazně protažené a zasahují do textu dalších řádků. Nápadné jsou i smyčky u liter „H“ a „G“. Často je užito stahování již obvyklých slov jako „gt“, „ge“ apod. Písmo je opět poměrně úhledné, bez použití škrťů či jiných pomocných znamének.

„A“ má tvar, který vystihuje již výše zmíněný osmý typ, určený J. Kašparem.¹²⁶ Rozdíl nalezneme pouze v přidaném, vlevo zkoseném dlouhém tahu, který se písmene

dotýká v jeho horní části . Majuskulní litera „L“ je typická dříkem, který se

sklání doleva a vytváří tak smyčku. Na dřík se napojuje patka, která má zpravidla podobu vlnky či stříšky. Písař používá i další formu litery „L“, který je jednodušší. Skládá se pouze z dříku, na který je v horní části napojeno krátké zešikmené břevno. V dolní části se na něj napojuje opět patka, která mírně přesahuje i vlevo. Častěji používané je také majuskulní „P“, jehož dřík je značně protáhlý pod spodní linku, v horní části se stáčí doleva a tvoří dolů směřující háček. Na dřík je vpravo

napojeno protáhlé trojkovité břívko. Velké písmeno „S“ má jednoduchý duktus

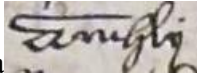
v podobě štíhlé vertikálně protažené smyčky, jejíž konce se stáčí do oblouků.¹²⁷

Stejně často je užita i forma připomínající arabskou šestku . Minuskulní forma písmene má také tvar číslice šest, vystihuje ji J. Kašpar jakožto vzor číslo VIII nebo X.¹²⁸ Typický vzhled má i litera „T“, jehož dřík má komplikovanější duktus v podobě majuskulního „A“. Na vrchol dříku je napojeno břevno, které nejprve směřuje vlevo

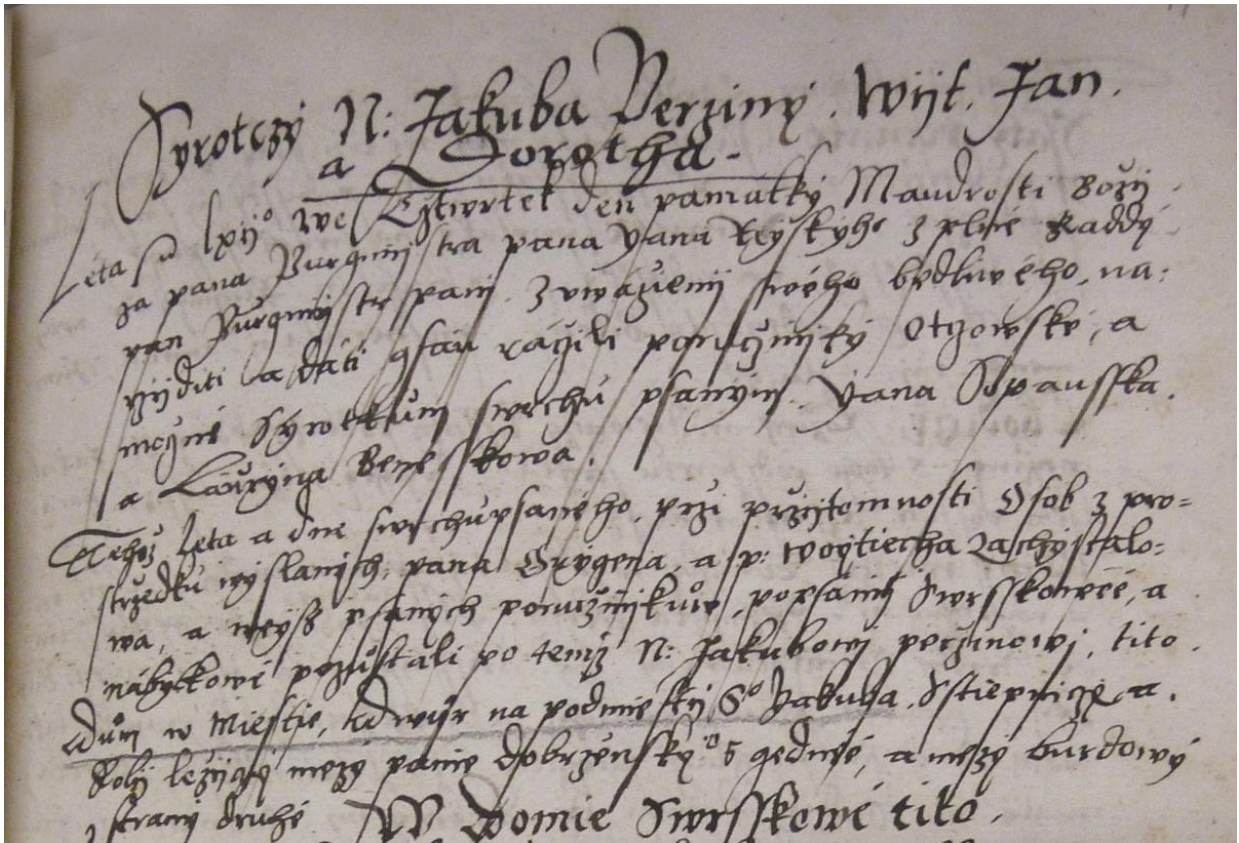
¹²⁶ J. KAŠPAR, *Úvod ...*, s. 104.

¹²⁷ Tamtéž, s. 74.

¹²⁸ Tamtéž, s. 98.

a poté se v prudkém obloučku vrací doprava . Tento typ písmene ve své publikaci uvádí J. Kašpar pod typem II.¹²⁹

Ukázka P3¹³⁰

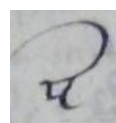
Dprotčij N: Jakuba Perjiny. Wjst. Jan.
a Dorotga.
Leta 1617° we Ztvrtel den pamatky Maudrosti Božij
za pana Burgmistra pana Jana Krystyho z plše Kadký
pan Burgmistr pan Zvazijem počto bodlivého, na
vjiditi la diti gfaia vajíli poruženstij otčerstv, a
mejní Dvortním svrchní pšarj. Jana Dpausla.
a Lavrgna Bernstora.
Tegj leta a dne svrchní pšarj v rji přijtemnosti Dsob z pro-
svědčí mšarj, pana Duggna, a p: vootierha zastupstalo:
wa, a mžj pšarj poruženstij, popšamš Dvrsstevce, a
nabčkoví pojistali po temj N: Jakubornj perjincij, tito
Dm w miestie, kadruj na podměstij D: Jakuba Dstieppijca.
Dolj ležijg mžj panie Dobuženstij^o v gednse, a mžj Durdornj
v strany Druzi. W: Domic Dvrsstevce tito.

¹²⁹ J. KAŠPAR, Úvod ..., s. 111.

¹³⁰ SOKA Náchod, AM Jaroměř, Registra Sirotčí 1554–1647, fol. 19r.

Písař 4

Písař označený číslicí 4 se na této knize aktivně podílel v letech 1564–1568. Jeho rukou je napsáno 10 zápisů, přičemž 6 z nich pochází z roku 1568. Tyto zápisy můžeme najít na foliích 21r, 21v, 22r, 22v, 23r, 23v, 24r, 25v, 26v, 27r, 27v a 28r. Rukopis P4 je úhledný. Písař dodržuje stejné mezery mezi jednotlivými řádky. Sklon písma se jen mírně kloní vpravo. Stejně jako v předchozích případech je užitá česká novogotická kurziva s četnými polokurzivními prvky. Rukopis je charakteristický zejména dlouhými a zesílenými náprahy u břevn majuskulních písmen. Z těchto písmen lze jmenovat majuskulní „A“, „I“ a „T“. Písmeno „A“ se nejvíce podobá typu

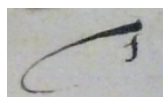
IX. určený J. Kašparem¹³¹. Tvarem je o něco jednodušší. V horní části je písmeno ukončeno velkým obloukem či vlevo protaženým tahem, který je na konci

zahnut vpravo. Charakteristické je i majuskulní „D“, které má zavínutý tvar, podobný obrácené arabské šestce. Uprostřed tuto spirálu protíná tenký dřík, který

spíše působí jako vlasový tah. Majuskulní „I“ stojí na esovitě prohnutém

dříku, který se v dolní části stáčí mírně vlevo. Uprostřed ho protíná krátká vodorovná čárka. Horní břevno je prodloužené, někdy zakončené mírným pravým obloukem. Tah je vedený zprava doleva, přičemž se postupně zužuje. Dřík se nespojuje s břevnem. Litera majuskulního „T“ má poměrně složitý tvar. Pravý dřík je krátký, kolmo jej protíná mírně zvlněné břevno. Levý dřík se k břevnu těsně přimyká. V horní části je prohnutý vlevo a tvoří malou kličku, která tah vrací zpět na pravou stranu, kde

podtrhává zkrácený pravý dřík.

¹³¹ J. KAŠPAR, *Úvod ...*, s. 105.

Inventar Statku po M. Laurynovi Mat-
thyasovi, a tolitez y podil mezy syrotky po-
zůstalými.

První z hovní v Rutocey paged b m Kzechovem za pana
Jurghimška pana Jana Kayškygo z Inwentorvanek statok
po M. Laurynovi Matthyasovi, pozůstalý. A staty y syrotky
mrdle bšaffu gogo syrotkum pozůstalým, dieleny gfan w pgnomno-
sti osob z prosyobku wyslaných, tohož p. Jurghimška, Jana Kye-
gogo Kreygijko, a p. Jana Niemogka. Porugymkum talke gijko p.
Jana Kayškygo, p. Gigibla Bardenala, p. Laurenta Benesko-
wa, toho gfanu Kychtaje miestškygo, a Maglana Jastrorova Stragna
gogio.

34. Platna g liněnygo swinatygo w trugli zelene w Sklepie nalezeno
xiij kusů, a gredm bujdy kus w sobě xx loket drzít, kterých
wšego m j Ma xx loket bylo. Dvatcet loket Jyanna
ryala s widoimj Barbory a Anny sestry swyky na gredm N.
Dgy swymu. A xx loket ryala tej s widoimj gijko na bšff.
ky pachtolatum bratym, a diemgattum pšram swym.
A tak gšffie i M togo platna mrdle bšaffu pš nassla.

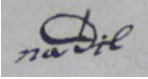
35. Zěmčenygo a křtého platna nasslo se w tej trugli zelene
xi kusů po xx loketů. Tjto swyky dieleny gfan
mzy syrotky. 35. Juliane na pdyl gogi pšfflo w obru-
s, m trugli i drabio.

¹³² SOKA Náchod, AM Jaroměř, Registra sirotčí 1554–1647, fol. 23v.

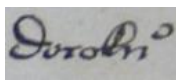
Písař 5

Písař 5, jehož jméno prozatím neznáme, se objevuje v rozmezí let 1569–1571 a v roce 1574. Jeho rukopis lze s určitostí rozpoznat u devíti zápisů. Dva další záznamy se týkají obnovení městské rady (fol.28r a 29v) a pro jejich zdobnost nelze s určitostí říci, zda se stále jedná o téhož písaře. Některé litery jsou ovšem shodné nebo se velmi blíží charakteristickým znakům P5. Přesto je tento písař posuzován pouze na základě folií 29r, 30, 31r, 35r, 38r, 39r a 41r. Rukopis písaře 5 je v prvních zápisech úhledný, ovšem počínaje rokem 1571 se písmo zrychluje, více se kloní doprava a stává se méně čitelným. Charakteristickým prvkem jsou výrazné kličky, např. u minuskulního „d“ a prodloužené náprahy, zejména u minuskulních liter „V“ a „W“. Písmeno „A“ se stejně jako, např. u P1 a P2 podobá řecké alfe, podle J. Kašpara se jedná o typ VIII¹³³

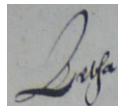

. Minuskulní „d“ se vyznačuje vlevo jdoucí uzavřenou robustní smyčkou, která často zasahuje nad předchozí litery .

Objevuje se však i svislá forma minuskulního „d“, kdy smyčka slouží jako spojnice k dalšímu písmenu

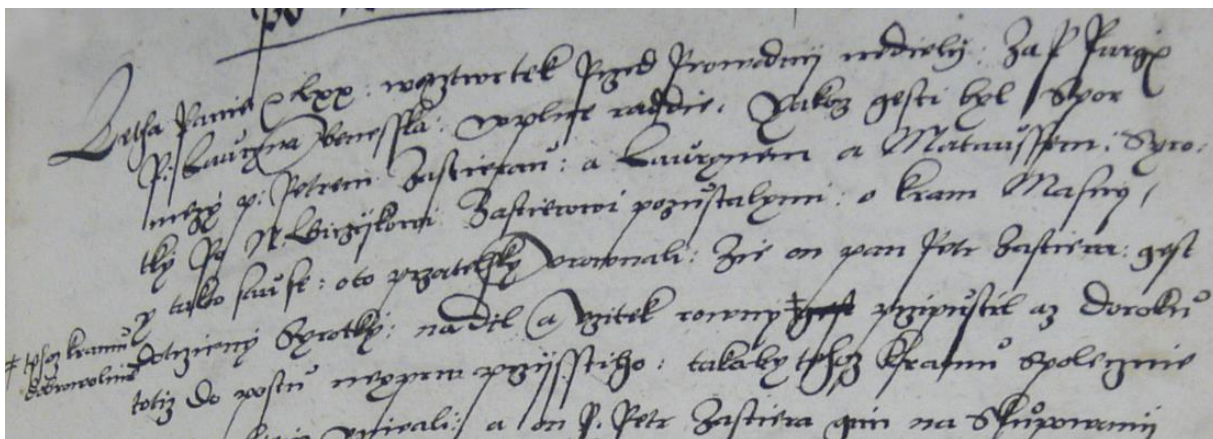

. Litera majuskulního „L“ má opět jednoduchý duktus. Často je provedena jedním či dvěma tahy. Dřík je tvořen smyčkou, která navazuje ve spodní části na patku,

kteřá je vyvedena tlustším tahem a bývá mírně zvlněná

Ukázka P5¹³⁴

¹³³ J. KAŠPAR, Úvod ..., s. 104.

¹³⁴ SOka Náchod, AM Jaroměř, Registra sirotčí 1554–1647, fol. 29r.

Písař 6

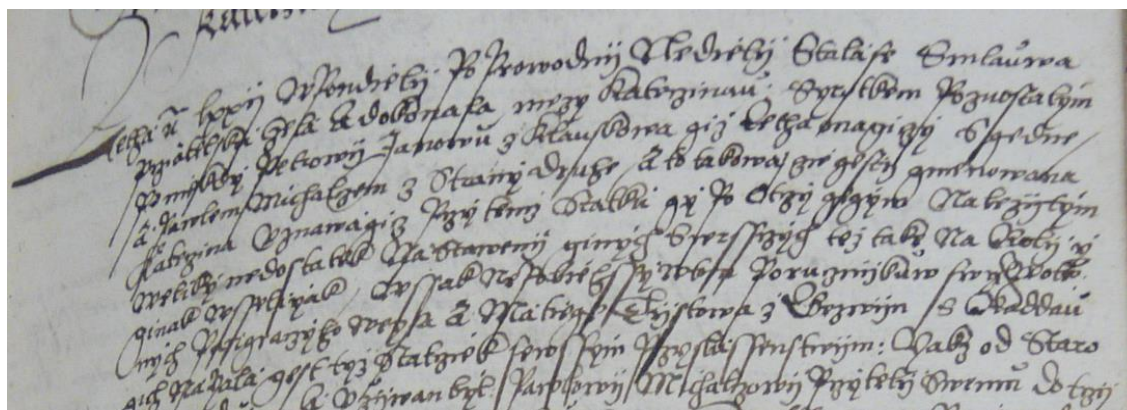
Písařská ruka označená číslicí 6 se vyskytuje pouze na foliích 33 a 34r. Jedná se o dva zápisy, které jsou datované rokem 1572. Rukopis P6 je upravený, ale občas se objeví kaňka či rozpítý inkoust u tlustších tahů. Písmo je pravosklonné. Pro tohoto písaře jsou typické majuskulní litery, které jsou mnohdy několikanásobně větší než minuskuly. Charakteristické jsou i dlouhé dříky a prodloužené náprahy, např. u minuskulních písmen „s“ a „w“. Litera majuskulního „A“ se stejně jako, např. u P1

podobá zvětšené řecké alfé¹³⁵ , přičemž počáteční tah je prodloužen do oblouku, který písmeno často uzavírá a tvoří tak druhé bříško. Majuskulní „L“ je

jednoduché. Dřík je vlasovým tahem veden do velkého oblouku, který končí těsně u dříku, ale nespojuje se s ním. Břevno je zvlněné a vyvedené tlustým tahem. Kolmo se pojí s dříkem v dolní části. Litera majuskulního „T“ má opět velmi složitý duktus. Esovitě prohnutý dřík je umístěn v levé části písmene. V dolní části tvoří malou kličku a koncový tah vrací doprava (Podobně jako u P3.). Počáteční tah břevna je veden zprava doleva, kde se ohýbá směrem vpravo nahoru a tvoří oblouček. Tah se dále mění v kličku, kolmo protíná břevno a pokračuje směrem dolů, kde končí ve zhruba poloviční

délce levého dříku .

Ukázka P6¹³⁶

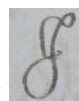

¹³⁵ J. KAŠPAR, Úvod ..., s. 104.

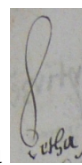
¹³⁶ SOKA Náchod, AM Jaroměř, Registra sirotčí 1554–1647, fol. 33r.

Písař 7

Sedmý písař se na knize sirotčích register podílel v letech 1573–1583. Během této doby sepsal celkem 36 zápisů. Tyto zápisy nalezneme na foliích 36, 37, 38, 39v, 40, 41v, 42, 43, 44, 45, 46, 47r, 49v, 50, 51, 52, 53v, 54, 55r, 57, 58, 59, 60r, 66, 67r, 68, 70r, 71r, 73, 74, 75r a 76v. Rukopis toho písaře působí u většiny zápisů velice elegantním a uhlazeným dojmem. Písmo je charakteristické pro své oblé kličky a obloučky. Písař také dodržuje poměrně velký odstup mezi řádky, litery se tak téměř neprolínají. Písmo je díky tomu lépe čitelné. Dalším typickým znakem jsou majuskulní litery vyskytující se na začátku nové věty či u jmen. Tato písmena jsou lehce ozdobena a písař pro ně vynechává část řádku volného. Dále to jsou i dlouhé dříky u minuskulních písmen, jako je dlouhé „s“ a „p“. Litera „J“ má v majuskulní podobě velmi jednoduchý duktus. Podobá se Kašparovu typu III.¹³⁷ Tah začíná mírně nad základní linkou a je veden nahoru, kde se stáčí vpravo do kličky a postupuje směrem dolů, kde se prohýbá

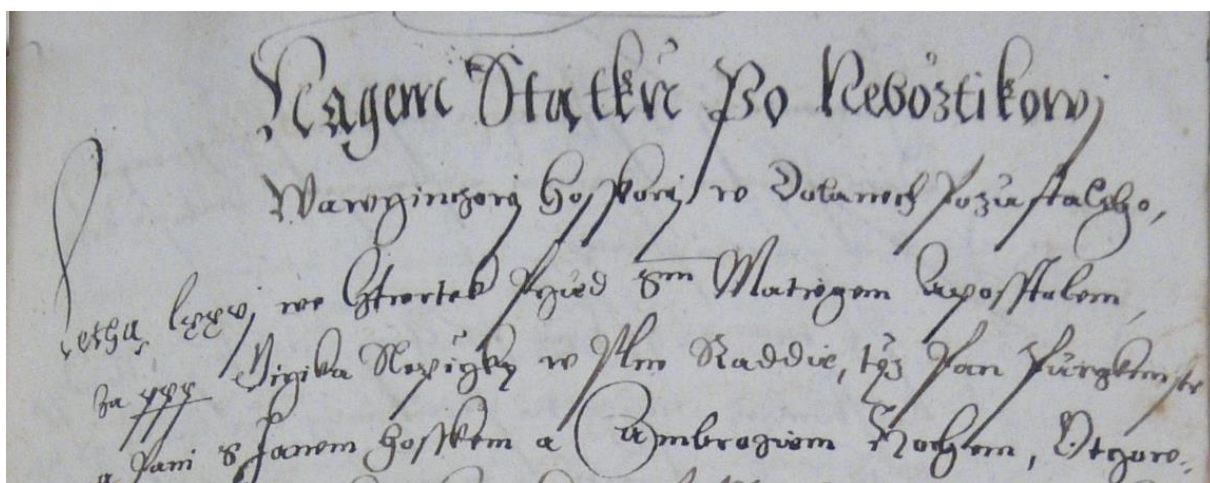

do smyčky. Ta se pak pojí na dřík v úrovni základní linky. Výrazným písmenem je majuskulní „L“, které většinou připomíná spíše houslový klíč. Dřík začíná nad základní linkou a je tažen dolů, kde se však hned stáčí v obloučku nahoru a tvoří

neúplnou osmičku. Na základní lince pak tvoří malou patku

Ukázka P7¹³⁸

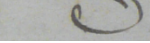

¹³⁷ J. KAŠPAR, *Úvod...*, s. 107.

¹³⁸ SOKA Náchod, AM Jaroměř, *Registra sirotčí 1554–1647*, fol. 43r.

Písař 8

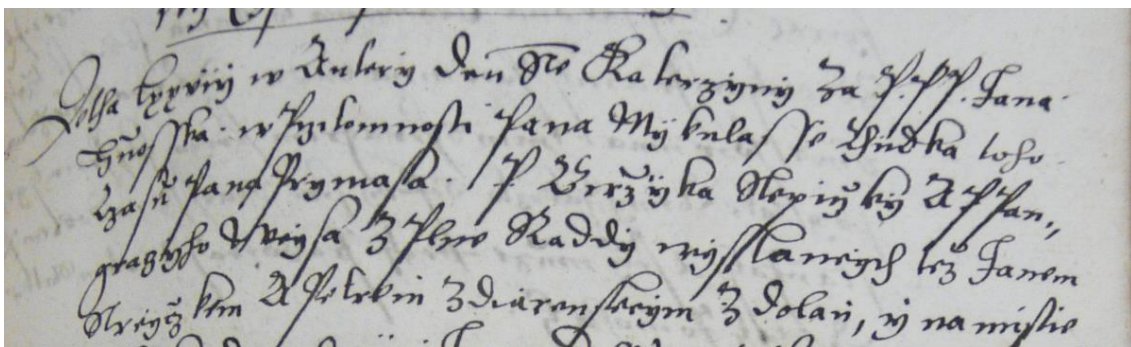
Rukopis toho písaře se objevuje v letech 1576–1579. Poslední zápis datovaný není. Na jeho konci je možné vidět pouze poznámku, že se jedná o opis listu. Celkem jde o 5 zápisů. P8 můžeme doložit na foliích 47v, 48,49r, 55v, 56, 62 a 63. Písmo tohoto písaře je mírně pravosklonné. Opět působí upraveně. Stejně jako v předchozím případě písaře P7 se i P8 snaží o lehkou zdobnost majuskulních písmen. V případě zápisu z roku 1578 tak zaujme především majuskulní „D“, které je ve své podstatě velmi jednoduché. Jedná se o dřík, který má podobu obloučku vlevo zakončeného malým háčkem. K písmenu je dále přidán další tah po levé straně, který měl zřejmě

tvorit kličku připojenou ke dříku, avšak linie se místy ztrácí . Písmeno „J“ a to i ve smyslu „I“ má totožný majuskulní tvar. Dřík je lehce prohnutý a pod spodní linkou tvoří po levé straně malý háček. V horní části se na dříku tvoří vpravo klička, která vrací tah nalevo. Ukončuje jej oblouček, který často protíná dřík, stejně jako

 vlasový tah na základní lince. Jednoduchý duktus má i majuskulní litera „L“. Tvarem je toto písmeno podobné arabské dvojce, která na základní lince tvoří vlevo kličku

Ukázka P8¹³⁹

¹³⁹ SOKA Náchod, AM Jaroměř, *Registra sirotčí 1554–1647*, fol. 62r.

Písař 9

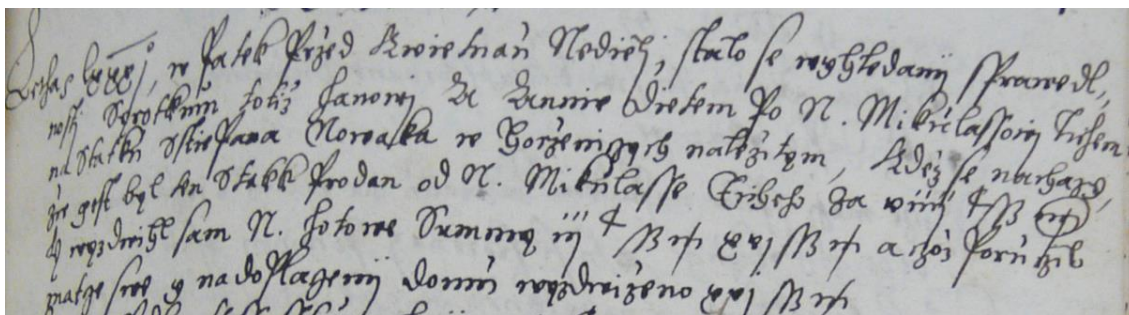
Písař P9 zanechal v knize pouze dva zápisy z roku 1581, můžeme je doložit na foliích 64r a 65. Rukopis P9 je spíše svislý, bez kaněk či škrťů. Čitelnost je dobrá. Charakteristické je velké písmeno „A“. Jeho tvar se nejvíce blíží VI typu, který určil J. Kašpar.¹⁴⁰ Odlišnost je možné pozorovat u tahu naproti zdvojenému dříku, který je

protažený směrem nahoru, kde tvoří po levé straně kličku . Zajímavý je duktus majuskulního „G“, které spíše připomíná malé „h“. Dřík je veden od základny směrem nahoru, kde je zakončen dolů spadajícím obloučkem, který se již s dříkem nespojuje. Na hlavní tah je u základní linky napojeno trojkové minuskulní „z“, jehož oblouček sahá až

nad základní linku . Písmeno je užito jak pro vyjádření „G“, tak pro „J“. Minuskulní litera „h“ má taktéž osobitou formu. Písař začíná tah tvořit v horním pásmu obloučkem, který se mění ve smyčku a pokračuje směrem dolů k základně, kde tvoří

oblouček po pravé straně. Na základní lince je k obloučku připojen tah, který vede ostře do dolního pásma.¹⁴¹

Ukázka P9¹⁴²

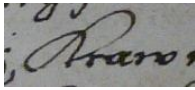
¹⁴⁰ J. KAŠPAR, *Úvod...*, s. 104

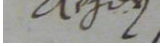
¹⁴¹ Tamtéž, s. 93

¹⁴² SOKA Náchod, AM Jaroměř, *Registra sirotčí 1554–1647*, fol. 65r.

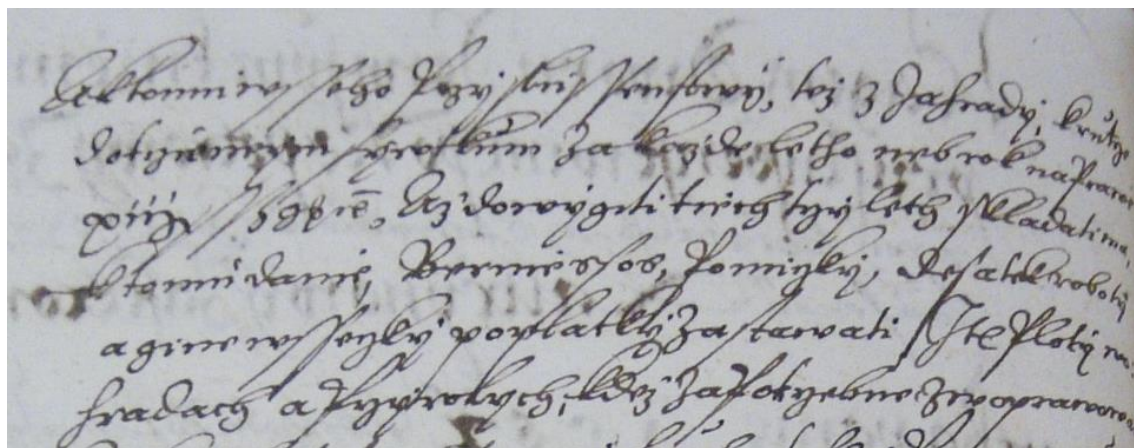
Písař 10

P10 se objevuje v rozmezí let 1582–1585 a 1587. Jedná se o folia 71r, 72, 77v, 78, 79r, 80, 81, 82, 83r, 84, 85r, 87, 88r, 90, 91, 92, 93, 94v, 95, 96r, 97r, 102, 107v, 112v, 113r a 120r. Písmo je zběžné, spíše pravosklonné. Díky dlouhých písmen často zasahují do dalších řádků a mírně zhoršují čitelnost psaného textu. Typickým písmenem tohoto písaře je majuskulní „K“. Písmeno má jednoduchý duktus. Tah začíná někde ve

středovém pásmu, kdy je rychlým švihem vytvořen dřík. Po jeho levé straně se vytváří protáhlá smyčka, která se vrací na základní linku a navazuje v malém obloučku na další písmeno. Litera „T“ ve své majuskulní podobě připomíná tvarem obilku na další písmeno. Litera „T“ ve své majuskulní podobě připomíná tvarem obilku na další písmeno. Litera „T“ ve své majuskulní podobě připomíná tvarem obilku na další písmeno.

připojeno břevno . Podobně je popsán i II typ J. Kašparem.¹⁴³

Ukázka P10¹⁴⁴

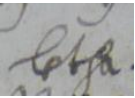
¹⁴³ J. KAŠPAR, *Úvod...*, s. 111.

¹⁴⁴ SOKA Náchod, AM Jaroměř, *Registra sirotčí 1554–1647*, fol. 80v.

Písař 11

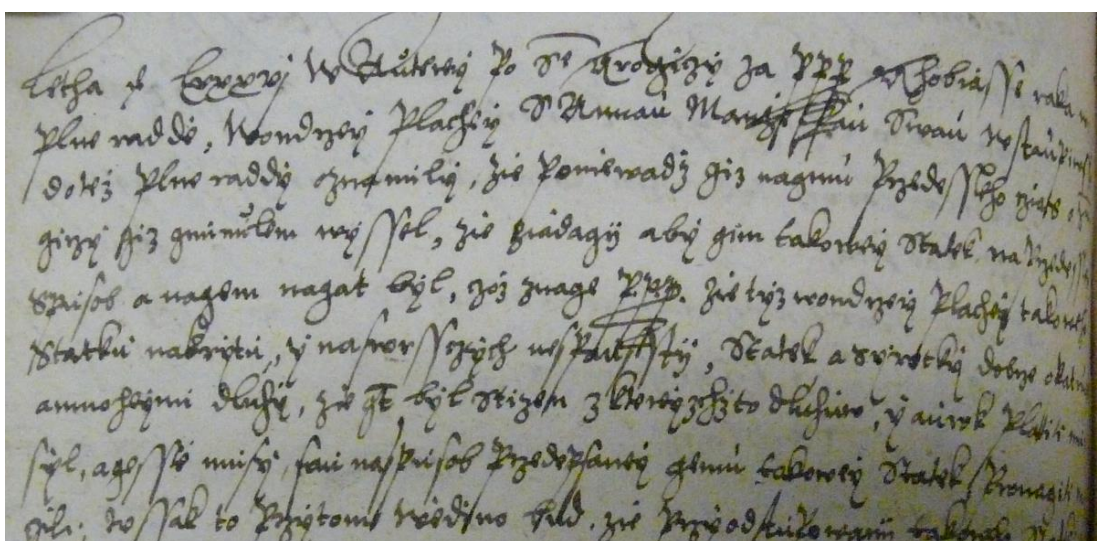
Tato písařská ruka se objevuje pouze krátce a to v letech 1584–1587. Na svědomí má celkem 13 zápisů, přičemž nejproduktivnější byl P11 v roce 1584 a 1586. Jeho rukopis můžeme nalézt na foliích 92v, 94r, 97v, 98r, 99r, 100r, 104r, 109r, 110r, 111r, 112r, 114r a 115r. Písmo P11 nepůsobí tak uhlazenou formou jako předešlé písařské ruce, např. P7 či P8. Rukopis tohoto písaře je na rozdíl od nich poněkud kostrbatější, ale plynulejší. Písař se snaží co nejvíce spojovat tahy mezi jednotlivými

literami. U jednoho ze zápisů¹⁴⁵ se objevuje značka pro vložení chybějící části textu. Tento symbol se následně objevuje po levé straně znovu a je u ní připsán doplňující zápisek. Bohužel část tohoto přípisu zasahuje do hřbetu knihy. Charakteristické je pro P11 psaní majuskulního „L“, které má tvar dnešního malého

psacího „l“ . Dalším osobitým znakem je psaní velkého písmene „B“. Skládá se ze dříku a dvou oblouků, které po pravé straně vytvářejí typická bříška.¹⁴⁶ Dřík je v horní části protažen vlevo do oblouku, který navazuje na dřík a tvoří tak v podstatě

další bříško .

Ukázka P11¹⁴⁷

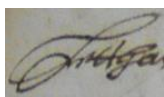
¹⁴⁵ SOKA Náchod, AM Jaroměř, *Registra sirotčí 1554–1647*, fol. 98r.

¹⁴⁶ J. KAŠPAR, *Úvod...*, s. 105.

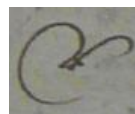
¹⁴⁷ SOKA Náchod, AM Jaroměř, *Registra sirotčí 1554–1647*, fol. 92v.

Písař 12

Z produkce P12 obsahuje popisovaná kniha celkem 36 zápisů z let 1589–1600 vyjma roků 1592¹⁴⁸, 1593 a 1595, které jsou zastoupeny jinou písařskou rukou. Tohoto písaře můžeme nalézt na foliích 124v, 126r, 139, 140, 141r, 145r, 146v, 147, 155, 156, 158, 159r, 163r, 164, 165r, 168, 169, 170r, 172v, 173, 174rv, 175 a 176. Písmo se hodně kloní vpravo, text je poměrně nahuštěný, nicméně stále dobře čitelný. Osobitým znakem P12 jsou protažené dříky dlouhých písmen, zejména pak u minuskulních liter „*dlouhého s, p*“ a u minuskul zasahují do dalšího řádku smyčky případně další ozdobné prvky. Typické je pro tohoto písaře písmeno majuskulního „*L*“, které se nejčastěji vyskytuje v podobě připomínající dnešní velké psací „*L*“. Tah písmene začíná na základní lince a následně je taženo směrem k horní dotažnici, kde tvoří dlouhou smyčku, která se opět vrací k základní lince a pod ní tvoří větší kličku, která je protnuta počátečním tahem. Po pravé straně dříku je klička zakončena krátkým obloučkem

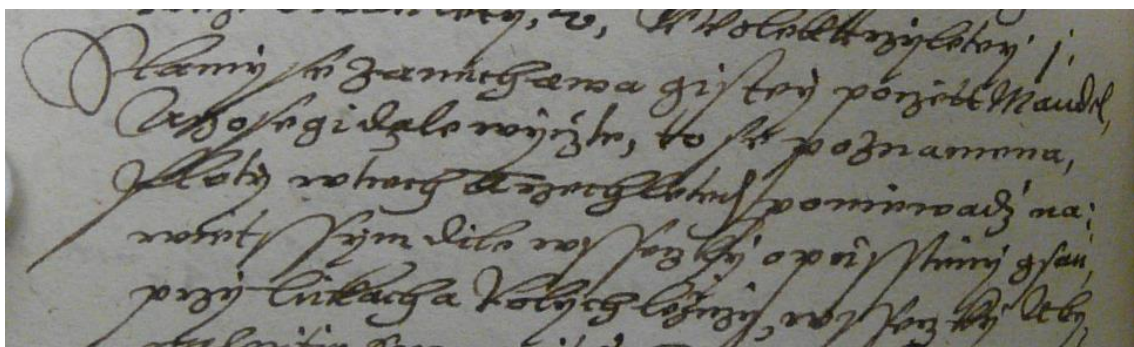

. Charakteristická je také podoba majuskulního „*R*“, které připomíná

tvarem staré gotické, tzv. rovné minuskulní „*r*“.¹⁴⁹ Rozdíl nalezneme pouze ve velikosti litery a přeškrtnutém dříku krátkým břevnem, který někdy slouží k připojení písmene doprava.¹⁵⁰

Ukázka P12¹⁵¹

¹⁴⁸ Rok 1592–1599 je zachycen v SOKA Náchod, fond: AM Jaroměř, *Knihy zdání statků manželských i smluv manželských 1592–1679*, kn. č. 54.

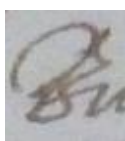
¹⁴⁹ J. KAŠPAR, *Úvod...*, s. 62.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 111.

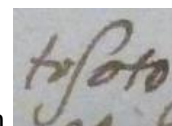
¹⁵¹ SOKA Náchod, AM Jaroměř, *Registra sirotčí 1554–1647*, fol. 146v.

Písař 13

Písař označený číslem 13 se na knize podílel v letech 1589–1600 mimo roky 1591 a 1594.¹⁵² Během této doby se mu podařilo zapsat 19 zápisů. Jeho rukopis můžeme doložit na foliích 120, 121v, 125r, 128, 129, 130v, 132, 134r, 142r, 143, 152v, 153, 157v, 160v, 161, 162r, 165, 166r, 171 a 182r. Písmo je mírně pravosklonné. Na rozdíl od předchozího písaře je písmo P13 užší a jednotlivá slova na sebe nejsou příliš namačkána. Dobrou čitelnost občas naruší nevzhledné škrty v textu. Literu majuskulního „B“ tvoří dřík, který je v horní části rozštěpen a vlevo tvoří malý oblouček. Na dřík navazuje trojkové „z“ jehož spodní smyčka je užita k napojení

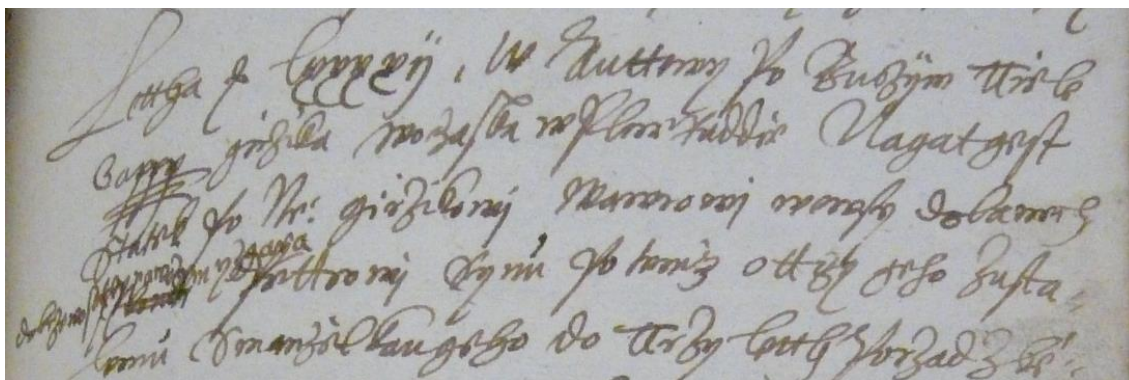

dalšího písmen vpravo . P13 užívá poměrně jednoduchý duktus u většiny písmen, nejvíce si však zjednodušil minuskulní „h“, které má uprostřed slova poměrně

často formu připomínající dlouhé „s“ s náznaky smyček na obou koncích .

Ukázka P13¹⁵³

¹⁵² Pro roky 1593–1600 můžeme tohoto písaře vyhledat v Rok 1592–1599 je zachycen v SOKA Náchod, fond: AM Jaroměř, *Knihy zdání statků manželských i smluv manželských 1592–1679*, kn. č. 54.

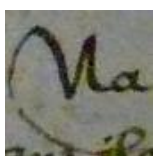
¹⁵³ SOKA Náchod, AM Jaroměř, *Registra sirotčí 1554–1647*, fol.142r.

Písař 14

Rukopis písaře 14 lze rozpoznat u 5 zápisů z let 1586–1588. Jedná se o folia 116r, 118, 119r, 121r, 122r, 123 a 124r. Písmo je u většiny záznamů spíše svislé, případně se mírně kloní vpravo. Pro P14 je typické zvýrazňování majuskulních písmen. Charakteristický tvar má majuskulní litera „L“. Zvlněný dřík písmene je nahoře opatřen smyčkou, na základní lince se poté stáčí opět do malé kličky a vpravo navazuje na další

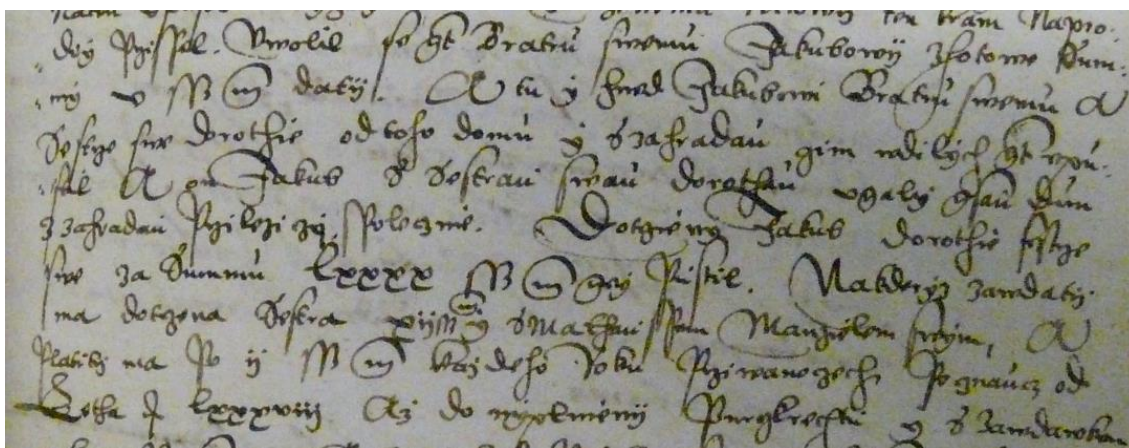

písmena „N“. Písmeno „N“ je ve své majuskulní formě velice podobné dnešnímu psacímu „N“. Dřík se v horní části písmene stáčí vlevo do velkého obloučku, který směřuje až ke spodní dotaznici. Na dřík navazuje úzký oblouček, který se od něho mírně

odklání

Ukázka P14¹⁵⁴

¹⁵⁴ SOKA Náchod, AM Jaroměř, *Registra sirotčí 1554–1647*, fol. 116r.

Písař 15

S písařskou rukou P15 se setkáváme pouze krátce v letech 1599–1600. Celkem se jedná o 18 zápisů, přičemž většina pochází z roku 1600. Tyto zápisy je možné nalézt na foliích 177, 178, 179, 180, 181, 182v, 183, 184, 185, 186, 187, 192, 194r, 195r, 196, 197, 198, 199r, 201 a 202r. Rukopis tohoto písaře je převážně zběžný, písmo se hodně kloní vpravo. P15 používá převážně arabské číslice u psaní letopočtů místo řeckých, jak tomu doposud bylo u ostatních písařů, kteří arabská čísla používali velmi zřídka. Typickým písmenem pro tohoto písaře je majuskulní „I“, které má velmi jednoduchý duktus. Skládá se ze dvou tahů. Dřík se podobá arabské číslici „1“, který je zakončena pod základní linkou úzkým obloučkem vlevo. Přibližně uprostřed je dřík přeškrtnut

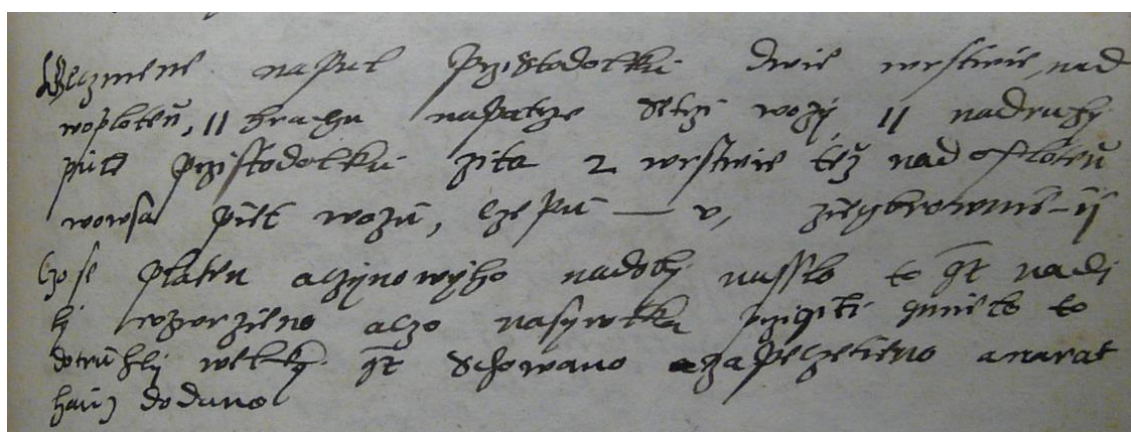

prohnutým břevnem . Charakteristická je i litera „L“, která se nejvíce podobá Kašparovu typu I¹⁵⁵, písmeno je však více vzpřímené a dřík na základní lince netvoří

kličku

Ukázka P15¹⁵⁶

¹⁵⁵ J. KAŠPAR, Úvod..., s. 108.

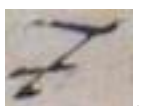
¹⁵⁶ SOKA Náchod, AM Jaromeř, Registra sirotčí 1554–1647, fol. 184r.

Písař 16

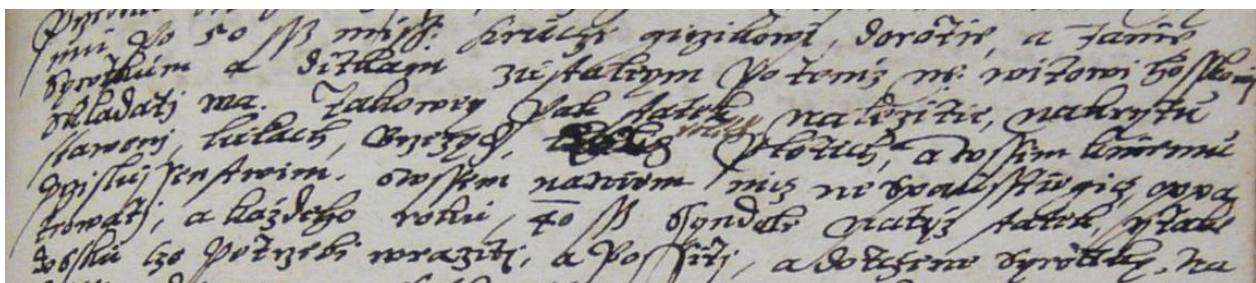
Rukopis písaře 16 lze doložit na 23 zápisech z let 1600–1609.¹⁵⁷ Jedná se o folia 189v, 190, 191, 204v, 216, 217, 219, 223v, 224, 225, 231r, 232r, 235r, 238, 240v, 246r, 251, 264, 265v, 268r, 269, 271, 272r, 273v, 274, 275 a 276. Písmo je zběžné, avšak stále dobře čitelné. Na některých stranách se objevují i silné škrty. Osobitým znakem P16 jsou velmi dlouhé dříky u minuskulního písmene „p“, které přesahují i několik řádků. Majuskulní „R“ je stejně jako v případě P12 pouze zvětšené minuskulní gotické „r“.¹⁵⁸ V tomto případě již ale není dřík přeškrtnut břevnem

. Výrazným písmenem je malé „r“. Duktus toho písmene je jednoduchý, tvoří jej mírně vpravo nahnutý dřík, který je v horní části ozdoben vlevo jdoucím obloučkem. Přibližně v polovině dřík protíná krátké břevno, které navazuje na další písmena

Ukázka P16¹⁵⁹

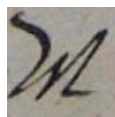
¹⁵⁷ Pro roky 1599–1609 můžeme jeho rukopis vidět v Rok 1592–1599 je zachycen v SOKA Náchod, fond: AM Jaroměř, *Knihy zdání statků manželských i smluv manželských 1592–1679*, kn. č. 54., stejně tak se objevuje v letech 1606–1611 v SOKA Náchod, fond: AM Jaroměř, *Knihy kšaftů a pozůstalostních inventářů z let 1606–1662*, kn. č. 55.

¹⁵⁸ J. KAŠPAR, *Úvod...*, s. 62.

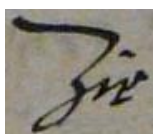
¹⁵⁹ SOKA Náchod, AM Jaroměř, *Registra sirotčí 1554–1647*, fol. 235r.

Písař 17

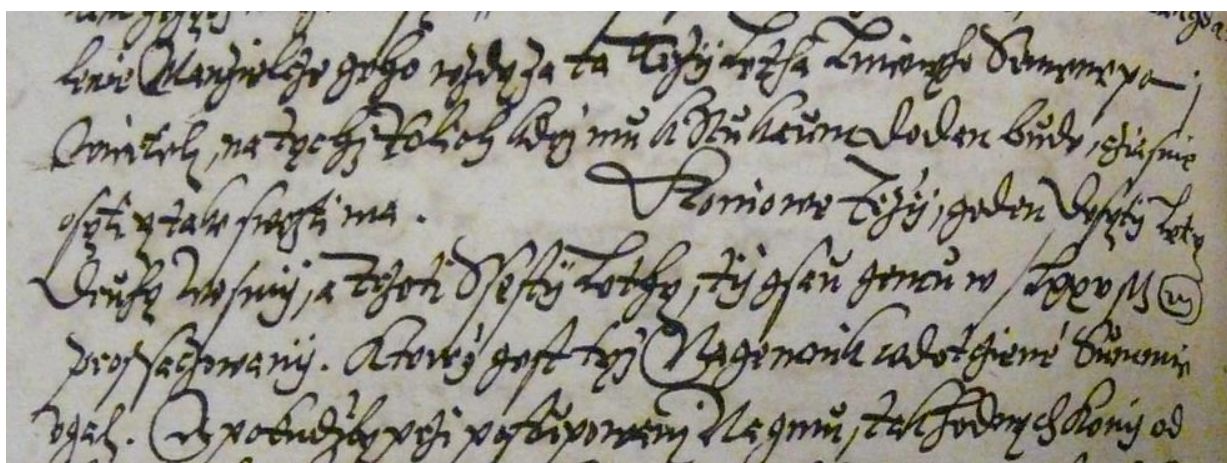
Tento písař přispíval do knihy sirotčích register v průběhu deseti let 1600–1610.¹⁶⁰ Během této doby sepsal 41 zápisů, které se nacházejí na foliích 204r, 206r, 207r, 207v, 208, 209, 213, 214r, 215r, 220, 226v, 227r, 228r, 233, 236r, 237r, 240r, 243, 244, 245r, 247r, 247v, 253r, 254, 255r, 256, 261, 262, 265, 266, 267, 268r, 270r, 273r, 277, 278, 279, 280r, 282r, 283, 284r, 285r, 286r, 287, 288, 289v, 290r, 291, 292v, 293, 294r, 295, 297, 298 a 299. Rukopis písaře 17 je zběžný, písmo je hůře čitelné. Charakteristickým rysem P17 jsou mnohdy nadměrně zvětšená majuskulní písmena. Výrazným znakem jsou i zešířené dříky, případně jejich zdobení. Typickým písmenem je pak majuskulní „M“. Tvoří ho tři dříky, přičemž první slouží jako ozdobná část písmene a je spíše svislý. Na konci bývá zahnutý vlevo, jeho tah je silnější. Zbylé

dva tvoří úzké zašpičatělé obloučky. Dalším znakem tohoto písaře je trojkové majuskulní „Z“. V horní části je písmeno prodlouženo vlevo a jeho tah je zesílený. Pod základnou je vytvořena smyčka, díky které se písmeno může plynule napojit na další

Ukázka P17¹⁶¹

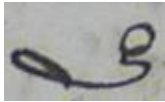
¹⁶⁰ Tato písařská ruka byla zachycena i pro roky 1600–1610 v SOkA Náchod, fond: AM Jaroměř, *Knihy zdání statků manželských i smluv manželských 1592–1679*, kn. č. 54. a stejně tak v SOkA Náchod, fond: AM Jaroměř, *Knihy kšaftů a pozůstalostních inventářů z let 1606–1662*, kn. č. 55 pro léta 1606–1610.

¹⁶¹ SOkA Náchod, AM Jaroměř, *Registra sirotčí 1554–1647*, fol. 261v.

Písař 19

Tuto písařskou ruku můžeme naléznout v rozmezí let 1613–1622.¹⁶³ Za dobu svého působení sepsal písař označený číslem 19 celkem 46 zápisů, které nalezneme na foliích 289r, 300r, 301, 302, 303, 304, 305, 306/2v, 307, 308r, 309, 310, 313, 314, 316v, 317, 318, 320r, 322r, 323v, 324, 325 a 326. Rukopis je mírně pravosklonný, místy

svislý, písmena jsou širší a zaoblená. P19 příležitostně používá pro doplnění vynechaného textu.¹⁶⁴ Dříčky dlouhých písmen jsou delší a zakončeny větším či menším háčkem. Mezi jednotlivými slovy jsou vynechané poměrně velké mezery. Osobitým znakem písaře jsou výrazné smyčky, které mají často ozdobnou funkci. Charakteristický tvar nese písmeno majuskulní „G/J“. Litera se tvarem hodně blíží trojkovému „Z“ nebo minuskulnímu „h“. V horní části je písmeno uzavřeno do malé okrouhlé smyčky, ze které vychází pokřivený dřík, jehož konec se prudce stáčí pod základní linkou vlevo

a tvoří smyčku . Zajímavý duktus má litera majuskulního „K“. Forma písmene je poměrně složitá. Dřík je tvořen tvarem, který připomíná vpravo nakloněnou

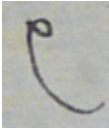
arabskou číslici osm, přičemž v horní smyčce se nachází malá klička. Tento osmičkový tvar je uprostřed přeškrtnutý břevnem, které sjíždí v malém obloučku na základní linku. Užity jsou však i další tvary písmene.

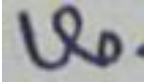
Výrazným a často používaným písmenem je majuskulní „P“. Dřík toho písmene je svislý, někdy mírně nahnutý vlevo, nahoře je zakončen ozdobnou kličkou nebo zobáčkem. Prohnuté břicho tvoří na základní lince drobnou kličku, břicho však není

v horní části uzavřeno . Minuskulní forma „p“ je vcelku jednoduchá. Jedná se o malou kličku na základní lince, jejíž konec je protažen až ke spodní dotažnici a zahnut

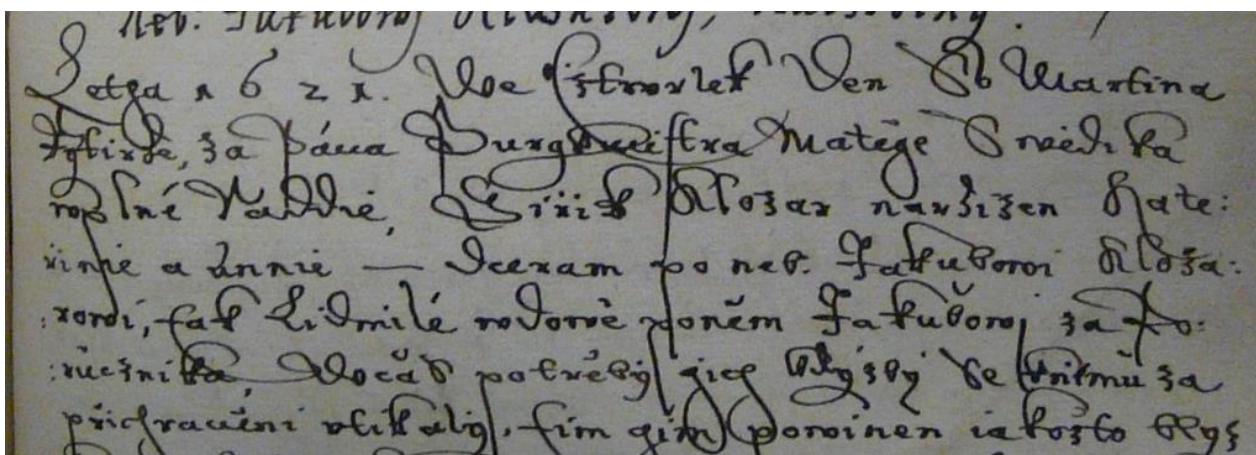
¹⁶³ Rukopis P19 můžeme vidět i v SOKA Náchod, fond: AM Jaroměř, *Kniha zdání statků manželských i smluv manželských 1592–1679*, kn. č. 54 v letech 1610–1622, písař tedy vykonával svou praxi již tři léta před tím, než zapsal svůj první zápis do Register sirotčích. Písaře můžeme dále zpozorovat v SOKA Náchod, fond: AM Jaroměř, *Kniha kšaftů a pozůstalostních inventářů z let 1606–1662*, kn. č. 55 pro léta 1606–1622.

¹⁶⁴ SOKA Náchod, AM Jaroměř, *Registra sirotčí 1554–1647*, fol. 302r.

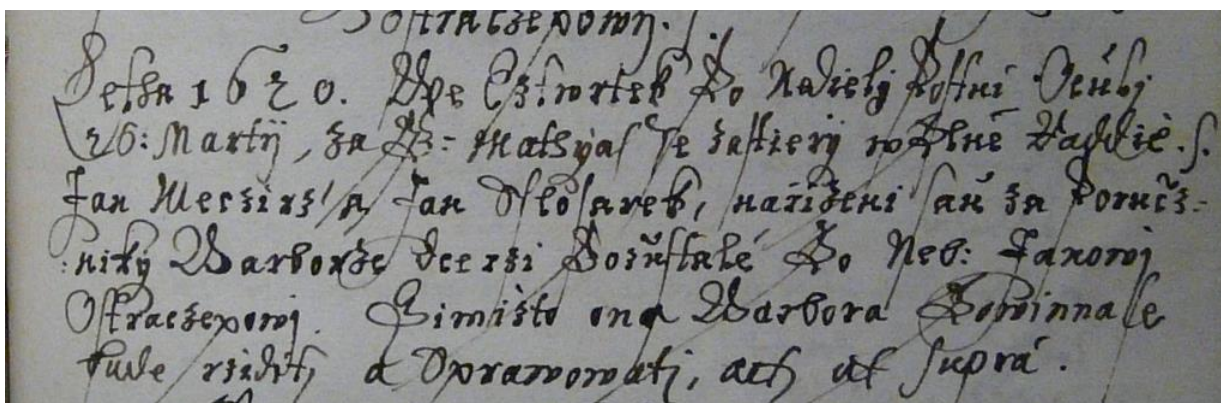
v mírném oblouku vpravo . Charakteristické je i písmeno „W“. První dřík této litery je svislý a v návaznosti na další dřík tvoří oblouček s kličkou. Na základně je

písmeno opět ukončeno kličkou .

Ukázka P19¹⁶⁵

Leto 1621. Ve čtvrtek den Sv. Martina
Felixe, za pána Burghuistra Matěje Orviedka
roplně Kaldie, Sixis Alozar naučen Sate:
vinné a dnnie — Decem po neb. Faturonj Aloza:
xori, fal Lidmilé roboré poném Faturonj za fo:
:učinila, Docad potvřebj jice vlysoj se vntmu za
přicraueni vltalig, fim qim poroimen ia tosto vly

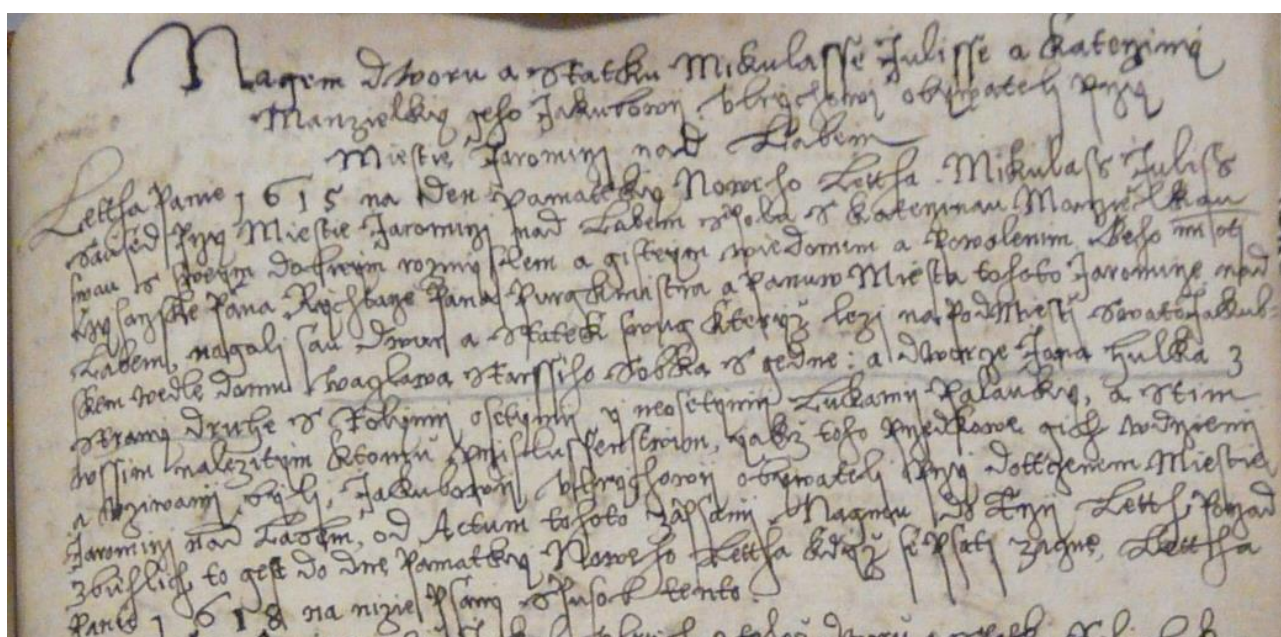
Leto 1620. Ve čtvrtek den Kaldie postni Denj
Sv. Martij, za p. Matsyal je jalkien roplně Kaldie. S.
Jan Messias' a Jan Alozar, naučenj an za poruč:
:niky Darborde Decesi Dořstaké do neb. Faturonj
Ofracžexonj. Gimisto ona Darbora Seminale
tule vsiditj a Opravomatj, ach at supra.

¹⁶⁵ SOKA Náchod, AM Jaroměř, *Registra sirotčí 1554–1647*, fol. 320r a 322r.

Písař 20

S tímto rukopisem se můžeme setkat pouze u jednoho zápisu datovaného rokem 1615. Jedná se o folia 306/1 a 306/2r. Písmo tohoto písaře je drobné, působí dojmem nevypsané ruky, čemuž napovídá místy kostrbatý rukopis nebo rozpitý inkoust u některých ozdobnějších majuskul. Také mezery mezi slovy se značně liší, nejprve jsou velmi natěsnaná, na další straně jsou naopak mezi jednotlivými slovy velké rozestupy. Dokonce i velikost písmen poměrně často kolísá.

Ukázka P20¹⁶⁶

¹⁶⁶ SOKa Náchod, AM Jaroměř, *Registra sirotčí 1554–1647*, fol. 306/1r.

Písař 21 (Jiří Svěchyn z Paumberka)

Tento rukopis je možné zahlédnout už v roce 1610–1612, poté se pravidelně objevuje v letech 1617–1627.¹⁶⁷ Během té doby P21 dokázal sepsat 52 zápisů, které nalezneme na foliích 291r, 292r, 300v, 308v, 315, 316r, 317v, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324r, 325v, 327r, 328, 329r, 330v, 331r a 332. Písmo tohoto písaře je zběžné a poměrně drobné, což mírně snižuje čitelnost textu. Písař již v této době výhradně používá arabské číslice. Typická je litera majuskulního „L“, jehož dřik má podobu

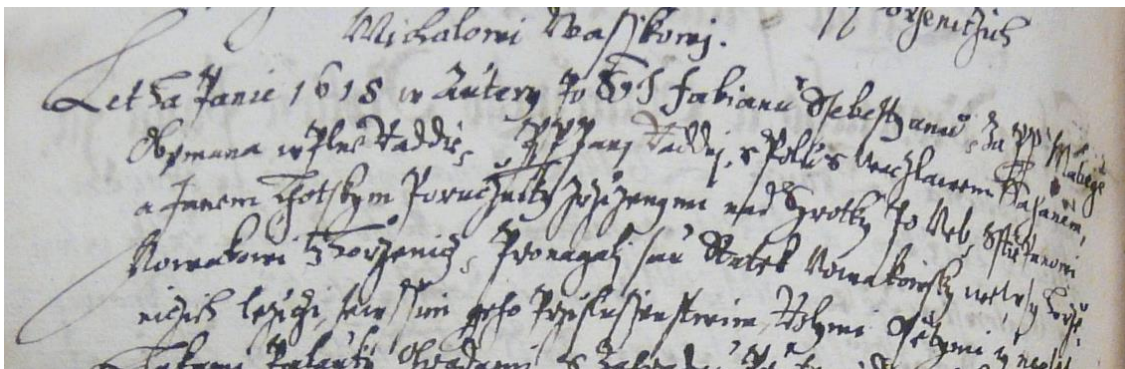

arabské osmičky, na základní lince k osmičkovému tvaru přimyká malá klička

Mezi písmeny také nejčastěji vyniká majuskulní „S“, které má tradiční podobu arabské

šestky či řecké gamy¹⁶⁸ . U P21 je možné doložit jméno písaře a to na základě porovnání zápisů z knihy Rychtářských register 1617–1624 z fondu AMHK¹⁶⁹ a zápisů z knih AM Jaroměř.¹⁷⁰ Pravděpodobně se tedy jedná o Jiřího Svěchyna z Paumberka.¹⁷¹

Ukázka P21¹⁷² (Jiří Svěchyn z Paumberka)

¹⁶⁷ Rukopis P21 je možné naleznout v SOKA Náchod, fond: AM Jaroměř, *Knihy zdání statků manželských i smluv manželských 1592–1679*, kn. č. 54 v letech 1610–1624, dále je možné stejné písmo vidět v SOKA Náchod, fond: AM Jaroměř, *Knihy smluv žlutá menší 1630–1738*, kn. č. 21 a to u zápisu označeného B8 z roku 1637. Dále lze identifikovat v SOA Zámorsk, SOKA Náchod, fond: AM Jaroměř, *Knihy kšaftů a pozůstalostních inventářů z let 1606–1662*, kn. č. 55, pro léta 1616–1624.

¹⁶⁸ J. KAŠPAR, *Úvod...*, s. 111.

¹⁶⁹ SOKA Hradec Králové, AM Hradec Králové, *Registra rychtářská 1617–1624*, inv. č. 514, kn. č. 225, fol. B1v- B2r. (J. VOJTÍŠKOVÁ, *Cvičení z transkripce českých raně novověkých textů z let 1500–1620 (Hradec Králové)*, s. 40–41.)

¹⁷⁰ SOKA Náchod, fond: AM Jaroměř, *Knihy Smluv žlutá menší 1630- 1738*, kn. č. 21, *Knihy zdání statků manželských i smluv manželských 1592–1679*, kn. č. 54, *Knihy kšaftů a pozůstalostních inventářů z let 1606–1662*, kn. č. 55, *Knihy kšaftů a pozůstalostních inventářů z let 1626–1687*, kn. č. 56.

¹⁷¹ J. VOJTÍŠKOVÁ - V. ŠEBESTA, *(Králové) hradecké městské kanceláře*, s. 300.

¹⁷² SOKA Náchod, AM Jaroměř, *Registra sirotčí 1554–1647*, fol. 315v.

Písař 22 (Jan Juliš)

P22 se objevuje v roce 1625–1647, vyjma let 1632, 1635 a 1639, které v knize nejsou zastoupeny žádným zápisem.¹⁷³ Z produkce P23 lze doložit celkem 36 zápisů, které nalezneme na těchto foliích 329v, 330r, 331v, 333r, 334, 335r, 336, 337, 338r, 339, 340, 341r, 342, 343r, 344r, 345r, 346r, 347r, 348r, 349r, 350, 351 a 352r. Rukopis je mírně pravosklonný. Písmo je úhledné v některých případech až elegantní.¹⁷⁴ P22 stejně jako předešní písaři užívá již výhradně arabské číslice, nad kterými se vždy vyskytne dlouhá vodorovná čára. U mnohých liter je patrná snaha o větší zdobnost. Z těchto písmen lze vyzdvihnout např. majuskulní „M“. Všechny tři dříky tohoto písmene jsou v podstatě svislé. První dřík slouží jako ozdobný prvek, kterým je protnuto celé písmeno. Zbylé dva dříky na sebe navazují vlasovými tahy, které tak tvoří

zašpičatělé obloučky. Dalším výrazným písmenem je majuskulní dvoubříškové „P“. Dřík tohoto písmene je téměř svislý, v horní části je rozštěpen a po obou stranách tvoří obloučky, které se uzavírají o dřík. Další prvek, který lze přirovnat k arabské dvojce tvoří druhé břicho, které dřík protíná ve dvou místech. Na základní lince je

utvořena malá klička, díky které písmeno lépe navazuje na ostatní

I k této písařské ruce lze přiřadit jméno a to na základě zápisů z *Knihy kšaftů a pozůstalostních inventářů 1626–1687*,¹⁷⁵ kdy jsou jakožto radní písaři uvedeni Jiří Svěchyn z Paumberka a Jan Juliš, přičemž Jiřího Svěchyna můžeme v tomto případě vyloučit. Dalším důkazem, který hraje ve prospěch Julišova jména, je fakt, že po roce 1637 se již neobjevuje Svěchynovo písmo. Pro následující léta měl být písařem pouze Jan Juliš, což se v knize potvrzuje.

¹⁷³ Tento rukopis můžeme naleznout pro léta 1630–1651 v SOkA Náchod, fond: AM Jaroměř, *Knihy smluv žlutá menší 1630–1738*, kn. č. 21. Dále je možné písmo Jana Juliše vidět v SOkA Náchod, fond: AM Jaroměř, *Knihy zdání statků manželských i smluv manželských 1592–1679*, kn. č. 54 v letech 1625–1650, stejně tak v SOA Zámorsk, SOkA Náchod, fond: AM Jaroměř, *Knihy kšaftů a pozůstalostních inventářů z let 1606–1662*, kn. č. 55, pro rok 1625 a v SOA Zámorsk, SOkA Náchod, fond: AM Jaroměř, *Knihy kšaftů a pozůstalostních inventářů z let 1625–1687*, kn. č. 56, z let 1626–1648.

¹⁷⁴ Viz: SOkA Náchod, AM Jaroměř, *Registra sirotčí 1554–1647*, fol. 329v a 330r.

¹⁷⁵ SOkA Náchod, fond: AM Jaroměř, *Knihy kšaftů a pozůstalostních inventářů z let 1626–1687*, fol. A11.

Ukázka P22¹⁷⁶ (Jan Juliš)

Poručníky Dorotheu Annie k Simonovi Beronovi zůstal
Leita Janie 1638. v úterý 9. Febuair. za přítomnosti Volontu vlnu
Ladri. Annie Dorotheu z Prohvedy Anny Lumboroc Mamethy z
k Simonovi Beronovi zůstal, nížeji gram za poručníky L. Samuel
Smorok a Kryštof Sturm, tak aby Dorothea sice žijala v
vůli a zpravedlnosti její do rozumu jejího která namy medly, nímž
se ona vříditi a spravovatí forma bude.

¹⁷⁶ SOKA Náchod, AM Jaroměř, Registra sirotčí 1554–1647, fol. 342v.

5. POROVNÁNÍ DOCHOVANÝCH MĚSTSKÝCH KNIH SOUDNICTVÍ NESPORNÉHO V JAROMĚŘI DO ROKU 1648

Ač je tato práce věnována pouze rozboru jedné městské knihy¹⁷⁷, pro úplnost všech informací bylo nutné nahlédnout i do dalších čtyř městských knih zachovaných pro sledované období a provést u nich stručnou diplomaticko-paleografickou analýzu.

První knihou je *Knih smluv žlutá menší z let 1630–1738*.¹⁷⁸ Kniha je ve velmi dobrém stavu, restaurace byla provedena zřejmě ve stejný čas jako kniha Register sirotčích 1554–1647. Kniha je parafována, což dokazuje zápis z roku 1850. Na rozdíl od Register sirotčích zde chybí novodobá foliace. Jednotlivé zápisy jsou označovány kombinací majuskulních písmen a arabských číslic (A–10, B–20, C–15, D–10 a E–11), celkem se zde do roku 1651 nachází 66 zápisů. V knize se objevuje jiný filigrán, než který byl identifikován prve. Jedná se o dvě věžičky, mezi kterými je patrná brána, kterou z části zřejmě drak, celý obrazec pak stojí na hranatém podstavci. Je možné, že se tedy jedná o trutnovskou papírnu.¹⁷⁹ Na listu B14 se objevuje další průsvitka, u které rovněž nebylo možné určit její původ. Filigrán má srdcovitý tvar, ve kterém se nacházeli dva překřížené nástroje, snad se jednalo o krumpáče či klíče. Co se týče písařských rukou, bylo více než jen pravděpodobné, že se zde setkáme s již známými písaři. Zpozorovat zde můžeme např. písmo Jiřího Svěchyna z Paumberka, kterého nalezneme na listu B8, také zde převážně figuroval P22, který se v knize vyskytuje od roku 1630–1651. Ve smlouvě označené B3 se praví: „...*Jiříkem Svěchynem z Paumberku a Janem Julišem, písaři radními*...“, což potvrzuje činnost obou nadepsaných písařů. Zápis označený B14 byl napsán písařem, který se v Registrech sirotčích nevyskytoval. V knize se pak převážně objevují smlouvy přátelského porovnání, ubrmanské smlouvy a dokonce i dvě smlouvy týkající se sirotčích záležitostí: jedná se o smlouvy označené B9¹⁸⁰ a B10.¹⁸¹

¹⁷⁷ SOkA Náchod, fond: Archiv města Jaroměř, *Registra sirotčí 1554–1647*, kn. č. 58.

¹⁷⁸ SOkA Náchod, fond: AM Jaroměř, *Knih smluv žlutá menší 1630–1738*, kn. č. 21.

¹⁷⁹ Piccard watermark collection. Piccard-online, Dostupné z:

<https://www.piccardonline.de/detailansicht.php?PHPSESSID=&klassi=003.024.001&ordnr=106158&sprache=en> [cit. 2. 5. 2017]

¹⁸⁰ Smlouva mezi sirotky Vosáhlovými a Dorotou Michalcovou o 150 kop míšenských, z roku 1637.

¹⁸¹ Smlouva mezi poručníky Doroty, sirotka po panu Janovi Velichovskym zůstalej a Annou Skalovou, z roku 1638.

Druhou porovnávanou knihou je *Knihá zdání statků manželských i smluv manželských 1592–1679*.¹⁸² Kniha je v poměrně dobrém stavu, prošla převazbou, původní kůže z desek je však zachována. Vzor je totožný s knihou Register sirotčích. Stejně jako v předchozím případě, se i zde setkáváme s parafou z roku 1850. Totožně s *Knihou smluv žlutou menší* je užito dobové značení zápisů majuskulními písmeny a arabskými číslicemi (A–75, D–40, E–20, F–17), do roku 1650 bylo zaznamenáno 210 zápisů. Od listu B12 se stav knihy horší. Inkoust se pomalu rozpívá do okolí písma a postupně se v těchto místech papír rozpadá. Filigrány se zde nacházejí dva, opět se však nepodařila identifikace jednoho z nich. Prvním a také častěji se objevujícím je půlený zvon s neurčitým zdobením, který se nepodařilo zařadit. V případě druhého filigránu se jedná o trutnovskou papírnu. Poněvadž se tato kniha kryje se sirotčími registry nejdéle (55 let) z ostatních, zde porovnávaných, nalézáme v ní celkem 7 písarských rukou, které můžeme vidět i v *Sirotčích registrech 1554–1647*. Jedná se zejména o P12 s rozsahem výskytu od roku 1592–1599, P13 1593–1600, P16 1599–1609, P17 1600–1610, P19 1610–1622, P21 1610–1624 a na P22 narážíme v letech 1625–1650. V knize byly také rozpoznány další 3 rukopisy, se kterými se v *Sirotčích registrech* nesetkáváme. Podrobnější analýzu této knihy provedla ve své bakalářské práci Blanka Vlčková.¹⁸³

Knihá kšaftů a pozůstalostních inventářů 1606–1662 se zachovala v původní mírně potřhané vazbě, která je tvořena hnědými deskami s mozaikovými motivy.¹⁸⁴ Kniha je v tomto případě opatřena rejstříkem uvedených smluv, kterých je celkem 86. Značení zůstává stejně jako u předchozích městských knih (A–21, B–20, C–20 a D–25). Filigrány zde nacházíme opět dva, přičemž se podařilo určit pouze jeden. Častěji užité je filigrán, který představuje korunované obrácené W, jedná se tedy pravděpodobně o papírnu ze Svídnice.¹⁸⁵ Druhý filigrán má podobu gotického štítu s v horní části do hranata vykrojenými rohy, uvnitř pak nacházíme hradby s bránou. Nové písarské ruce se zde neobjevují. Vyhledat je možné písáře ze *Sirotčích register 1554–1647*, přičemž se opět jedná o: P16 pro roky 1606–1611, P17 1606–1610, P19 1606–1622, P21 1616–1624 a P22 v roce 1625. Podrobnější informace je opět možné vyhledat

¹⁸² SOkA Náchod, fond AM Jaroměř, *Knihá zdání statků manželských i smluv manželských 1592–1679*, kn. č. 54.

¹⁸³ B. VLČKOVÁ, *Knihy svatebních smluv východočeských královských věnných měst a jejich vývoj do roku 1620*, bakalářská práce na Katedře pomocných věd historických a archivnictví FF Univerzity Hradec Králové, Hradec Králové 2016.

¹⁸⁴ M. DUŠÁNEK, *Knihy testamentů*, s. 62.

¹⁸⁵ František ZUMAN, *České filigrány XVIII. století, část 1. (textová)*, s. 28.

v bakalářské práci Martina Dušánka, který se problematice křaftovních knih dochovaných v oblasti východních věnných měst, věnoval podrobněji.¹⁸⁶

Poslední v tomto období dochovaným pramenem je *Knih křaftů a pozůstalostních inventářů 1626–1687*. Kniha byla kompletně převázaná, z originálních desek se nedochovalo nic. Uvnitř je tento pramen v poměrně dezolátním stavu, papír je často podlepovaný, inkoust se rozpíjí do okolí, papír se pomalu rozpadá. V knize se často objevují pečeti či signety, které jsou také ve špatném stavu. Kniha je opět opatřena rejstříkem smluv, kdy jsou smlouvy označeny písmeny A–E a arabskými číslicemi, přičemž pod písmenem A se nachází 20 smluv, pod B 23, písmenem C je označena pouze jedna smlouva, D 15 a písmeno E pod sebou ukrývá 18 smluv. Do roku 1648 se v knize nachází celkem 37 smluv. Setkáváme se zde pouze s jedním filigránem, který se výrazně podobá typu 2060 v knize Charles-Moïse Briqueta,¹⁸⁷ mohlo by se tedy jednat o filigrán patřící papírně z Vratislavi či Krakova. Z knihy Register sirotčích 1554–1647 se zde objevuje písař P21, jehož rukou je napsán jeden zápis z roku 1656, který se týká jeho samého a P22, který se vyskytuje v letech 1625–1648.

Všechny knihy si jsou ve výsledku velmi podobné, liší se pouze v detailech, jako je použitý papír. U dvou z pěti jmenovaných knih jsme mohli zaznamenat rejstřík, který značně ulehčuje orientaci v knize. U jediné knihy¹⁸⁸ se také objevilo novodobé foliování a absence jakéhokoliv značení dobového. Kniha Register sirotčích se také ukázala jako nejméně přehledná.¹⁸⁹ Ostatní knihy jsou lépe uspořádány a chronologie zápisů je důslednější. Tyto 4 knihy také potvrdily tvrzení J. Knappa o výskytu dvou písařů v městské kanceláři. Pouze v přechodném období se mohli objevit písaři tři. Tento úkaz je možné zaznamenat u písařů P16, P17 a P19, které je možné nalézt v *Knize křaftů a pozůstalostních inventářů z let 1606–1662*, v letech 1606–1610. Při porovnání jaroměřské a hradecké kanceláře bylo také možné zjistit, že se v jaroměřském prostředí nenachází některé další knihy soudnictví nesporného.¹⁹⁰ Mezi nimi můžeme jmenovat např. knihy přípovědí, knihy obligací či knihy kvitancí, které již můžeme v období

¹⁸⁶ M. DUŠÁNEK, *Knihy testamentů*, s. 62–64.

¹⁸⁷ Ch.M. BRIQUET, *Les Filigranes*, Vol. 1, s. 151.

¹⁸⁸ SOkA Náchod, fond: AM Jaroměř, *Registra sirotčí 1554–1647*, kn. č. 58.

¹⁸⁹ Kniha nemá rejstřík, ani žádné dobové značení, orientaci ztěžují nejen rozsáhlé přípisy, ale i poměrně časté přeskokování mezi léty, kdy se např. mezi zápisy novějšími objeví jeden s o mnoho starším datem. Na přehlednosti nepřidává ani časté rozdělování textu pomocí znamének.

¹⁹⁰ Knihy byly v Jaroměři často smíšené, zřejmě nebylo potřeba je vést samostatně.

druhé poloviny 16. století sledovat v hradecké městské kanceláři jako běžně vedené.¹⁹¹ Z produkce hradecké městské kanceláře se bohužel nezachovala žádná kniha týkající se sirotčí a poručnické agendy, o jejich vedení existují pouze kusé zmínky z trhové knihy z let 1532–1606.¹⁹²

Pro podrobnější komparaci by bylo nutné provést důkladnější analýzu všech výše zmiňovaných knih soudnictví nesporného z města Jaroměře. Takto rozsáhlý výzkum však není předmětem této bakalářské práce.

Porovnávané prameny z města Jaroměře

Městská kniha	Časový rozsah
Registra sirotčí	1554–1647
Kniha zdání statků manželských i smluv manželských	1592–1679
Kniha kšaftů a pozůstalostních inventářů	1606–1662
Kniha kšaftů a pozůstalostních inventářů	1626–1687
Kniha Smluv žlutá menší	1630- 1738

¹⁹¹ J. VOJTÍŠKOVÁ – V. ŠEBESTA, *(Králové) hradecké městské kanceláře*, s.209–251.

¹⁹² Tamtéž, s. 250.

6. VÝBĚROVÁ EDICE PRAMENE

Pro výběrovou edici jaroměřských sirotčích register bylo využito transkripčních zásad, které sepsal Ivan Šťovíček a kolektiv.¹⁹³ Tato publikace byla použita zejména z toho důvodu, že je zaměřena na dobu od počátku 16. století.

Do výběrové edice bylo celkem zařazeno 20 textů, přičemž jednotlivé ukázky vystihují nejtypičtější druhy zápisů, se kterými se v knize můžeme setkat. Zahrnuti jsou například zápisy týkající se určení poručníků sirotkům, ale i vdovám, rozdíly mezi sirotky, nájmy statků atp., obnovení městské rady a v neposlední řadě inventář.

Zápisy jsou uspořádány podle pořadí folií, na kterých se nacházejí. Pro lepší orientaci je každý vybraný záznam uveden tučně a kurzívou vyznačeným foliem, na kterém se zápis či zápisy nacházejí. Dále pokračuje přepis, přičemž je tučně zvýrazněn nadpis, pokud je ovšem odlišen i v samotném rukopisu.

Poznámky k některým zvláštnostem jsou řazeny v dolní části stránky v poznámkovém aparátu, nejčastěji jsou zaznamenány různé formy čtení některých slov, škrty nebo uvození datace podle novodobého kalendáře a podobně. V textu se vyskytují pouze běžně používané zkratky, které jsou rozepisovány celými slovy nebo zkráceny bez bližšího označení. Na vpisky vložené do textu marginálně či interlineárně upozorňuje poznámka.

Osobní jména jsou ve většině případů taktéž transkribována, poznámka upozorňuje pouze na ta jména, u kterých je možnost více variant čtení. V případě nejistoty správného znění daného jména, je použita kurzívou transliterace v poznámkovém aparátu. Profese, které se objevují (např. lékař, švec, atp.) jsou přepisována malými písmeny, neboť ve většině případů je u osobního jména uvedeno i příjmení, pokud tomu tak není, dané řemeslo je považováno za příjmení. Funkce jednotlivých konšelů a dalších úředníků (např. písař, rychtář, podkomoří) jsou vždy psána s malým písmenem

Pro přepis číslovek je v případě, např. datačních formulí, jež jsou většinou psány římskými číslicemi, užito arabských číslic. Pokud se v textu nachází číslovka vypsána slovy, pak je tento jev plně respektován a přepsán, tak jak se v textu nachází. Arabské číslovky jsou ponechány. Tyto změny nejsou zaznamenány do poznámkového aparátu.

¹⁹³ Ivan ŠŤOVÍČEK a kol., *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti. Příprava vědeckých edic dokumentů ze 16.–20. století pro potřeby historiografie*, Praha 2002.

Fol. 11r¹⁹⁴

Anna, pozůstalá manželka po nebožtíkovi Vondřejovi Prasátkovi, s Jindřichem a Divišem, syny svejmi, s Pavlem Dolanským, zetěm svým.

Léta etc. [15]57 ve čtvrtek po svat[é]m¹⁹⁵ Jiljí¹⁹⁶ za pana purgmistra pana Vavřince Chudka z plné rady Pavel Dolanský osobně se přiznal, že jest přijal od Anny, tchýně své, s Jindřichem a Divišem, syny jejími, podle smlouvy na spravedlnost Kateřiny, manželky své, 30 kop míš.¹⁹⁷ peněz zasedělejch a při svat[é]m¹⁹⁸ Havle příštím 15 kop míš. jemu dáti mají a tak jiná léta pořád, vždy na každý svatý Havel po 15 kopách míš. platy jemu mají, vše na spravedlnost manželky jeho což by to jemu z toho statku vybrati spravedlností manželky jeho náleželo.

Z strany nebožtíka Václava, syna Prasátkova, smlouvy hledej, převrha dva listy.

Léta etc. [15]61 ve středu před Květnou nedělí¹⁹⁹ před nimi, Jiříkem Šuvartem a Mikulášem Pinvičkou, písaři radními, Pavel Dolanský osobně se přiznal, že jest od Jindřicha Prasátkova troje peníze zasedělý po 15 kopách míš. a též od Diviše Prasátkova čtvrtých 15 kop míš. přijal, vše na spravedlnost manželky své. A tu se pamatovali, co snesli, že již Dolanský vybral 90 kop míš., a když jemu dodadí 30 kop míš., tehdy podle zápisu trhové[ho?], jemu závdavek vyplněn bude.

Fol. 23v 24r²⁰⁰

Inventář statku po nebožtík[ovi]²⁰¹ Laurynovi Matyášovi a tolikéž i podíl mezi sirotky pozůstalými.

Léta etc. [15]68 v outerej před svatým Řehořem²⁰² za pana purkmistra pana Jana Rajského²⁰³ zinventován jest statek po nebožtík[ovi]²⁰⁴ Laurynovi Matyášovi pozůstalý. A šaty i svršky vedle kšaftu jeho sirotkům pozůstalým děleny jsou v přítomnosti osob z prostředku vyslaných, téhož pana purkmistra, pana Řehoře Krejčího a pana Jana

¹⁹⁴ SOA Zámorsk, SOkA Náchod, fond: AM Jaroměř, *Registra sirotčí 1554 – 1647*, fol. 11r.

¹⁹⁵ Lze číst také jako *svatým*.

¹⁹⁶ Tj. 2. září 1557.

¹⁹⁷ Jednotka *míšenských* je dále zkracována na pouhé *míš*.

¹⁹⁸ Lze číst také jako *svatým*.

¹⁹⁹ Tj. 26. března 1561.

²⁰⁰ SOA Zámorsk, SOkA Náchod, fond: AM Jaroměř, *Registra sirotčí 1554 – 1647*, fol. 23v a 24.

²⁰¹ Zkratku *n.* lze číst i jako *nebožtíku*.

²⁰² Tj. 9. března 1568.

²⁰³ Někdy se objevuje i varianta jména *Rejský*.

²⁰⁴ Zkratku *n.* lze číst i jako *nebožtíku*.

Němečka, poručníkův také jich: pana Jana Rajskýho, pana Jiříka Kardinála, pana Lauryna Beneškova toho času rychtáře městskýho a Václava Zástěrova, švagra jejich.

Item plátna lněnýho svinatýho v truhle zelené v sklepě nalezeno 13 kusů a jeden každej kus v sobě 20 loket držel, kteréhož všeho 4 kopy a 20 loket bylo. Dvatcet loket Zuzana vzala s vědomím Barbory a Anny, sester svých, na čechel²⁰⁵ nebožtí[kovi]²⁰⁶ otci svýmu. A 20 loket vzala též s vědomím jich na košilky pacholátkům, bratřím a děvčátkům, sestřám svým. A tak ještě 1 kopa toho plátna, vedle kšaftu, se našla.

Item jemněnýho a tlustýho plátna našlo se v též truhle zelené 11 kusů po 20 loktech. Tyto svršky děleny jsou mezi sirotky. Item Julianě na podíl její přišlo: 2 ubrusy, 3 ručníky, 1 prostěradlo ve dvě půly, 1 cejcha tenká ve tři půly, 3 polštáře, 1 cejcha v půl druhý půly a 3 podušky a 1 cejcha. Dva kusy plátna, jeden jemněnej a druhej tlustej pačesnej po 20 loktech. Item Salomeně na její podíl 3 ručníky, 2 ubrusy, 1 prostěradlo ve dvě půle, 2 cejše, 1 jemněná a druhá tlustá. Cejšky dvě, jedna z podušky a druhej z polštáře, dva kusy plátna po 20 loktech, jeden jemněnej a druhej pačesnej a ty též zanechávají se při Zuzaně pro bílení. Anna a Zuzana, což na jejich podíly přišlo, to sou sobě tu hned vzaly a opatřily.

Cejnový nádobí

Item Julianě na její podíl 2 mísy veliký, 2 [hřenový?], 1 větší a druhá menší, 4 talíře, konvice polcená pinetní jedna, dva žejtlíky mírný a třetí menší a tři půlky.

Item Salomíně 2 mísy stolní, třetí menší, 1 [hřenová?] miska a 2 talíře, konvice ve tři žejtlíky, jeden žejtlík větší a druhej menší, 4 půlky a půl půlky. Anna a Zuzana svý nádobí jsou sobě opatřily. Item peněz hotových Václavovi a Danielovi našlo se a vyčtlo 40 kop míš., více než otec jich oznámil, nadto našlo se 6 kop míš.

Item což jest byla Zuzana za těch 15 věder, když jest je vydala utržila, kterýchž jest 36 kop míš. sumou bylo. Ty jsou za ni, aby jimi živnost provodila, zanechaný na ten způsob, když se jí napřed čtvrt léta dá znáti, aby je po vyjití toho čtvrt léta pánům poručníkům k ruce a v moc jich na místě sirotkův, Václava a Daniele, položila a dala.

Item třidceti kop míš., který jsou na nejistotě, ty jest pan Lauryn Benešek rychtář městský, též i vejš²⁰⁷ 40 kop g.²⁰⁸ míš. poznamenaných k sobě přijal. Z těch pak totiž

²⁰⁵ Rubáš z tenké látky, často užívaný jako pohřební roucho. Citováno z: *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. Oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i. Dostupný na: <<http://vokabular.ujc.cas.cz>>. [citováno ze dne 1. 5. 2017].

²⁰⁶ Zkratku *N.* lze číst i jako *Nebožtíku*.

²⁰⁷ Po tomto slově následuje přeškrtnutá suma, bohužel nečitelná.

30 kop g. míš. vydal jest Severinovi Řezníkovi, sousedu z Přeštic, vedle smlouvy 12 kop g. míš, jakž o tom odevzdání na Rathauze jest. A též Dorotě, sestře nebožtíka Lauryna Matyášova, vedle smlouvy tolikéž vydáno jest z těch peněz 4 kopy g. míš., též o tom odevzdání na Rathauze jest.

Fol. 29²⁰⁹

Pan Petr Zástěra, s Laurynem a Matoušem, syny po nebožtíkovi Jiříkovi Zástěrovi.

Léta Páně etc. [15]70 ve čtvrtek před Provodní nedělí²¹⁰ za pana purkmistra pana Lauryna Beneška v plné radě jakož jesti byl spor mezi panem Petrem Zástěrou a Laurynem a Matoušem, syny po nebožtík[ovi]²¹¹ Jiříkovi Zástěrovi pozůstalým, o krám masný. I takto sou se o to přátelsky urovnali, že on, pan Petr Zástěra jest dotčenými sirotky na díl a užitek rovný²¹² téhož krámu, dobrovolně připustil až do roků, totiž do Postu nejprve příštího tak, aby téhož krámu společně na něj byjíc užívali a on, pan Petr Zástěra, jim na skupování dobytka peníze vydávati má. A z toho ze všeho, což tak společně bud' na krámě neb na živě k užitku sobě skoupeného jmíti budou, mezi sebou pořádný počty činiti mají až do času již jmenovaného a od toho času, totiž Postu nejprv příštího, on, pan Petr Zástěra, jim, Laurynovi a Matoušovi, takového všeho krámu k celému a plnému užívání postoupiti povinen bude a postupuje.

Actum ut supra.²¹³

Svrškový od pana Petra Zástěry postoupený.

Podle smlouvy přátelské, která se jest stala léta etc. [15]69 v outerý Svatodušní²¹⁴ prostředkem pana Jiříka Bakaláře rychtáře Jeho Milosti císařsk[é]²¹⁵ a smlouvceci panem Jiříkem Pervartem, panem Matějem Řepíkem, panem Pangrácím, panem Francem a jinými pány přáteli mezi pány poručníky a strejci sirotkův pozůstalých po někdy Jiříkovi Zástěrovi a panem Petrem Zástěrou a to taková smlouva, že mimo kšaft

²⁰⁸ Peněžní jednotka *groše* je dále zkracována na pouhé *g.*

²⁰⁹ SOA Zámorsk, SOkA Náchod, fond: AM Jaroměř, *Registra sirotčí 1554 – 1647*, fol. 29.

²¹⁰ Tj. 2. dubna 1570.

²¹¹ Zkratku *n.* lze číst i jako *nebožtíku*

²¹² Následuje značka pro vložení chybějících slov „≠“, který je umístěn marginálně po levé straně textu ve znění: „... *téhož krámu dobrovolně...*“, za znakem této poznámky je škrtnuté slovo *jest*.

²¹³ Tj. léta svrchupsaného.

²¹⁴ Tj. 29. května 1569.

²¹⁵ Lze číst i jako *císařský*.

před dotčeného Jiříka Zástěry, ne z povinnosti, ale z lásky týmž sirotkům, Laurynovi a Matoušovi, podvolil se jim pan Petr dvorci, svršky tyto²¹⁶ vydati a vydal.

Valach podsedlný s novými šlemi, kůň vraný s chomoutem, krávy tři, jalovejch štvero, ovce čtyry na podzim, slepice 4, kohout 1, pluch, hák, brány s železy, vůz s řebřinami, hus s houserem a 6^{ti} housaty, váhy 1, řezačka s kosířem, vidlí, kopáč, šatův ložních se dvěma loži. A tak tím jest ta smlouva dokonána ve čtvrtek před Provodní nedělí léta etc. [15]70.²¹⁷

Fol. 36 – 38²¹⁸

Rozdíl mezi sirotky nebožtíka Jana Bečka.

Léte [15]73 ve čtvrtek před Svatým hodem seslání Ducha svatého²¹⁹ za pana purkmistra pana Vavřince Haly, Jan, syn nebožtíka Bečka vstupivše do plné rady položil jest cedule dílčí statku po tomž nebožtík[ovi],²²⁰ otci jeho, pozůstalého, kterěz slovo od slova tak psaný stojí.

Já, Jan syn pozůstalý po nebožtíkovi Janovi Bečkovi, někdy sousedu při městě Jaroměři nad Labem, oznamuji těmito cedulemi, jenž dílčí slovou, přede všemi, jakož má jisté poručení od pana purkmistra a Jich Milostí pánův města tohoto Jaroměře, abych se tak zachoval a podíl statečku mne s Annou, sestrou mou, po dotčeném nebožtíku otci našem pozůstalého buďto pozemského, mohovitého i nemohovitého učinil a jej spravedlivě na dva díly rozdělil. Což jsem tak učinil a takový sta[te]ček podle rozumu svého sprostného, však s radou některých přátel, rozdělují takto.

První díl: Kladu dům zaplacený na Veliký Vartě, v kterémž nebožtík otec můj do smrti byl a jej na díle i vystavil, i s tím stavení[m], totiž světnice a jinými pokoji, což na zad k vodě přistaveno jest, též s tou zahrádkou pod tím stavením u vody ležící, tak jakž toho nebožtík otec v držení a užívání byl.

Též k tomu dílu kladu sumy jisté, což na dvoru Svědíkovském a na domě Jiříka Franty podle zápisů v knihách městských náležitého jest sumovně, jakž se vyhledalo, 232 kop g. míš. i toho polovice polovic dostane k tomuto dílu bráti 121 kop g. míš.

²¹⁶ Za tímto slovem pokračuje přeškrtnutý text, který nebylo možné přečíst.

²¹⁷ Tj. 2. dubna 1570.

²¹⁸ SOA Zámorsk, SOkA Náchod, fond: AM Jaromeř, *Registra sirotčí 1554 – 1647*, fol. 36 – 38r.

²¹⁹ Tj. 10. května 1573.

²²⁰ Zkratka *ne*. Lze číst i jako *nebožtíku*.

Těž kladu k tomuto dílu sumy hotové, kteráž v truhlici sirotčí leží, totiž 213 a ½ kopy míš. i s těmi devíti zlatými a též což poručníci, Jan Podmanický a Jan Souček, po počtu hotové sumy složili 37 kop 1 g. vše míš., činí vši hotové sumy 250 kop a 31 g. míš.

I položic té sumy polovici k tomu dílu dostane se na týž díl 125 kop 15 a ½ g. vše míš.

A kdožkoli z nás dvou tento první díl ujme, aby povinen byl k dílu druhému, poněvadž chatrnější jest, sumy peněžité 70 kop míš. vyplatil, počna hned po přijetí dílu toho platiti ve dvou nedělích pořad zběhlých po 10 kopách míš., tak každého roku, aby platil až do těch 70 kop míš.

Což se pak dluhův všech mezi lidmi povinovatých dotýče, kterýchž se všech jistých i nejistých nachází podle vysumování 147 kop 47 grošů vše míš.

Těch polovici každý kterému dílu, aby zoupomínal však na kom ti dluhové jsou, ty jsem zejména na dvouh cedulích na poly²²¹ rozdělic, zejména sepsavši jednu ceduli k jednomu dílu a druhou k druhému dílu kladu.

Strany pak toho domku na Přední Vartě, kterýž nebožtík otec můj od někdy Jakuba Kulhavého za 100 kop g. míš. koupil a na něm toliko i s tím dluhem, což jemu, nebožtíkovi otci povinného zůstalo 53 kop g. míš., zaplaceno jest.

Toho tak při své váze zanechávám a ten, abychom spolu byli povinni neb opravit neb prodati a tu jakžkoli, buď s ziskem neb se škodou, prodán bude a v tom, abychom oba spolu jednostejně rovné díly měli a nesli.

Což se pak svrškův všelijakých po otci a matce naší pozůstalých, buďto šatův ložních, vinuté pláten i nádobí cínového a všelikého dotýče, o to o všecko my sami skrze dobré lidi se vyrovnati a se spravedlivě rozdělití chceme. Za což žádáme Jich Milosti pana purkmistra a pánův, že nám toho příti a nás v své laskavé ochraně míti ráčí.

Cedule druhá

Já, Jan syn pozůstalý po nebožtíkovi Janovi Bočkovi ut supra.

Druhý díl: Kladu domek s zahradou u mlýna Úpského, kteráž od sirotkův nebožtíka Bartoše koupena jest za 90 kop míš., zaplacené jest na ní 60 kop míš. a tak který z nás týž díl ujme, bude-li chtíti držeti, jest jí povinen doplatiti.

Tu k tomu dílu kladu, což na dvoru Svědíkovském a na domě Jiříka Franty jest podle zápisu v knihách městských náležitěho sumovně, jakž se vyhledalo, 232 kop míš. I toho polovice polovic dostane se k tomu dílu bráti 116 kop míš.

²²¹ Rozumějme *na půl*.

Těž k tomu dílu kladu roli, kterouž jest v zástavě od nebožtíka Kuzmy z Hořenic v sumě 44 kop míš., ty aby kdož tento díl ujme, užíval dotud, dotudž by jemu taková výš psaná suma dána a vyplněna nebyla, jakž zápis v knihách závadních ukazuje.

Těž kladu k tomuto dílu sumy hotové, kteráž v truhlici sirotčí leží, totiž 213 a ½ kop míš. i s těmi devíti zlatými a též což poručníci, Jan Podmanický a Jan Souček, po počtu hotové sumy složili 37 kop 1 g. vše míš., činí vši hotové sumy 250 kop a 31 g. míš.

I položic té sumy polovici k tomu dílu dostane se na týž díl 125 kop 15 a ½ g. vše míš.

Těž se k tomuto dílu klade od dílu prvního, poněvadž tento díl menší na pozemském statku nežli díl první jest, aby k němu vyplaceno bylo na sumě peněžitě 70 kop míš. platíc po 10 kopách míš. každého roku, počna hned od přijetí dílův ve dvou nedělích a tak až do zaplacení těch 70 kop míš.

Těch polovici každý k svému dílu, aby zoupomínal však na kom ti dluhové jsou, ty jsem zejména sepsavši jednu ceduli k jednomu dílu a druhou k druhému dílu kladu.

Strany pak toho domku na Přední Vartě, kterýž nebožtík otec můj od někdy Jakuba Kulhavého za 100 kop g. míš. koupil a něm toliko i s tím dluhem, což jemu, nebožtíkovi otci povinného zůstalo 53 kop grošů míšenských, zaplaceno jest.

Toho tak při své váze zanechávám a ten, abychom spolu byli povinni neb opravití neb prodati a tu jakžkoli, buď s ziskem neb se škodou, prodán bude a v tom, abychom oba spolu jednostejně rovné díly měli a nesli.

Což se pak svrškův všelijakých po otci a matce naší pozůstalých, buďto šatův ložních, vinuté pláten i nádobí cínového a všelikého dotýče, o to o všecko my sami skrze dobré lidi se vyrovnati a se spravedlivě rozdělití chceme. Za což žádáme Jich Milosti pana purkmistra a pánův, že nám toho příti a nás v své laskavé ochraně míti ráčí.

Fol. 46r²²²

Sirotci nebožtíka Filipa, jinak Filipa Pivovarníka.

Léta [15]78 v pátek před slavností Ducha Svatého²²³ za pana purkmistra pana Vavřince Haly za plné rady našlo se po smrti Apoleny Štefkový hotové sumy sirotkům po ní pozůstalejm náležitě 31 kop míš., ty jsou vzaty do truhlice sirotčí. A k též sumě jest jim povinována Anička Pavlová 1 kopou míš, přijde toho 32 kop míš.

²²² SOA Zámorsk, SOkA Náchod, fond: AM Jaroměř, *Registra sirotčí 1554 – 1647*, fol. 46r.

²²³ Tj. 18. května 1578.

Léta [15]79 ve čtvrtek po svat[é]m²²⁴ Františkovi²²⁵ za pana purkmistra pana Origenesa Kloboučníka puštěno jest dovolením plné rady Markétě, dceři nebožtíka Filipa Pivovarníka, z předepsané sumy na šátky 4 kop míš., ostatek v truhlici sirotčí.

Léta [15]83 v outerý po neděli Laetare²²⁶ za pana purkmistra pana Mikuláše Chudka pana primasa puštěno jest Kateřině, dceři nebožtíka Filipa jinak Filipa Pivovarníka, těch 28 kop míš. na spravedlnost její, kterýchž jest ona sama přijala, a tak na právě nic nezůstává.

Fol. 56v²²⁷

Sirotky nebožtíka Jana Budínského.

Léta [15]76 v outerý Velikonoční²²⁸ za pana purkmistra pana Martina Česala stalo se vyhledání spravedlnosti sirotkům po nebožtík[ovi]²²⁹ Janovi Budínského. I nachází se, že jest tejmž sirotkům po vyzdvižení podílu od Václava Chlumeckého, otčímu jich, že stálo na podílu 180 kop vše míš. Z toho jsou ustoupili Tomášovi, bratru jich, kteréhož matka jich s dotčeným Václavem Chlumeckým měla, 20 kop míš. od trhu při ní. A od zápisu 22 g. míš. dáno taktejmž sirotkům nebožtíka Budínského, zvostává nakonec díl 160 kop 22 g. míš. I tak se každému dostane na podíl jeho 40 kop g. míš. 5 g. 2 d.²³⁰ vše míš., neb jich čtvero jest: Jan, Dorota, Kateřina a Jiřík. Však co se těch 20 kop míš., který Tomášovi, bratru svému, ustoupili dotejče,²³¹ jestliže by jeho pán Bůh dříve let a oženění z světa pojít ráčil, tehdy, aby takový 20 kop zase na sirotky téhož nebožtíka Jana Budínského plným právem připadlo, neb po otci téhož Tomáše žádný spravedlnosti se nikdyž nenachází.

²²⁴ Lze číst také jako *svatým*.

²²⁵ Tj. 8. října 1579.

²²⁶ Tj. 12. března 1583.

²²⁷ SOA Zámorsk, SOkA Náchod, fond: AM Jaroměř, *Registra sirotčí 1554 – 1647*, fol. 56v.

²²⁸ Tj. 17. dubna 1576.

²²⁹ Zkratka *ne*. lze číst také jako *nebožtíku*.

²³⁰ Peněžní jednotku *denáry* je dále zkracována na *d*.

²³¹ Slovo „... *dotejče*...“ je vloženo pomocí interlineární poznámky.

Léta [15]84 v outerej po Květné neděli,²³³

Skrze urozeného pana²³⁴ Jana Růtovce z Ourazu a na Hlubočerpích, Její Milosti císařové, jakožto králové české, měst v království českém hofrychtýře na místě urozeného a statečného rytíře pana Humprechta Černína z Chudenic a Chudenicích. Jeho Milosti císařské, komorní radě hejtmana hradu Pražského a Její Milosti císařové měst v Království českém, pana podkomořího, jsou osoby konšelské, kteréž prvotně na ouřadu konšelském léta etc. [15]83 byly při témž ouřadě i povinnostech, tolikéž i starší obecní, zůstaveni a dvě osobě znovu zvoleny, jakž psaní od Jeho Milosti pana hofrychtýře, jedno i druhé, to v sobě plněji obsahuje a zavírá, osoby zejména tyto.

Primátor	}	Mikuláš Chudek		
		Jan Hušek Milovský		
		Vojtěch Zachystal		
		Vavřinec Souček ²³⁵		
		Jan Soudek		
		Pan	}	Jan Čížek
				Václav Prokůpek
				Tobiáš Rak
				Jan Cikán
				Jan Bubenský
		Lauryn Zástěra		

Rychtář Městský

Jan Hala

Starší Obecní

Jiřík Slepíčka

Jan Konvař

Jakub Kuchař

Ondřej Křepelka

Pavel Matoušku

Jan Rybařík

²³² SOA Zámorsk, SOkA Náchod, fond: AM Jaroměř, *Registra sirotčí 1554 – 1647*, fol. 94r.

²³³ Tj. 27. března 1584.

²³⁴ Následuje nedopsané jméno, jež je přeškrtnuto: „...Kwieto...“.

²³⁵ Před tímto jménem lze přečíst přeškrtnuté jméno jiné osoby: „Jan Hubka“.

Fol. 107r²³⁶

Pan Mikuláš Chudek pan primátor, s poručníky zřízenými nebožtíka Ambrože Hocha.

Léta etc. [15]85 ve čtvrtek po neděli Exaudi²³⁷ za pana purkmistra pana Jana Cikána v plné radě jakož jest nebožtík Ambrož Hoch ze vsi Čáslavek panu Mikulášovi Chudkovi, panu primátorovi, 100 kop míš., jakž cedule řezané ukazují, půjčil. I na takovou sumu jest pan Mikuláš Chudek poručníkův sirotkův nebožtíka Ambrože Hocha, Janovi a Anně, totiž Jiříkovi Hanzlíkovi, Laurynovi Zástěrovi 40 kop míš. odvedl, k čemuž sou se též poručníci přiznali a takovou sumu k sobě, k ruce sirotčí, když louku koupili, přijali.

Léta [15]87 v outerý před svatým Janem Křtitelem Páně²³⁸ za pana purkmistra pana Lauryna Zástěry v plné radě Mikuláš Chudek podle zápisu nahoře psaného, tak jak mu nebožtík Ambrož Hoch 100 kop míš. byl půjčil, doložil ostatek sumy 60 kop míš. a tak těch sto kop míš. jest již zouplna dal, kterážto suma, totiž těch 60 kop míš., zůstávají na právě mezi jinými penězi nahoře psaným sirotkům náležitejmi.

121v²³⁹

Zaručení statku po nebožtík[ovi]²⁴⁰ Janovi Kašovským z Oujezdce a ve vsi Čáslavkách pozůstalého, jakž níže psáno stojí.

Léta Páně [15]95 ve čtvrtek po neděli Provodní²⁴¹ za pana purkmistra Jana Hůlka v plné radě paní Dorota Kašovská z Oujezdce, manželka pana Jana Bubenského, podle poručenství od práva sobě daného, zaručila jest statek šosovní po dotčeném nebožtík[ovi]²⁴² Janovi²⁴³ Kašovským z Oujezdce, strejci svém, ve vsi Čáslavkách pozůstalý a Jiříkovi, sirotku let nemajícímu, synu nebožtíka, náležitý. Že jeho nastavení na svrščích a na učení spouštěti, ani zmenšovati pro dobu sirotčí nebude osobami níže poznamenanými, měšťany a sousedy zdejšími, a to zejména těmito: dotčeným Janem Bubenským manželem svejm, Janem Rybaříkem, Janem Soudkem, Laurynem Zástěrou, Janem Krysou Dřevosickejm z Dřevosic, Tomášem Vodřanským, Jakubem Glasserem,

²³⁶ SOA Zámorsk, SOkA Náchod, fond: AM Jaroměř, *Registra sirotčí 1554 – 1647*, fol. 107r.

²³⁷ 6. června 1585.

²³⁸ Tj. 23. června 1587.

²³⁹ SOA Zámorsk, SOkA Náchod, fond: AM Jaroměř, *Registra sirotčí 1554 – 1647*, fol. 121v.

²⁴⁰ Zkratku *ne.* lze číst i jako *nebožtíku*.

²⁴¹ Tj. 6. dubna 1595.

²⁴² Zkratku *ne.* lze číst i jako *nebožtíku*.

²⁴³ Jméno je vloženo interlineární poznámkou.

Janem Mislotickejm, Janem Jirchářem, pod základ sumy jeden tisíc kop grošů českých. K kterémužto rukojemství tyto osoby souc tuto přítomni, rukou společni a nerozdílnou osobami i s[...]ky²⁴⁴ svými, stojíc v plné radě se dobrovolně přiznali. A ona, paní Dorota Kašovská, týmž rukojmím za podp[...]²⁴⁵ statkem vším svejm, což ho koliv má, se postavila.

Co se poručenství dání paní Dorotě Kašovské z Oujezdce dotýče, to v manuálu radním poznamenáno jest.

*Fol. 137*²⁴⁶

Směna s Mikulášem Michalcem a Machem Jamskejm o spravedlnosti a nápady na statcích jejich.

Léta etc.[15]90 ve čtvrtek po svatém Diviši²⁴⁷ s povolením pana purkmistra pana Jana Cikána Mikuláš Michalec a Mach Jamskej osobně se přiznali a jisté snešení své oznámili a to takto, že což kolnu Mikuláš Michalec na statku Macha Jamskýho spravedlností jemu náležiti i s nápadem po nebožce Martě, sestře své, má. A zase Mach Jamský na statku Mikuláše Michalce po nebožce Haně, manželce své a sestře téhož Mikuláše Michalce, jakoužkoliv a což kolnu spravedlností a s syny svými, Janem a Vávrou, má i s nápadem jednoduchému. Jako Mikuláš Michalec Machovi Jamskýmu na místě a k ruce dotčeným Janovi a Vávrovi, synům jeho, takové spravedlnosti postupuje. A on Mach Jamský tolikož jemu Mikulášovi Michalcovi takovou spravedlnost, kterouž měl na statku jeho postupuje však takto, že jestliže by živo živobytností svou dotčený Jan a Vávra, synové jeho, Macha Jamského přečkali a on, Mach Jamský, o ten jejich dřív, nežli kterež z týchž synův jeho prostředkem smrti z světa tohoto vykročil, tehdy takový díl a spravedlnosti mají předně před jinými dětmi Macha Jamskýho na tejmž statku jeho míti a pakli by již zmiňovaný Jan a Vávra, synové Macha Jamskýho, dříve dojíti let a proměnění stavu svého zemřeli, tehdy taková spravedlnost na statku Macha Jamskýho, aby zase nápadem na Mikuláše Michalce a Václava, syna jeho plným právem připadlej a on Mikuláš, aby na takovou spravedlnost plným právem nastoupiti mohli a zase proti tomu, jestliže by Mikuláš Michalec prostředkem smrti z tohoto světa spolu s Václavem, synem svejm vykročil, tehdy napřed jiném jmenovaným strejcům svým a synům Macha Jamskýho týhož

²⁴⁴ Slovo je vepsané do hřbetu knihy, nelze přečíst.

²⁴⁵ Slovo je vepsané do hřbetu knihy, nelze přečíst.

²⁴⁶ SOA Zámorsk, SOkA Náchod, fond: AM Jaroměř, *Registra sirotčí 1554 – 1647*, fol. 137.

²⁴⁷ Tj. 11. října 1590.

nápadu spravedlnosti, která na statku jeho jim náležela i s dědictvími zanechává. Jestliže by pak Kateřina Stříbrná z Rusku tato se o moc potahovala, tehdy oba dva společně mají ji právi z toho bejti. Actum ut supra.²⁴⁸

Léta etc. [15]94 v outerej po Svat[é]²⁴⁹ Trojici²⁵⁰ za pana purkmistra pana Jana Čížka v plné radě nařízení sou za poručníky Dorotě, pozůstalé vdově po nebožtík[ovi]²⁵¹ Jiříkovi Vocáskovi, též sirotkům jejím, Petr Origenes, Jan Křivka, kterýmiž se ona s dotčenými sirotky²⁵² řídit a spravovati má. Actum ut supra.²⁵³

Fol. 146r²⁵⁴

Poručníci Markýtě, vdově po nebožtík[ovi]²⁵⁵ Janovi Svatošovu jinak Skrouhalovi, pozůstalé.

Léta [15]94 v outery po neděli Misericordias domini,²⁵⁶ v plné radě nařízení sou za poručníky Markýtě, vdově po nebožtík[ovi]²⁵⁷ Janovi Svatošovu jinak Skrouhalovi, pozůstalé k žádosti její Jeho Milosti císařsk[é]²⁵⁸ pan rychtář pan Václav Rystezický z Studnic, pan Jan Hůlek, tak aby oni jí, v čemž by se k nim utekla, ochraňovali a opatrovali k jejímu dobrému. A ona bude povinna se jimi řídit a spravovati a jich poslušna býti, což jest učinit připověděla. Actum za pana purkmistra pana Václava Prokūpka poručeného ut supra.²⁵⁹

Fol. 186–187²⁶⁰

Inventář po smrti manželky nebožtíka Víta Hoška léta 1599.

Stal se v přítomnosti pana Václava Svědika, pana Matouše Žitavského, osob radních. Klis dobrých a hodných 8, a která by z nich sešla, má za ní jinou hodnou mladou postaviti, kůň 1 hodnej, chomouti s nadbedřím nevelmi dobrý 4. Item chomouti přední tak jakž náleží 4, šle řemenný 7, šlí konopných 8, uzd řemenných 6, krav dojných 13,

²⁴⁸ Tj. léta svrchupsaného.

²⁴⁹ Lze číst i jako *po svatý*.

²⁵⁰ Tj. 5. června 1594.

²⁵¹ Zkratku *n.* lze číst i jako *nebožtíku*.

²⁵² Místo slova *sirotci* bylo původně chybně napsáno *poručníky*, písař však tento omyl napravil.

²⁵³ Tj. léta svrchupsaného.

²⁵⁴ SOA Zámorsk, SOkA Náchod, fond: AM Jaroměř, *Registra sirotčí 1554 – 1647*, fol. 146r.

²⁵⁵ Zkratku *n.* lze číst i jako *nebožtíku*.

²⁵⁶ Tj. 26. dubna 1594.

²⁵⁷ Zkratku *n.* lze číst i jako *nebožtíku*.

²⁵⁸ Lze číst také jako *císařský*.

²⁵⁹ Tj. léta svrchupsaného.

²⁶⁰ SOA Zámorsk, SOkA Náchod, fond: AM Jaroměř, *Registra sirotčí 1554 – 1647*, fol. 186–187.

kteráž z nich sešla, jest povinnen místo ní jinou hodnou postaviti, telata u krav 2, telat ročních 8, jalovice [tří?] letní²⁶¹ 3, volek dvouletý 1, svině 4, kanec 1, polouletní prasata 3, vepři dvouletní 3, voccí 13, slepic s kohoutem 16, husy 20²⁶², pluhy železem dobře okovaný i s kolečky 3, háky jakž náleží se vším 3, brány s hřebíky železnými troje, saně velký 3, malý saně 3. Vozy dobrý s žebřinami s lišněmi 3, kola stará železem okovaná 2, řetězů větších i menších 6, nápravy nový zadní 2, váhy přední a zadní 4, brdicka přední 2, senných vidlí 2, hnojních vidlí 5, kopáč 1, dříví bukového sáhy 4, včely v sadě 2, ječmena v prostředním přístodolku jedna půla nad patro, jedna vrstev k sadu nad řady a více na patře okolo 20 mandel, prosa 2,5 korce, z kteréhožto prosa za poručníky 1 korec zůstává, hrachu 8 vozů na půl při stodolku, kterýž leze ku dvoru až po sloup pšenice až nad voplotní po řady, žita po všem přístodolku žatýho až po voplotní k Chmelíkovejm.

Slámy nad kůlněmi od srubu až po chlív nachází se plno spotřebu hojnou ovsu se štíry vozy, řepy na olej 2, korce sena 20 vozů, votavy 10 vozů, konopí po 2 korcích setých co jich jest, lnu vymoženého 10 votepí, tesec k spavení plotův 13, smrčků tlustých jako konev 14, nevelký dubce na koly 4, plotové okolo vohrad v lukách nacházejí se dobrý, okolo zahrady též potřebují opravy. Kos travních i senných 5, nápravy 3, pila velká 1, kožený konve 2, talířův dřevěných 36, lžic o tři stoly, másla dva hrnce, jeden za půl druhý kopy míšenský a druhý za 1 kopu míšenskou, slanin půl poltů, kamenná pánev 1, stoly 2, hrnec v kamnách měděný 1, kotli prací 2, rošt 1, u ní stoje vidlice 1, truhla moučná 1, máselnice 1, troky velký 2, kotlíky rybní 3, dřevěného nádobí toho se spotřebu nachází štoky²⁶³ v síni 2, loží 6, kolovrati se vším, což k nim náleží 3, řezačky dobrý i s kosíři 3, pytlův nových 6 a staří 2, pánvička k smažení ryb 1, semen lněného 1 věrtel, říčice 2. Jalmara v světnici pro nádobí, koutnice v světnici i se zámkem 1, v síni jalmara 1, nebozizi velký 3, latníky 4, menší nebozizi 2, kladívka 2, rašple 1, dláto prostřední 1, kladní sekyry 3, ruční sekyra 1, poříz 1, kleště štípací 1, nože louční 3, železo klepací 1, lopaty železný 2, řečice pro lněné semeno 1, svícny u maštali 2, cejch na polštáře, podušek to vše tlustý 12, misky cínový 2, nevelká sekera široká tesařská 1, prken nových 9, voštěpačka 1, pilka železná 1, sedlo jezdecký se vším

²⁶¹ Text je velmi špatně čitelný.

²⁶² Nad původně psanou římskou číslicí XX se vyskytlo toto číslo nadepsané i arabskou číslicí.

²⁶³ Hrubý stůl. Citováno z: *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. Oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i. Dostupný na: <<http://vokabular.ujc.cas.cz>>. [citováno ze dne 2. 5. 2017].

rystuňkem²⁶⁴ 1, hrábí senných 30, srpů dobrých 11, na řemeny kůže půl, zavírka k vozu železná, sejru 10,²⁶⁵ hrnec dvouuchý sejru nakládený, sádla 6 žejdlíků, másla přepuštěného dvouuchý hrnec, křížal a hrušek sušených 1 korec. Pro vazů [holštryků?] pro stránku spotřebu, saní velkých 6, pačesů v trubách 20, koudele velká hromada, necky prací 1, ručnice dlouhá i s toulcem.

Vepř jeden a nunvice²⁶⁶ jedna, dva hrnce másla velký, to se zanechává poručníkům k zpeněžení, z čehož počet povinni učiniti budou.

Fol. 194v²⁶⁷

Léta Páně 1603 v outerý po památce svatého Matěje, apoštola Páně,²⁶⁸ za pana purkmistra Jakuba Kuchaře v plné radě pan Mikuláš Chudek i na místě Václava Novotného, jakožto poručníci Kateřině Zejdlové, nařízení ohlášení učinil. Poněvadž jest táž Kateřina Jiříka Blažeje jinak Bláhu, za manžela sobě pojala, aby z takového poručenství propuštěn, ano i z počtu, kterýž jest jí v příbytku svém v přítomnosti pana Jana Bukerského a Mikuláše Vosáhly pořádně učinil, vykvitován byl. Kterážto Kateřina, že jest to všechno tak, k tomu se ústy svými přiznala a z takové ochrany dotčeným pánům poručníkům poděkovala. Připovídajíce se na nižádnej počet více nepotahovati a to na časy budoucí.

Fol. 206 – 209²⁶⁹

Rozdílové statku pozůstalého po nebožtík[ovi]²⁷⁰ Petrovi Kožešníkovi mezi Kateřinou, manželkou pana Jana Dvorského, toho času rychtáře městského v městě Jaroměři nad Labem etc., též Václavem, Jakubem, Petrem, Lidmilou, Dorotou, syny a dcerami po něm pozůstalými, takto znějící:

Jakož jest od Jeho Milosti císařsk[é]²⁷¹ pana rychtáře a pana purkmistra a pana pánův v plné radě povoláno, abych o statečka po nebožtík[ovi]²⁷² Petrovi Kožešníkovi,

²⁶⁴ Koňský postroj. Citováno z: *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. Oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i. Dostupný na: <<http://vokabular.ujc.cas.cz>>. [citováno ze dne 2. 5. 2017].

²⁶⁵ Nad původně psanou římskou číslicí X se vyskytlo toto číslo nadepsané i arabskou číslicí.

²⁶⁶ Vykleštěná svině. Citováno z: *Vokabulář webový* [on-line]. Verze 0.4.2. Oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i. Dostupný na: <<http://vokabular.ujc.cas.cz>>. [citováno ze dne 2. 5. 2017].

²⁶⁷ SOA Zámorsk, SOkA Náchod, fond: AM Jaroměř, *Registra sirotčí 1554 – 1647*, fol. 194v.

²⁶⁸ Tj. 26. února 1603.

²⁶⁹ SOA Zámorsk, SOkA Náchod, fond: AM Jaroměř, *Registra sirotčí 1554 – 1647*, fol. 206–209r.

²⁷⁰ Zkratku *ne*. lze číst i jako *nebožtíku*.

²⁷¹ Lze číst i jako *císařský*.

²⁷² Zkratku *ne*. lze číst i jako *nebožtíku*.

manželu mém pozůstalejm, kterýž jsme společně koupili, navíc i zápisy spolu máme s ním svědčící dostatečně v knihách městských učiněny jsou, rozdily položila tak, aby dítky mé věděti mohly, což jednou každému z nich na díl jeho náležeti bude, to sobě opatrovati hleděly. Nebo já, majíce již manžela jiného, ke všemu dohlídati a toho opatrovati nemohu. Ano, také na mne, že jejich s manželem svým užívám a oni na něm spolu s ním nenaříkali, protož tak činím a tyto níže poznamenané rozdily kladu ty, aby děti mé po mladších sobě podle práva brali.

První díl

Ten jest ujat od pánův poručníkův, pana Tomáše Vodňaského a pana Petra Chudka, týmž sirotkům od pana purkmistra a pánův zřízených na městě a k ruce Lidmili sirotka let nemajícího, totiž: půl roly s půl loukou při ní ležící Na Poříčí vedle roly pana Jana Bubenského od drah jdoucí z rybníku Poříčského, též stezku, kterouž se jde k plesu k Lauře nebožtíka Jana Noska, ten pokládám 159 kop míš.

Druhý díl

Druhou půlu týž roly a loukou při ní ležící vedle roly Václava Kalivoda, kterouž koupil od Kateřiny Horačky. Též vod drah, kterýmiž se jde k rybníku Poříčskému až po stezku, kterouž se jde k plesu k Lauře Jana Vostračepa, tentýž pokládám v 159 kop míš.

Ten ujali páni poručníci namíste a k ruce Petra, sirotka pozůstalého.

Třetí díl

Dům na předměstí, ten pokládám ve dvou stech, nyní 10 kop míš. A tak poračic sobě jedno stopadesáte devět kop míš. na díl svůj bude povinen doplatiti třidceti jednu kopu k dílu zahradnímu a to po pěti kopách míš. každoročně.

Tento díl ujal Jakub, syn řemesla ševcovského, léta mající.

Čtvrtý díl

Dům v městě, ten pokládám v pěti stech kopách míš. Nejprve kdož jej ujme, aby povinen byl Janovi, manželu mému, vypraviti závalu, kterouž má v knihách sirotčích, padesáti sedm kop. A potom pánům kožešníkům týž kopy a deset g. zasedělých, kterýž se jměli dáti při Hromnicích nejprve příštích, čtyry kopy a 20 g. a tak učiní ty sumy šedesáte pět kop, to předně, aby vypraveno bylo, a potom na díl svej, aby porazil jedno sto padesáte devět kop míš. a vostatek takto, aby placeno bylo. Nejprve aby zavdal

čtyřiceti a čtyry kopy míš. a tak to všecko počítajíc, aby se sešlo závdavků: půl třetího sta dvaceti kop míš. a dopláceti dvě stě třidceti kop míš. každoročně po 15 kopách míš. až do tý vší sumy vyplnění.

Tento díl ujala Kateřina, matka týchž sirotkův.

Pátý díl

Zahrada zadní v obci, tu pokládám v šedesáti kopách a vostatek, aby se k tomuž dílu doplácelo za jedno sto a devatenácte kop míš. a to takto: Z domů nápadností třidceti jedna kopa míš. každoročně po pěti kopách za pět let před a šestej rok šest kop míš. a tak aby těch 31 kop míš. zouplna vyšlo. A vostatek o šedesáte osm kop, ty též po pěti kopách míš. z domu v městě etc., aby skládány byly každoročně. A tak na ten díl pokládám: Jedno sto sedmdesáte devět kop míš., a to z těch příčin ten díl dvaceti kopami zvejšuji, že jiný čtyři dílové v hotový sumě se ujímají.

Tento díl ujali páni poručníci, ujali namístě a k ruce Doroty, sirotka let nemajícího.

Šestý díl

Na zaplnění sto sedmdesáte devět kop míš. a to takto: Aby hned při rozdělich, jakž se stanou, povinen byl složití čtyřiceti štíry kopy míš. z závdavku z domův v městě a vostatek po 10 kopách míš. každoročně od Actum těchto rozdílů v roce skládati až do sumy vyplnění. A to z těch příčin tito dva dílové se zvejšují, každej dvacíti kopami míš., že na roly placení býti mají.

Tento díl ujal Václav, syn léta mající.

Léta Páně 1600 za pana purkmistra Jana Bubenského v plné radě Václav, pozůstalý syn po nebožtíkovi Petrovi Kožešníkovi, stojíc osobně oznámil a se přiznal, že jest přijal od pana Jana Dvorského,²⁷³ otčíma svého, čtyřiceti čtyry kopy míš. závdavků na dům v městě vedle tohoto rozdílů svrchupsaného. Kteroužto sumu přijal a z práva vyzdvih.²⁷⁴ A tak na právě nic nezůstává.

²⁷³ Následují dvě silně přeškrtnaná slova, bohužel nečitelná.

²⁷⁴ Následuje tato přeškrtnutá věta: „...sám od sebe i na místě budoucích svých odevzdání a odřeknutí učinil...“.

Léta Páně 1602 v outerej po památce svaté Lucie²⁷⁵ za pana purkmistra Jana Cikána z Čermé Václav Skála, syn pozůstalý po nebožtík[ovi]²⁷⁶ Petrovi Kožešníkovi, stojíc osobně oznámil a se přiznal, že jest přijal od pana Jana Dvorského pekaře, otčíma svého, dvoje peníze purkrechtní, kteréž každoročně podle dílčích cedulí po 10 kopách míš. skládají, totiž za léto jminulé 1601 a za léto toto 1602, 20 kop míš. A tak na právě nic nezůstane. A podle toho, že ještě otčím jeho²⁷⁷ jemu všecky svršky dle dílčích cedulí od sebe zouplna odvedl a oddal stoje osobně, ktož se dobrovolně přiznal.

Převrh list A.

Fol. 309r²⁷⁸

Nájem Statku Novakovského ve vsi Hořenicích Michalovi Vaškovi Jezvinskému

Léta Páně 1615 v outerý po Svatých²⁷⁹ Fabiánu a Šebestiánu²⁸⁰ za pana purkmistra Matyáše Zástěry v plné radě s povolením a v přítomnosti poručníkův, Jana Chotskýho, Václava Sahana a plné rady. Vedle pronájmu Michalovi Jezvinskému statku Novakovskýho ve vsi Hořenicích jest jemu, Michalovi Jezvinskému, týž statek vedle předešlého Léta Páně 1612, nájmu zapsaného při všem inventáři, zapsaném úplně od léta 1615 až do tří let pořád zběhlých, totiž jmenovitě, do dne svatých Fabiána, Šebestiána léta budoucího 1618, pronajat a zanechán.²⁸¹ Z téhož on, Michal Jezvinský, spolu s manželkou svou Salomínou vedle prvního nájmu a ze všeho, že chtějí právi býti, k čemuž poručníci přistoupili a rukojmě, kdeříž v právním nájmu zaplacení byli, propustili a jich za to tři léta v témž rukojemství, že užití nežádají, se přiznali.

Fol. 328r²⁸²

Nájem statku po nebožtík[ovi]²⁸³ Matějovi Obrmanovi etc.

Léta 1623 ve čtvrtek 16. Februarii²⁸⁴ s povolením urozeného a statečného rytíře pana Jana Purkharta Kordule z Sloupna a na Hoříněvsi, Jeho Milosti císařsk[é]²⁸⁵ hejtmana města Jaroměře, pan purkmistr a rada města Jaroměře s Matyášem Zástěrou, Adamem

²⁷⁵ Tj. 17. prosince 1602.

²⁷⁶ Zkratku *ne.* lze číst i jako *nebožtíku*.

²⁷⁷ Do textu slova „...otčím jeho...“ vložena interlineárně.

²⁷⁸ SOA Zámorsk, SOkA Náchod, fond: AM Jaroměř, *Registra sirotčí 1554 – 1647*, fol. 309r.

²⁷⁹ Lze číst i jako po *svatejch*.

²⁸⁰ Tj. 27. ledna 1615.

²⁸¹ Slova *pronajat a zanechán* jsou vložena interlineární poznámkou.

²⁸² SOA Zámorsk, SOkA Náchod, fond: AM Jaroměř, *Registra sirotčí 1554 – 1647*, fol 328r.

²⁸³ Zkratku *n.* lze číst i jako *nebožtíku*.

²⁸⁴ Tj. 16. února 1623.

²⁸⁵ Lze číst i jako *císařský*.

Strejkem a Laurynem Chudkem, poručníky sirotkův nezletilým po nebožtí[ku]²⁸⁶ Matějovi Obrmanovi zůstalým, nařízenými, pronajali jsou statek po tomž nebožtí[ku]²⁸⁷ Matějovi Obrmanovi zůstalý, totiž dům s zahradou leží vedle dvoru Jana Prokūpka z jedné; a dvoru urozené paní Beatrice Bohdanecké z druhé strany, s rolemi osetými i neosetými, loukami, palouky, rybníčkem se vším příslušenstvím, též dvorech slove „Krhovský“ po Olomuckým s zahradou při něm ležící a roly slove „malou za Klouzkovem“, vohrady, též louku od Anny Březanský koupenou pod Ptákem. Urozené paní Veronice Kordulové, rozené Kapounové ze Svojkova, od Actum zápisu tohoto do roku pořad zběhlého na sumě 90 kop míš., kteroužto sumu urozená Milost paní Veronika Kordulová z Svojkova na den památky svat[é]ho²⁸⁸ Jiří léta tohoto 1623 nejprv příští, poručníkům sirotkův dotčených odvésti a mimo nájem, berně, kontribuci, šos, desátek, jakž od starodávna se platilo a jiné povinnosti sousedské spravovati a odrozovati, též potom zase tak žita a pšenice, jakž nyní oseto, na podzim oseti dáti. Svršky a jiné nábytky podle inventáře Její Milosti paní postoupeného při vyjití nájmu zase postoupiti Její Milost paní uvoliti se ráčila. Co se týče berní kontribucí na lid vojenský a na vychovávání lidu vojenského, to se s spravedlností sirotkův spravovati má.

Fol. 333r²⁸⁹

Poručníci Anně, po nebožtík[ovi]²⁹⁰ panu Janovi Hoškovi pozůstalé vdově, nařízení.

Léta Páně 1627 outerý dle památky svat[é]ho²⁹¹ Kříže 14. Septembris²⁹² za pana purkmistra Andreasa Frýštadského, primátora města v plné radě nařízení jsou Anně, po nebožtík[ovi]²⁹³ panu Janovi Hoškovi pozůstalé vdově, za poručníky Vavřinec Stehlík a Vít Valeš, kterejmuž se řídití a spravovati táž vdova povinna bude. Actum ut supra.²⁹⁴

²⁸⁶ Zkratku *neb.* lze číst i jako *nebožtíkovi*.

²⁸⁷ Zkratku *neb.* lze číst i jako *nebožtíkovi*.

²⁸⁸ Lze číst také jako *svatýho*.

²⁸⁹ SOA Zámorsk, SOkA Náchod, fond: AM Jaroměř, *Registra sirotčí 1554 – 1647*, fol. 333r.

²⁹⁰ Zkratku *neb.* lze číst i jako *nebožtíku*.

²⁹¹ Lze číst také jako *svatýho*.

²⁹² Tj. 14. 9. 1627.

²⁹³ Zkratku *n.* lze číst i jako *nebožtíku*.

²⁹⁴ Tj. léta svrchupsaného.

Léta Páně 1629 ve čtvrtek po památce zvěstování blahoslovené Panny Marie 29. Martii²⁹⁵ v přítomnosti Jeho Milosti císařsk[é]²⁹⁶ pana rychtáře, za pana purkmistra Petra Charváta v plné radě nařízen a přidán jest Anně, po nebožtík[ovi]²⁹⁷ Janovi Hoškovi pozůstalé vdově, za poručníka drahého ku pomoci Vavřincovi Stehlíkovi, Václav Skála, kterýmiž oběma poručníky táž Anna Hošková se řídití a spravovati povinna bude. Actum ut supra.²⁹⁸

Fol. 334v²⁹⁹

Poručníci Regině, po nebožtíkovi panu Janovi Viknerovi vdově zůstalé.

Léta Páně 1628 v outerý 5. Septembris v přítomnosti Jeho Milosti císařsk[é]³⁰⁰ pana rychtáře³⁰¹ Matyáše Zástěry v plné radě nařízení jsou Regině, vdově po dobré paměti panu Janovi Viknerovi zůstalé, za poručníky: pan Pavel Nejman a Řehoř Origenes. Nimiž se ona řídití a spravovati povinna bude.

Léta 1629 v outerý 20. Martii za pana purkmistra Petra Charváta v plné radě nadepsaný páni poručníci paní³⁰² Viknerový, od práva zřízení, poněvadž jest se manželem opatřila, za propuštění z téhož poručenství žádali. K žádosti jich jsou propuštěni a paní Regina jim náležitě poděkování učinila.

Poručníci Dorotě Michalcový zřízení.

Léta Páně 1629 ve čtvrtek po neděli Invocavit 8. Martii³⁰³ za pana purkmistra Adama Strejčka nařízení jsou za poručníky Dorotě, zůstalé vdově po nebožtíkovi Jiříkovi Michalcovi, osoby tyto: Václav Mačar, Řehoř Origenes a Jiřík Turnovský, kterýmiž se řídití povinna bude.

²⁹⁵ Tj. 29. března 1629.

²⁹⁶ Lze číst také jako *císařský*.

²⁹⁷ Zkratku *neb.* lze číst i jako *nebožtíku*.

²⁹⁸ Tj. léta svrchupsaného.

²⁹⁹ SOA Zámorsk, SOkA Náchod, fond: AM Jaroměř, *Registra sirotčí 1554 – 1647*, fol. 334v.

³⁰⁰ Lze číst také jako *císařský*.

³⁰¹ Po tomto se nachází škrtnutý text: „...za pana purkmistra...“.

³⁰² Původně napsáno: „...paní Regině...“, jméno je však šrtnuté.

³⁰³ Tj. 8. března 1629.

Poručníci Kateřině Šturmový.

Léta Páně 1629 ve čtvrtek po neděli Oculi 22. Martii³⁰⁴ za pana purkmistra Petra Charváta v plné radě nařízení jsou za poručníky Kateřině, po nebožtík[ovi]³⁰⁵ Petrovi Šturmovi zůstalé vdově, též synkům,³⁰⁶ osoby tyto: pan Adam Strejček z rady a pan Jan Bíl ze starších obecních, kterýmiž se ona i s dítkami svými řídití povinna bude.

Poručníci Kryštofovi a Evě, po nebožtíkovi Adamovi Gallovi Pilníkovským.

Léta 1629 ve čtvrtek u vigili svatého Bartoloměje Apoštola Božího³⁰⁷ za pana Petra Skály primasa města nařízení jsou za poručníky Kryštofovi a Evě,³⁰⁸ po nebožtík[ovi]³⁰⁹ Adamovi Gallovi Pilníkovským zůstalým, synu a dceři, osoby tyto: Jiřík Zástěra a Jan Matys, kteří ty sirotky a statek jejich v opatrování svém jmíti mají. Actum ut supra.³¹⁰

Fol. 339r³¹¹

Léta Páně 1630.

V pátek 14. Juni³¹² skrze urozeného a statečného rytíře pana Filipa Fabricia z Rozenfeldu a Hohenfallu, na Řepině a Libáni a Vruticích Jeho Milosti římského císaře uherského a českého krále etc. radu a královského místodržícího, též Jeho Milosti císařové jako králové české měst věnných v Království tomto českém podkomořího, obnoven jest ouřad konšelský, též starší obecní, jsou zvolené osoby zapsané tyto:

Jeroným Todt z Kamenice Jeho Milosti císařsk[é]³¹³ rychtář.

Petr Skála **primas**

Matyáš Zástěra

Vavřinec Chudek

Jan Jiří Mann

Josef Heliades

Petr Charvát

³⁰⁴ Tj. 22. března 1629.

³⁰⁵ Zkratku *neb.* lze číst i jako *nebožtíku*.

³⁰⁶ Slovo „...synkům...“ je vloženo interlineárně.

³⁰⁷ Tj. 23. srpna 1629.

³⁰⁸ Místo jména *Eva* je původně napsáno *Dorota*, to je však přeškrtnuto.

³⁰⁹ Zkratku *neb.* lze číst i jako *nebožtíku*.

³¹⁰ Tj. léta svrchupsaného.

³¹¹ SOA Zámorsk, SOkA Náchod, fond: AM Jaroměř, *Registra sirotčí 1554 – 1647*, fol. 339r.

³¹² Tj. 14. června 1630.

³¹³ Lze číst také jako *císařský*.

Matěj Cikán
Jan Velichovský
Pavel Nejman
Jakub Šmíd
Adam Šebs
Jan Červenka

Obecní starší

Václav Chudek
Sixt Vodička
Jan Sejkora
Jan Nosek
Jan Bíl
Jan Bydžovský

Rychtář městský přední Jiřík Klazar

Jiřík Jelínek, Matouš Zástěra **pomocníci jeho.**

Ouřad konšelský neb purkmistrský, konšelé vedle předešlého obyčeje a řádu jeden každý, počna od prvního až do posledního, po 4 nedělích aneb týhodných na sobě zřizovati a po 4 nedělích zase druhému vedle pořádku postupovati má. Pán Bůh ráčí dáti, aby též obnova tohoto ouřadu k rozšíření slávy Boží a cti, jak též k zvelebení všeho dobrého obecního a přemáhání zlého sloužiti mohlo.

***Fol 350 – 351r*³¹⁴**

Nájem roly od statku Junovskýho.

Léta Páně 1646 v pátek den památky svat[é]ho³¹⁵ Petra Pavla apoštolův Páně 29. Junii³¹⁶ stala se smlouva a porovnání mezi Barborou, po nebožtík[ovi]³¹⁷ dobré paměti Václavovi Kosišřovi, sousedu ve vsi Hořenicích pod šoš a ku právu města tohoto Jaroměře nad Labem přináležejícího zůstalou vdovou, z jedné a Urozeným pánem Janem Kopidlanským z Rozenfeldu, sousedem města Jaroměře a Dorotou,

³¹⁴ SOA Zámorsk, SOkA Náchod, fond: AM Jaroměř, *Registra sirotčí 1554 – 1647*, fol. 350–351r.

³¹⁵ Lze číst také jako *svatýho*.

³¹⁶ Tj. 29. června 1646.

³¹⁷ Zkratku *nebo*. lze číst i jako *nebožtíku*.

manželkou jeho, z strany druhé a to taková: Že jest naddotčená Barbora Kosišťová pronajala a touto smlouvou pronajímá role všeckny, kteréž k hočiakému statku, slove Junovskému, na předměstí Pražském při městě tomto Jaroměři nad Labem příslušely a přináležely, kteréž v jistých mezích od starodávna mezi rolemi sousedskými ležejí a jim, manželům najímajícím, dobře povědomy jsou, aby toliko ozimím semenem osety jsou byly. I s týmž osením a jiným vším příslušenstvím a právem, tak jakž jest ona Barbora týchž rolí s nebožtíkem manželem svým v držení a užívání byla. A to naddotčeným manželům, panu Janovi Kopidlanskému a Dorotě, manželce jeho, od Actum smlouvy této, to jest od památky svatého Petra Pavla Apoštolův páně do 3 let pořád zběhlých až zase do té památky léta 1648. Se všemi kontribucemi Jeho Milosti císařsk[é]³¹⁸ sněmem svolenými i jinými zoldatskými, tak na pana věřitele obce této, tak jiné potřeby sběr berní nařízenými: šosem, desátkem a jinými povinnostmi sousedskými, z tohoto ze všeho takékoli náležeti bude, aby právi byli a časně bez zařizování až do postoupení týchž rolí vyplňovali a odvozovali. Místo pak nájemní sumy a užitky z týchž rolí, takto jsou se obojí strana mezi sebou narovnaly. Tak, že co jest kolim na týchž rolech a na kterých místech na ozim obilí setého bylo, a to k sežrání přijde, tohoto prvního roku takové obilí ozimní to v čas přicházejících žní obě strany najímající i oni manželé pronajímající na společný náklad skliditi a na rovné dva díly o takové obilí se společně buď v slámě neb na zrně se spravedlivě rozdělití mají. Co se pak jarého obilí co bylo koliv a jakéhokoliv na týchž rolích, pan Jan Kopidlanský s Dorotou, manželkou svou, sítí do země vhoditi dali, to sobě sami skliditi a k svému užitku bez překážky jí, Barbory Kosišťové, obrátiti mají a moci budou. Co se pak druhého roku přicházejícího 1647 koliv obilí buď na podzim neb na jaře od pronajímajících manželův na týchž rolích sítí bude, do toho jim nitčehož ona, Barbora Kosišťová, vkráčovati, se ujímati ani potahovati nemá, nýbrž oni manželé cokoliv budou sítí, to také zase na svůj vlastní náklad sklidí a k svému užitku obrátiti mají. Však z toho ze všeho jí, Barboře Kosišťové, na zrně obilí odvésti mají, totiž 10 korců žita a 5 korců pšenice.

Třetího pak roku 1648 takové role jak nyní jsou k nim postoupili, pan Jan Kopidlanský s Dorotou, manželkou svou, a že na podzim zaseté buď pšenici neb žitem zasáhli, kteréž pro pšenici po 4 brázdách a pro žito po 3 brázdách zdělané byly. Tak podobně zase oni manželé a tím vším způsobem takové role pro pšenici po 4 brázdách a pro žito po

³¹⁸ Lze číst také jako *císařský*.

3 brázdách svým semenem zasítí a náležitě zdělati povinni budou. Z kteréhožto ozimního setí podobným způsobem jako toho roku, na společný náklad v čas žní skliditi a rovným dílem se spravedlivě rozdělití mají. Z jara pak Barbora Kosišťová sobě dáti zasítí i také skliditi má.

A že se tomu všemu žádosti stane, zastavili rukojmě častopsaní manželé pana Hendrycha Henzely a Jana Juliše, oba sousedy v městě tomto Jaroměři nad Labem, ale však kdyby tomu pronajímající manželé, což se nadpisuje, žádosti neučinili, aby rukojmové skrze to škody nenesli, jak pan Jan Kopidlanský tak Dorota, manželka jeho, svými statečky se za podpůrci postavili.

Stalo se léta a dne svrchu položeného, za pana purkmistra Tobiáše Komínka.

ZÁVĚR

Hlavní náplní předkládané bakalářské práce byl diplomaticko-paleografický rozbor jaroměřských Register sirotčích z let 1554–1647. Převážná část této práce je tedy věnována rozboru vnějších i vnitřních znaků pramene. Náplní této práce byla i analýza písarských rukou, které se na vzniku knihy podílely v průběhu druhé poloviny 16. a první poloviny 17. století. U jednotlivých písarských rukou tak můžeme charakterizovat jejich individuální znaky a sledovat množství používaných zkratků či zručnost těchto úředníků. Vlastní jména písarů zůstávají u převážné většiny neznámá. Zcela jistě se dali identifikovat pouze někteří písari, např.: P1, kdy se zřejmě jedná o Jana Rožnovského³¹⁹, který nastoupil roku 1555 po svém otci Pavlu Rožnovském.³²⁰ Dalším známým písarem se stal P2, který je podepsán u několika přípisů, přičemž v jednom je dokonce jmenován i další písar, jehož písmo však nelze s jistotou identifikovat a přiřadit.³²¹ Následně lze jmenovat ještě písare P21 a P22, kterými jmenovitě jsou Jiří Svěchyn z Paumberka a Jan Juliš. Další jména jsou známá pouze díky monografii J. Knappa, který některé další písare jmenoval a pokusil se postihnout dobu jejich působení. Přehled těchto jmen je možné naleznout v tabelární příloze. Nutno ještě podotknout, že písari byli sledováni pouze v hlavní vrstvě zápisů, přípisy byly tedy z této analýzy vypuštěny.

Sirotčí registra byla následně porovnávána s ostatními knihami soudnictví nesporného, které se dochovaly v jaroměřském městském prostředí do roku 1648. Jedná se tak o knihy: *Knih Smluv žlutá menší 1630–1738*,³²² *Knih zdání statků manželských i smluv manželských 1592–1679*,³²³ *Knih kšaftů a pozůstalostních inventářů z let 1606–1662*³²⁴ a *Knih kšaftů a pozůstalostních inventářů z let 1626–1687*.³²⁵ I u těchto knih byl vypracován stručný diplomatický rozbor, po stránce paleografické si byly zápisy opět velmi podobné. Písari se převážně shodovali se sirotčími registry, ojediněle se objevily i nové písarské ruce, jejich četnost je však malá.

³¹⁹ SOA Zámorsk, SOKA Náchod, AM Jaroměř, *Registra Sirotčí 1554–1647*, fol.2r.

³²⁰ A. KNAPP, *Paměti...*, s. 58.

³²¹ SOKA Náchod, AM Jaroměř, *Registra Sirotčí 1554–1647*, fol. 4v a 11r.

³²² SOA Zámorsk, SOKA Náchod, fond Archiv města Jaroměř, *Knih Smluv žlutá menší 1630–1738*, kn. č. 21.

³²³ SOA Zámorsk, SOKA Náchod, fond Archiv města Jaroměř, *Knih zdání statků manželských i smluv manželských 1592–1679*, kn. č. 54.

³²⁴ SOA Zámorsk, SOKA Náchod, fond Archiv města Jaroměř, *Knih kšaftů a pozůstalostních inventářů z let 1606–1662*, kn. č. 55.

³²⁵ SOA Zámorsk, SOKA Náchod, fond Archiv města Jaroměř, *Knih kšaftů a pozůstalostních inventářů z let 1626–1687*, kn. č. 56.

Z rozboru písařských rukou bylo možné potvrdit domněnku o dvou písařích, kteří se aktivně podíleli na chodu městské kanceláře.

Celkovým zhodnocením jaroměřských městských knih je možné podotknout, že úroveň kanceláře byla v průběhu druhé poloviny 16. století na nižší úrovni, což dokládá i nedostatečná propracovanost knihy sirotčích register. Nenalezneme u ní žádný rejstřík, ale ani dobové značení zápisů, jak to bylo běžné u ostatních komparovaných knih. Chronologická řada zápisů je taktéž velice často narušována, v porovnání s ostatními knihami, které mají jistý řád. Ve světle ostatních komparovaných knih ovšem můžeme konstatovat, že se jaroměřské kanceláři postupně úroveň práce dařila zvedat.

Zápisy týkající se sirotčí agendy převážně odpovídají právním předpisům Koldínovým. Starší záznamy jsou delší, snaží se lépe postihnout danou situaci, nařízení ohledně péče a opatrování sirotků se v mnohém podobá Koldínovu zákoníku. U novějších zápisů si můžeme všimnout jisté shody, v podstatě se mění jen jména účastníků dané smlouvy, je tedy zřejmé, že již existoval určitý vzor pro tento typ zápisu. Ukončení poručnictví je často zaznamenáno v přípisu pod textem. Nejčastější příčinou oproštění od poručnictví je sňatek některého ze sirotků, případně vdovy.

Poněvadž se tímto tématem ve východních Čechách zatím nikdo nezabýval, nabízí se mnoho možností, kterými by bylo možné práci dále rozvíjet. Nabízí se zvláště možnost celistvého výzkumu dochovaných sirotčích knih pro východočeský region, případně komparace těchto městských knih s dalšími prameny soudnictví nesporného dochovaných do roku 1648.

SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ

SOA Zámorsk, SOkA Náchod, fond Archiv města Jaroměř:

Registra sirotčí 1554–1647, kn. č. 58.

Kniha Smluv žlutá menší 1630–1738, kn. č. 21.

Kniha zdání statků manželských i smluv manželských 1592–1679, kn. č. 54.

Kniha kšaftů a pozůstalostních inventářů z let 1606–1662, kn. č. 55.

Knihy kšaftů a pozůstalostních inventářů z let 1626–1687, kn. č. 56.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Marie BLÁHOVÁ, *Historická chronologie*, Praha 2001.
- Charles-Moïse BRIQUET, *Les Filigranes*, Vol. I.–IV., Genève 1907.
- Martin DUŠÁNEK, *Knihy testamentů východočeských věnných měst a jejich vývoj do roku 1620*, bakalářská práce na Katedře pomocných věd historických a archivnictví FF Univerzity Hradec Králové, Hradec Králové 2015.
- Josef HANZAL, *Patrimoniální úředníci a úřady v době předbělohorské*, in: *Sborník archivních prací*, roč. 19, č. 2, Praha 1969, s. 441–456.
- Bronislav CHOCHOLÁČ, *Sirotčí truhlice*, in: *Milý Bore- : profesoru Ctiboru Nečasovi k jeho sedmdesátým narozeninám věnují přátelé, kolegové a žáci*, Brno 2003.
- Jan JANÁK – Zdeňka HLEDÍKOVÁ – Jan DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*, Praha 2005.
- Jan KAPRAS, *Poručenství nad sirotky v právu českém se zřetelem k právům římskému, německému a v Rakousích platnému*, Praha 1904.
- Jaroslav KAŠPAR, *Úvod do novověké latinské paleografie se zvláštním zřetelem k českým zemím*. 1. Sv, Praha 1987.
- Antonín KNAPP, *Paměti královského věnného města Jaroměře nad Labem*, Jaroměř 1887.
- Dagmar KRSKOVÁ, *Královny a jejich věnná města*, Dvůr Králové nad Labem 2001.
- Karel MALÝ a kol., *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*, Praha 2010.
- Olga MERTLÍKOVÁ – Jan ČÍZEK, *Důsledky válečných událostí na vývoj Jaroměře v období třicetileté války*, in: *Věnná města za třicetileté války a jejich poválečná obnova. Sborník příspěvků z konference konané ve dnech 4. – 5. května 2004*, Mělník 2004, s. 101–110.
- František MUSIL – Ondřej FELCMANN – Jaroslav ČECHURA, *Dějiny východních Čech: v pravěku a středověku (do roku 1526)*, Praha 2009.
- Hana PÁTKOVÁ, *Česká středověká paleografie*, České Budějovice, 2008.
- Jan Stanislav POLICKÝ, *Kniha o Jaroměři*, Jaroměř 1912.
- August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze království českého*, Praha 1994.
- Pavla SLAVÍČKOVÁ, *"...Kdyby se jí...ubližovalo, aby jí za ochranu byli."* *Poručenství sirotků a správa městského sirotčího statku před Bílou horou*, in: *Výběr: časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech* 43, č. 1, České Budějovice 2006, s. 3–11.

Pavla SLAVÍČKOVÁ, *Na pomezí dospělosti: majetkoprávní pohled na postavení dětí v raně novověké městské společnosti*. in: *Děti ve velkoměstech od středověku až na práh industriální doby: stati a rozšířené příspěvky z 29. vědecké konference Archivu hlavního města Prahy, uspořádané ve spolupráci s Institutem mezinárodních studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy ve dnech 12. a 13. října 2010 v Clam-Gallasově paláci v Praze*, Praha 2012 s. 395–404.

Pavla SLAVÍČKOVÁ, *Právní ochrana dětí v období prvních kodifikací*, Praha 2012.

Pavla SLAVÍČKOVÁ, *Právní ochrana sirotků ve Všeobecném občanském zákoníku a starších právních předpisech*, in: *200 let Všeobecného občanského zákoníku*, Praha 2011, s. 482–491.

Pavla SLAVÍČKOVÁ, *Různé formy správy sirotčího majetku v královských městech v období raného novověku*, in: *Historica Olomucensia*, Olomouc: Univerzita Palackého 2010, s. 21–30.

Ivan ŠŤOVÍČEK a KOL., *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti. Příprava vědeckých edic dokumentů ze 16.–20. století pro potřeby historiografie*, Praha 2002.

Jiří ŠOUŠA – Jana VOJTÍŠKOVÁ – Klára WOITSCHOVÁ (edd.), *Práva městská Království českého 1579. Edice*, in: Karel MALÝ a kol., *Práva městská Království českého: Edice s komentářem*, Praha 2013.

Jiří UHLÍŘ, *Významní rodáci a kulturně političtí pracovníci města Jaroměře*, in: *Minulost Jaroměře. Sborník příspěvků k dějinám města*, Jaroměř 1968.

Blanka VLČKOVÁ, *Knihy svatebních smluv východočeských královských věnných měst a jejich vývoj do roku 1620*, bakalářská práce na Katedře pomocných věd historických a archivnictví FF Univerzity Hradec Králové, Hradec Králové 2016.

Václav VOJTÍŠEK, *O studiu městských knih českých*, in: *Výbor rozprav a studií*, Praha 1953.

Jana VOJTÍŠKOVÁ – Vít ŠEBESTA, *(Králové) hradecké městské kanceláře do roku 1620*, Hradec Králové – Ústí nad Orlicí 2013.

František ZUMAN, *České filigrány XVIII. století*, Praha 1932.

Jaroměř 1126-1976: u příležitosti 850. výročí Jaroměře vydal v roce 1976 Městský národní výbor v Jaroměři, Jaroměř 1976.

Elektronické zdroje

Vokabulář webový, <http://vokabular.ujc.cas.cz>. [ověřeno dne 4. 5. 2017]

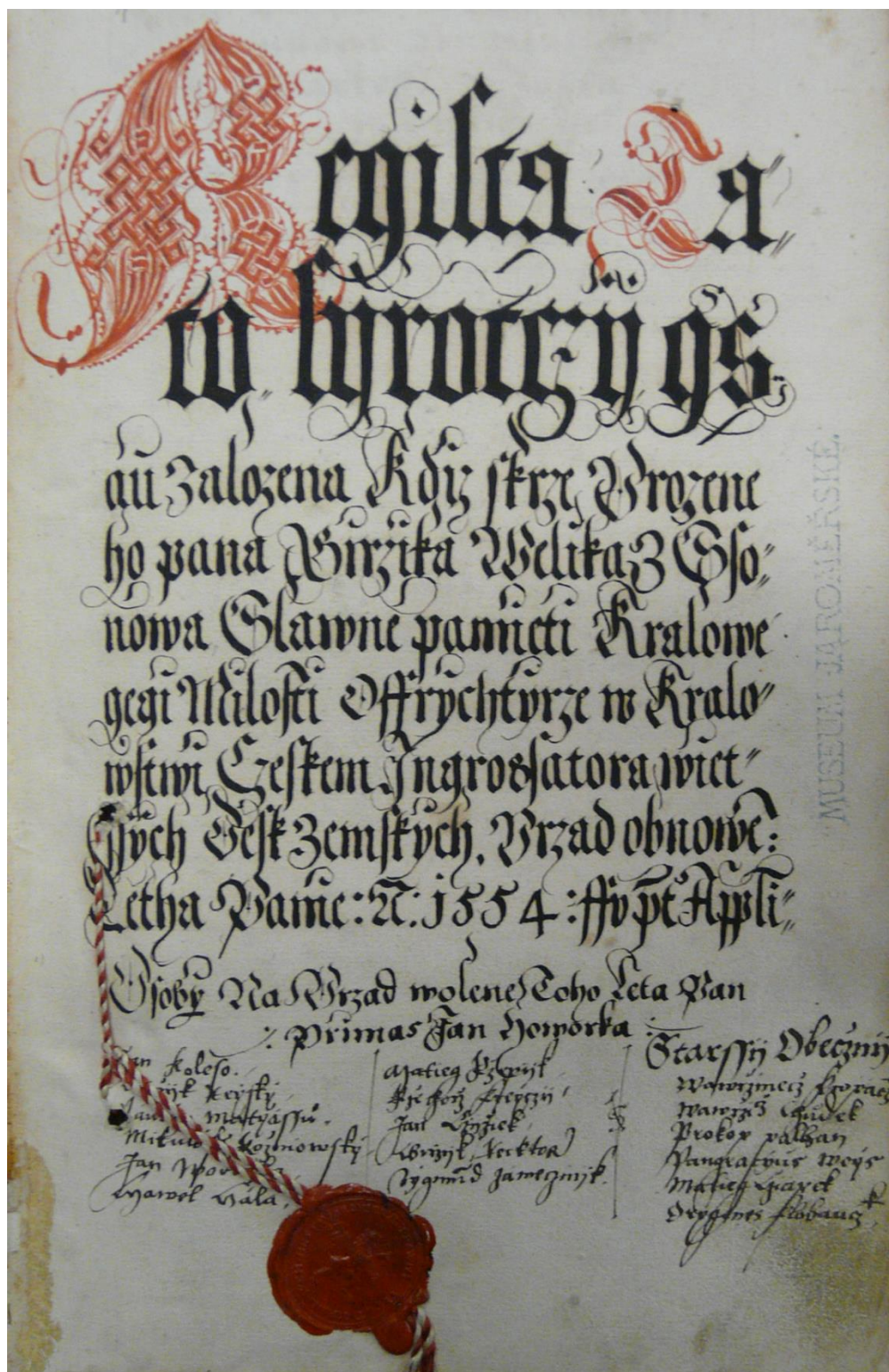
Piccard-online, <https://www.piccardonline.de>. [ověřeno dne 4. 5. 2017]

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

AM Jaroměř	Archiv města Jaroměř
d.	denár
edd.	editoři
fol.	folio
g.	groše
inv. č.	inventární číslo
kn. č.	knižní číslo
kol.	kolektiv
míš.	míšenské (kopy, groše)
P1-23	písař (číslo značí pořadí, ve kterém byl určen)
r	recto (přední část folia)
s.	strana
sg.	signatura
SOA	Státní oblastní archiv
SOKA	Státní okresní archiv
v	verso (zadní část folia)

OBRAZOVÁ PŘÍLOHA

Ukázka č. 1³²⁶

³²⁶ SOkA Náchod, fond Archiv města Jaroměř, *Registra sirotčí 1554–1647*, neoznačené folio, úvodní strana městské knihy.

Střez Brzenného v Otateczne
Kytizie geso mi Jana Drci Kala Sypn
nonofeko z Eifova z na Piaczowie Qke
gij mi Elyfacione Walosto Kralo
rone Eziefte wana Podkomorzi so
re Kralowstrij Ezieftem a Broze
weso wana Adama Efirma
z Hranicz Hoffro Etyezie
notem Kralowstrij Eze
ftem Deparowce we
Etrortel po Káro
Jemj Janu Ma
rie Letza 77
Cito glau wolemj na Wriad Kony Ketsky
Primas Jan Drci Kala
Kyril Gubia
Jan Ezyrel
Jete Jachera
Kyril Elyfion
Frans Drci Kala
Melchior Elyfion
Martin Elyfion
Martin Elyfion
Jan Wolinsky
Jabob Drci Kala
Martin Drci Kala
Stacy Elyfion
Martin Elyfion
Martin Elyfion
Martin Elyfion
Martin Elyfion
Martin Elyfion
Martin Elyfion

³²⁷ SOKA Náchod, fond Archiv města Jaroměř, Registra sirotčí 1554–1647, fol. 41v.

Poručník.
Loutka 98. Nantory Jo^om Jakubu zapana
přijetí k Jana rybníka resp. Hradě
naučení Jan za poručník by ditlam Jo^om:
Jakubův gl. šerorův Gustavim Jan roaglan
Dovídk. J. Jan Gala, křmž se ižiditi a
štravovatí poruční budau. mi to pana
Hana Galy šof ročan za poručník. p. laurijer za
štra,
Janist o list No:
Jonsk Bayera,
Loutka 98. Nantory Jo^om Jakubu zapana
přijetí k Jana rybníka resp. Hradě
Otaši Bayer & Oromango Lidal aby list
Zaporaží m: Otaši galo genu rovdan byl,
a gyst genuofnauono ledy se gini Bratři
o talorový list ofla porsali aby gaj zap. k Hradě
tomuto položiti byl poruční, Proti o šramil
se Mědinnis se d. poruční Janu olmužanů, g:
Hlavě který bratr gaj toso šofyřboval gnu šofuati
gjo, a k se ledy Jan šofyřboval Jani tak Oromi
šofyřti nemošli, šofyřil to šofyřinan' šofyřin
šofan, Oromis šofyř resp. šofyř šofyř se rovníti,
šofyřin šofyř šofyř šofyř šofyř šofyř
šofyř talorový list zap. na šofyř šofyř, šofyř šofyř
gaj šofyř šofyř šofyř šofyř šofyř. a tal gaj gnu
talorový list. šofyř šofyř a rovdan.

³²⁸ SOKA Náchod, fond Archiv města Jaroměř, Registra sirotčí 1554-1647, fol. 165v.

TABELÁRNÍ PŘÍLOHA

SEZNAM PRIMASŮ MĚSTA JAROMĚŘE

Jméno	Doložená léta působnosti	Jméno	Doložená léta působnosti
Jan Hovorka	1554 - 1556	Václav Prokůpek	1597
Vavřinec Chudek	1557	Jan Bubenský	1598
Jan Hovorka	1558 - 1560	Václav Svědík	1600 - 1602
Jan Svědík	1561	Jan Bubenský	1603 - 1610
Jan Hovorka	1562	Tobiáš Rak	1611 - 1612
Jan Svědík	1563	Jan Dvorský	1614 - 1615
Jan Hovorka	1564	Tobiáš Rak	1617 - 1618
Jan Svědík	1565	Andreas Fryštdaský	1619
Jan Hovorka	1566 - 1568	Andreas Fryštdaský	1623
Jan Rejský	1569 - 1574	Jan Hošek Smiřický	1625
Mikuláš Chudek	1576	Andreas Fryštdaský	1626 - 1628
Origenes Kloboučník	1577	Petr Skála	1629 - 1631
Mikuláš Chudek	1578 - 1581	Petr Skála	1633
Mikuláš Chudek	1583 - 1585	Jiří Svěchyn z Paumberka	1637 - 1638
Václav Prokůpek	1586 - 1595	Petr Charvát	1640
Mikuláš Chudek	1596	Jiří Svěchyn z Paumberka	1641 - 1646

SEZNAM DOLOŽENÝCH MĚSTSKÝCH PÍSAŘŮ PODLE A. KNAPPA³³¹

Přibližná doba působení	Jména
1552	Jan Vodička z Obrvane
1555	Pavel Rožnovský, po něm jeho syn Jan
1556 - 1569	St. Jiřík Šuvarť, Ml. Jan Táborský
Po r. 1569	Jan Hošek z Milovic
Po Hoškovi, není udáno kdy	Šalamoun Herolt (kniha žlutá smluv od r. 1581)
Cca 1594 – 1601	St. Severin Loštický z Libánu, Ml. Pavel Slepíčka
Od r 1601	Jiřík Medulus Dvorský Jiřík Kuchař
Od 1610	Ondřej Rysovský Henzelius Pacovský
Cca od 1622	Jiří Svěchyn, zřejmě spolu s Eliášem Chudkem, který zemřel 1625
1628	Jiří Svěchyn Jan Juliš
1637 – 1653	Juliš povyšuje na st. Písaře ml. Písař Martin Cikán

³³¹ A. KNAPP, *Paměti*, s. 58.

POČET ZÁPISŮ PODLE LET

Rok	Počet zápisů	Rok	Počet zápisů
1554	4	1601	7
1555	2	1602	7
1556	2	1603	7
1557	4	1604	7
1558	2	1605	6
1559	2	1606	10
1560	1	1607	7
1561	1	1608	7
1562	5	1609	8
1563	2	1610	3
1564	2	1611	3
1565	1	1612	10
1566	1	1613	2
1567	3	1614	2
1568	5	1615	5
1569	2	1616	7
1570	2	1617	6
1571	4	1618	7
1572	5	1619	15
1573	6	1620	11
1574	3	1621	3
1575	2	1622	6
1576	5	1623	4

1577	3	1624	2
1578	5	1625	8
1579	6	1626	3
1580	3	1627	3
1581	6	1628	2
1582	8	1629	7
1583	10	1630	6
1584	9	1631	2
1585	4	1632	-
1586	8	1633	2
1587	5	1634	5
1588	4	1635	-
1589	5	1636	1
1590	4	1637	3
1591	7	1638	2
1592	5	1639	-
1593	2	1640	1
1594	2	1641	1
1595	3	1642	1
1596	3	1643	1
1597	2	1644	1
1598	8	1645	1
1599	25	1646	2
1600	14	1647	1